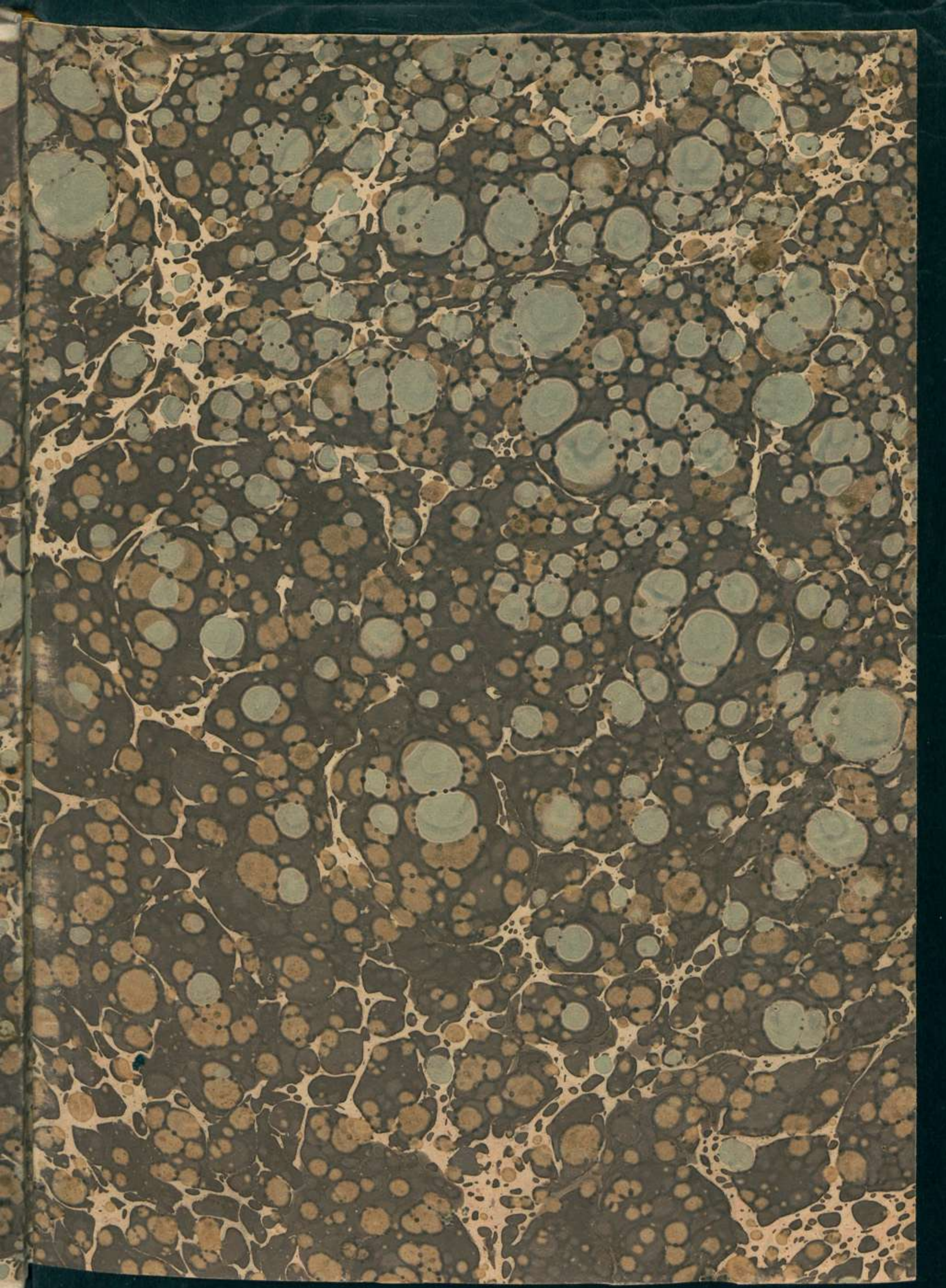

1474 9

BIBLIOTECA
Pere Marés Oriol

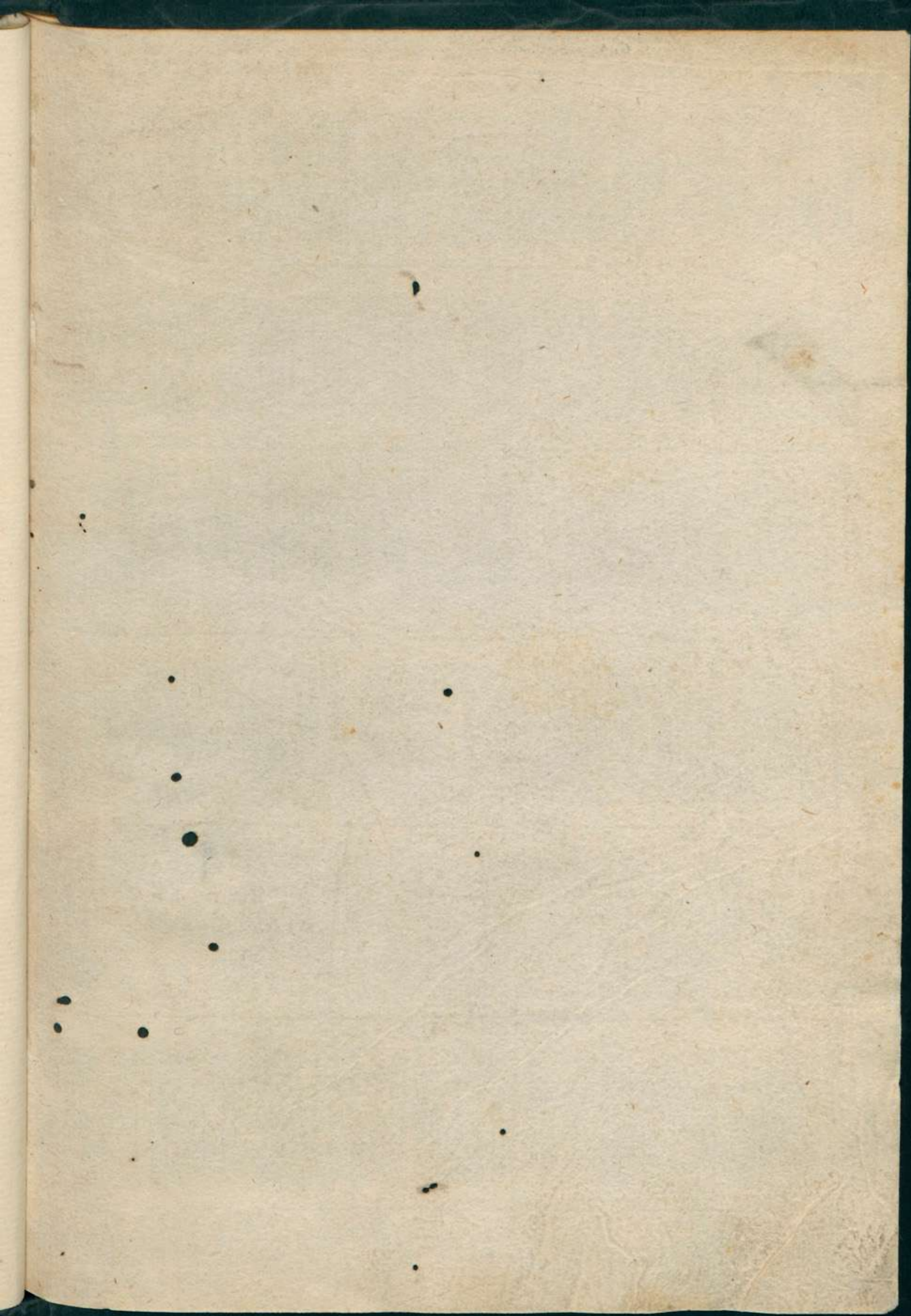

Moesta en Hain.

Copinger 5953.

(i^o Impero in Roma, 1474?)

R.478513

BIBLIOTECA
Pere Marés Oriol

Pomponius Plating salutem.

P. M. Terētius Varro togatorū litteratissim⁹
inter innumerabilia volumina ingenij sui vir
roman⁹. & qui solus Asinij pollicis iudicio
uiuēs statuā in bibliotheca palatina meruit
xij. libros de lingua latina scripsit. In primis tribus de
Ethiologia. In secundis trib⁹ vnde uocabula sint impo-
sita in lingua latina: & de poetarū cōsuetudinē. A septimo
ad decimū de analogia. In postremis tribus de copia
verborū quorū omniū etate nra sex corrupti in manib⁹
habent. Eos monitū Lelij vallēsis magnę et singularis
doctrinę: legi sūma cura ac diligentia. Vbi librarij lras
mutauerūt correxi: in his quę inscitia penitus corrupit
non ausus sum manū imponē: ne forte magis deprauatē
addidi tñ indicē p. ordinē lraz: ut qui non nimis curiosi
sint facilius iueniant. Tu qui castigatissimē oīa inspicias
si laborē hunc laudaueris: habebunt mihi gratias qui
legerint. Si minus calamo nō parcas quoniā ego et scio
nō fallor in hac fece hominū tanti te facio quāti. M.
Tul. cui dedicauit hos libros seculo eruditissimo fecit
Varro. Vale.

Actus. Ambitus. Agroz genera	carta
Ager hostic⁹. Ager. Actus. Area. Ara. Arua	ij.
Anguli. Amnis. Am. ternini. Antēna. Albula.	iiij.
Asia. Auentinus.	v.
Argei.	vi.
Anima.	vij.
Alites.	viii.

Amphibia. Aras.	x.
Auxilium. Ars.	xi.
Armenta. Aries. Aruigus. Aruigies. Agnus	
Aper.	xij.
Asparagi. Assum.	xij.
Augmentū. Arma. Aqualis. Aquarium.	xiiij.
Aqua. Armariū. Arca.	xv.
Asbasten. Amictui. Aratrum.	xvi.
Arcera. Agger. Alba. Angiportus.	xvij.
Armilustrum.	xviij.
Aque calide ad iauū. Argiletū. Atrium.	xviiij.
As. Assipondiū. Arrabo.	xx.
Arrabo. Attributum.	xvi.
Annus. Annuli. Autūnus. Agonales.	xxiij.
Agonia.	xxiiij.
Armilustrū. Angeronalia. Accalia. Acca taren	
tina. Ace laurentiē sepulchrū. Atridies.	xxv.
Alliensis dies. Aprilis.	xxvi.
Ago. Angiportus. Angulus. Actiones tres.	
Ager causa. & Augurium. Amens.	xxvij.
Affari. Alloquitū eunt.	xxviij.
Actores. Agit fabulam. Addico. Addictus.	
Afferere manū.	xxviiij.
Allecti. Arma sonant.	xxc.
Augures. Ago. Abluo. Acquirere.	xxxi.
Aspicio. Audio. Auscutor. Auco. Ausculto.	
Accensus.	xxxij.
Amfractum.	xxxv.
Areopagite. Agrestis.	xxxvi.

Ambages. Adagio. Abiegna bōs.	xxxviiij.
Ancilla. Argeorū simulachra.	xxxviiij.
Adscriptiui. Accensi.	xxxix.
Aufcaripeda. Ax. Axiose res. Argutus ciuis.	xl.
Andromache. Alexicatos. Aurora. Alcyon.	
Alcedo. Accipe.	xli.
Amo pro constituo. Adfiduus i. frequēs. Auer	
runcaſſo. Auerrunco.	xliij.

De B

Bellona	viiij.
Bos.	xij.
Brutorū nomina. Brassica.	xiiij.
Balteum. Barbatos.	xiiij.
Biffelium.	xv.
Bura.	xvi.
Buſta galica.	xviiij.
Biceſſis. Bes.	xx.
Bruma.	xxiiij.
Buccinator.	xxxij.
Bibere.	xxxiiij.
Bootes.	xl.
Bacche. Baccha. Bacchus.	xli.
Bozantes.	xliij.

De C

Clamydeclupetabrachiū.	i.
Celum. Celum. Cauum.	iiij.
Campus. Collis. Culmi.	iiij.
Capitolium.	v.

Celium mons. Celiolus. Carine. Ceronienfes.	
Ceronia. Cespes exgliaarū pars. Cefpius mons.	vi.
Celum.	vij.
Ceres.	viii.
Castor. Concordia.	viij.
Cibum. Cifibum. Consul. Censor. Curio.	x.
Cohors. Centurie. Classici. Copie. Copiosus.	xi.
Capra. Canis. Camelus. Camelopardalis. Ca prea. Cerui.	xij.
Cucumis. Circuli. Crustulum. Caseus.	xiii.
Cinctus. Cingulum. Conum. Cornua. Cerui. i. furce. Cibilia. Candelabrum.	xiiii.
Catium. Canistrum. Cilibantum. Ciliceum.	
Capulum. Cyathus. Cartibulum. Cartibum.	
Cocubus. Calix. Calamistrum. Cinceratus.	xv.
Capicium. Circulectum. Circuiectum. Circum textum. Chlamys Curuū. Conum	xvi.
Corbes. Cippi. Colonie.	xvii.
Curcius lacus. Carcer. Corneta. Circus maximus.	
Carceres. Circus intumus. Circus flaminus.	
Comitiū. Curie. Curia hostilia.	xviii.
Clivus publicus. Clivus proximus. Capitolium vetus. Canum edium. Compluviū. Circū cauū edium. Cella. Cubiculū. Cenaculum.	xviiii.
Culeitra.	xx.
Corollariū. Compendiū.	xxi.
Crepusculū. Crepusci. Creperus.	xxii.
Concubiū. Conticiniū. Circites. Carmentalia.	xxiii.

Caprotine nonę. Consualia.	xxiiij.
Cōpitalia. Conceptiue ferie. Cōmiciales. Compitalia.	xxv.
Cogitare. Caseus. Concio. Centio. Compitum. Consilium. Cōminisci. Curare. Cura. Curiosus. Curiones.	xvij.
Confessi. Colloquiū.	xxviij.
Confero manū. Cōputatio.	xxviiiij.
College. Collecta. Crepare. Clamare. Cōspōsus.	xxx.
Canere. Canto. Cantatio. Cerno.	xxxij.
Cereo. Conspicio.	xxxij.
Contēplare. Conspicare.	xxxv.
Calidon pro etholia. Cornuata vmbra. Cornūa	
Casmene. Carmene. Contra. Canite. Cante.	xxxvi.:
Cascus. Casinum oppidum. Canis. an Canes. in recto. Camilla. Casmillus.	xxxviij.
Cata. Cornus. Cortina. Caua.	xxxviiij.
Cerdo. Cassabundus. Carere lanam iubes. Carminari. Congerro.	xxxix.
Cerastibula. Coclites. Crepusculū. Creperetus.	
Concubiū. Conticiniū.	xl.
Comiter. Cicurare. Cicur. Ciccū. Clepso. Clepeo.	
Canō pro facio. Caperata frons. Caudacus.	
Confiteo pro confuto.	xlij.
De D	
Diana.	vij.
Dictator. Duellana.	viiij.
Duplicari. Decurio.	x.

Denum.	xiiij.
Depesta. Discerniculū.	xv.
Doliola. Domus.	xvii.
Dupondus. Deunx. Ans. Dextans. Dodrans.	
Denarij. Decuma. Dos.	xx.
Des. Damnum. Detrimentum. Dispensator.	
Dispendium.	xxi.
Dies.	xxij.
Dies februatus.	xxiiij.
Dies fasti.	xxv.
Dies quando stercus delatum.	xxvi.
Dico. Dictum. Dictiosus. Dictata. Dictator.	
Dicitur immo. Dicis causa. Doceo. Discere. Di-	
sciplina. Documenta. Disputatio. Disputare.	
Differo. Disertus.	xxviii.
Diligens. Despondeo.	xxx.
Despicio.	xxxiiij.
Duellona. Diabathra. Diuidia	xxxix.
Diballare.	xlj.
Deliquiū.	xljij.
De E	
Europa.	v.
Exquilię.	vj.
Edilis.	x.
Exercitus. Epulentus.	xi.
Edus.	xij.
Elixum.	xiiij.
Epiclisis.	xv.

Esculetum.	xviiij.
Equimelium, Edis.	xviiij.
Expensum.	xxi.
Erarium.	xxiiij.
Equinoctiū. Estas. Euum. Euiternū. Equiria.	xxiiij.
Effata. Eloquiū. Eloquens.	xxviiij.
Edo. Esculenta. Escedula. Expecto.	xxxiiij.
Elicius iuppiter.	xxxiiij.
Edituus. Extemplo.	xxxv.
Egeum.	xxxvi.
Est pro cōmedit	xxxviiij.
Epeus cōquus & architectus.	xxxviiij.
Epierocus.	xxxix.
Epitirum.	xli.
Euax. Effutitum.	xliij.
De F	
Fundus. Fruges.	iiij.
Fluuus.	v.
Feronia. Ficedula.	viiij.
Fiber. Flamen.	x.
Falacer. Fratres aruales. Fratricia. Feciales. Fedus.	xi.
Fructus. Fruges. Frumentū. Far.	xiiij.
Falif. us venter. Farcimina. Filum.	xiiij.
Fons. Filepesta	xv.
Falces. Falces lumarię. Factile.	xvi.
Fiscina. Fossa. Fundule. Forum. Forū bolitoriū.	
Forum piscariū. Forum cuppedinis.	xviiij.

Facutal.	xviiij.
Feretrum.	xx.
Februatus dies. Februum. Feralia. Februarius ultimus mensis anni antiqui. Fordicidia. Forda bos. Fortis. Fortunę dies. Furinalia.	xxiiij.
Fontanalia. Fastidies.	xxv.
Fassis. Februarius.	xxvi.
Fatur. Fatuus. Fatum. Facundi. Fatidici. Fasti dies. Fana. Fanatur. Fabule. Fassi. Confessi. Famosi. Fama. Falli. Falsum. Fallacia. Faniger. Fabile. Fatuus.	xxviiij.
Fremere. Gemere. Crepare.	xxx.
Forma. vnde Informo. Facies. vnde Facio.	xxxij.
Feruere aquam.	xxxvi.
Fretum.	xxxviiij.
Fauni. Fatui.	xxxviiij.
Fictores. Flamines. nominati a diis.	xxxix.
Ferentarij milites.	xli.
Flexaminat.	
Feneratrix. Feniseca. Frequenter. pro assidue.	xliij.
Facile. Fossa.	xliij.
Frutimi. Fringuere.	
De G	
Germalia. siue Germalium.	vii.
Galicia. Galerius. Graculi.	viii.
Granarium. Globuli.	xij.
Gladius. Galea.	xiiij.

Guttus. Guttus.	xv.
Gaumacumina.	xx.
Gero.	xxxi.
Grator.	xl.
Gannire. maledicere.	xlj.

De H

Hostis.	i.
Humatus. Humus.	ij.
Hosticus. Humor. Humidus.	iiij.
Hercules.	vij.
Honos.	viiij.
Hastati.	xi.
Hircus.	xij.
Herbarū nomina. Horreum. Holus.	xij.
Hila. Hasta.	xiiij.
Hesperus.	xxij.
Hyems.	xxij.
Heliconides. Hellespontus.	

De I

Inceruicervitū pecus	i.
Iter.	ij.
Iugerum.	iiij.
Interamna.	v.
Instellarius vicus.	vi.
Iuppiter. Iuno.	vij.
Iunolucina. Ignis. Iuturna. Iuturna aq̄ salutaris.	viiij.
Imperator. Inops.	xi.
Iuencus. Iugulans.	xij.

Inscitia.		xiiij.
Induca. Iaculum.		xiiij.
Imburo.		xv.
Intusium. Iugum. Iumentū. Irpices.		xvi.
Impulsiū. Iberna. Ianualis porta.		xviiij.
Intertrimentū. Intrigo. Impendium.		xxi.
Iubar.		xxij.
Intermentris.		xxiiij.
Ianuarie kalende. Idus.		xxv.
Intercisi dies. Iunius. Ianuarius.		xxvi.
Iudico. Iudex. Indico.		xxviiij.
Impendium. Iubilare.		xxx.
Inlicium.		xxxij.
Iugula.		xxxix.
Intempesta nocte. Iuba.		xl.
Iurgium pro lite. Iurgare.		xliij.
Illustre		xliij.
	De K	
Kalende		xxv.
	De L	
Locus.		ij.
Linteum.		iiij.
Lacus.		v.
Latiaris collis.		viiij.
Luna.		viiij.
Luna dux nascentiū. Lusciola.		viiij.
Lolligo		x.

Luperci. Legati. Liticines.	xi.
Libum. Lixule.	xij.
Lucanica. Longano. Lorica.	xiiij.
Lucerna. Langula.	xv.
Lana. Ligo. Lunaria. Falces. Lumecta	xvi.
Lauiniū. primū oppidum latij.	xvij.
Latomie. Laurentū.	xviij.
Lautole. Ligio. Lauernalis porta.	xi.
Lectica.	xx.
Lucij.	xxij.
Lustrum. Lupercalia. Liberalia.	x. iij.
Laurentalia. Latine ferie.	xxv.
Libet. Libido. Libidinosus. Libitina.	xxvij.
Letari. Loqui. Loquitur. Loquax.	xxviij.
Loquela. Loqui concinne.	xxix.
Legere. Legati. Leguli. Legumina. Leges. Legi tima. Ligna Legio.	xxx.
Luceo. Abluo.	xxxij.
Loca.	xxxv.
Libetrides.	xxxvi.
Latrare.	xxxvij.
Lucabos. Liba.	xxxviij.
Larrones. Lana osca. Lienes. Limax.	xxxix.
Lymphata. Lympholenti.	xli.
Lepide. & nitide pro facile.	xlij.
Lingua. Gladij. Lile.	xliij.

De M

Merces.	vi
Mutialis collis.	vii.
Mars. Motacilla. Merula. Milia.	v. iij.
Murena. Mulandrya. Magister equitū.	x.
Manipuli. Milites. Mendicus.	xi.
Malum.	xij.
Mola. Milium.	xij.
Murtatum. Magnetum. Macte. Mesa. Manu brium. Matiolio. Macula.	xiiij.
Magida. Mundus. Muliebris.	xv.
Mitra. Manicula.	xvi.
Menia. Murus. Macellum. Macellote.	xvii.
Macellum.	xviiij.
Mutionis porta.	xix.
Mulcta. Merces. Mutuū. Manus. Municeps.	
Milites erarij.	xxi.
Meridies. Mane. Manum.	xxij.
Mensis.	xxiiij.
Megalesia. Munuscula. Iunie idus.	xxiiij.
Meditrinalia	xxv.
Martius. Maius.	xxvi.
Memini. M. tuo. Metuo. Memini. Mamuria.	xxvij.
Monimenta. Merere Macri.	xxviiij.
Manuconfertū.	xxviiij.
Murmurari.	xxx.
Mancipiū. Manipulus. Manipularis. Manica.	
Mantellus.	xxxij.

Medium terrarū ubi est. Mistica.	xxxvi.
Miracule.	xxxix.
Mandier. Manducum. Mesius. pro Meso.	
Musare. Mugit.	xlij.

De N

Nemus. Noualis. a Nouando.	iiij.
Nascendi causa. Noctacula.	vij.
Nympha. Neptunus. Nouem sides. Noctua.	viiiij.
Noctuculus.	xij.
Neuia porta.	xviiiij.
Nox.	xxij.
Nox intempesta.	xxiiij.
Neptunalia.	xxiiiiij.
Noua via. Nouem dialis. None.	xxv.
Narrare. Narratio. Nefasti.	xxviiij.
Nunciare. Nuncius. Neapolis. Nouissimum.	
Nouitas. Noualis. Nouicius. Nūcupare.	xxix.
Numen.	xli.
Nexus.	xliij.

De O

Oppius mons.	vi.
Ops.	vij.
Ops.	viiij.
Opulentus.	xi.
Olea. Offula.	xiiij.
Ocrea.	xiiiij.
Orinator. Orinare.	xv.

Oppidum. Oppida quō condebant̃.	xvij.
Opimia basilica.	xviiiij.
Opercula.	xx.
Opeconsiua dies.	xxiiij.
Opalia.	xxv.
Orare. porare. Exorare. Oratio. Orator. Osculū.	
Omen. Ornamentū. Oscines. Oculi potētia.	xxxi.
Odor. Olor. Oler. Odoratum.	xxxij.
Olympus.	xxxvi.
Orator. Olli. Cillo. Olla.	xxxviiij.
Orion.	xxxix.
Obiurgat. Obscenum. Obscedium. Osmen.	
Omen.	xlij.
Oberatus.	xliij.

De P

Pertinacia. Peregrinus. Perduellis	i.
Paruirudentū sibilus. Principia rerū bina.	ii.
Peregrinus ager. Porca. Prędium. Prędes.	
Puteus.	iiij.
Potius. Potura. Puteoli. Puticoli, Puticole.	
Palus.	v.
Pagus.	vi.
Palacium.	viiij.
Proserpina.	viiij.
Pisces. Polux. Prętor. Pontifex.	x.
Prętor. Pilam. Presidium. Pauper. Pecunia.	
Pecuniosus.	xi.

Pręstigiator. Pugil. Pecus. Pes. Pecudes. Peculiũ	
Peculator. Porcus.	xij.
Panthera. Puls. Panis. Panificium. Panarium.	
Placenta. Pulmentariũ. Perna.	xij.
Purpura. Penicum. Pannus. Pannelliũ. Parma.	
Pilum. Peluis.	xiiij.
Patine. Patere. Pocula. Phlepesta.	xv.
Palla. Parilia. Parapechia. Pala. Pilum. Pistrinum.	
Pistria. Pistris. Phancile.	xvi.
Plaustrum. Pomerium.	xvij.
Penarium. Pena.	xviiij.
Puluinar. Precium. Pręda. Pręmiũ.	xxi.
Palilia. Populifigia. Portunalia.	xxiiij.
Paganalia. Paganice ferię.	xxv.
Pauor.	xxvij.
Profanũ. Profanatũ. Pollutum. Professi fama	
pes. Proloquitur.	xxviij.
Pronũciare. Predico. Putum. Putator.	xxviiij.
Pręs	xxxi.
Poculum. Potio. Potatio.	xxxij.
Polus. Peruade.	xxxv.
Pufus. Paluda. Paludamenta.	xxxviij.
Pomona. Piscium nomina.	xxxviij.
Perduelles. Pulmones.	xxxix.
Propřefica.	xl.
Paris alexander.	xli.
Pappus. Pipulare.	xliij.
Protina. Prębitum. Prebendę.	xliij.

De Q

Quirinalis collis.	vi.
Quirinus.	viiij.
Questor.	x.
Quirinalia.	xxiiij.
Quinquatrus.	xxiiij.
Quintane.	xxv.
Quiritare. Quirites.	xxx.
Questio.	xxxi.

De R

Restibilis ager. Rus.	iiij.
Rana.	x.
Rete. Reticulū. Rhiciniū. Rutrum. Regula.	
Rastelli. Rastri. Ruturbatri.	xvi.
Rauduscula porta. Raudus.	xviiij.
Reliquū. Restipulari.	xxi.
Rubigalia.	xxiiij.
Reminisci. Recondere.	xxviiij.
Runcinare	xxxiiij.
Ratis. R.M.S. mutatio & contra.	xxxvi.
Rorani milites. Renes.	xxxix.
Reciproca. Rutilare. Rutilar. Ratum.	xli.
Rudere.	xliij.

De S

Sola.	iiij.
Saltus. Seges. Seminaria. Sementes. Sulcus.	iiij.
Stagnum Stillicidia. Saturnius.	v.
Subura. Succufanus.	vi.
Salutari scollis. Saturnus.	viiij.

Saturnus. Sanctus fidius.	viiij.
Salitia.	viiiij.
Sacerdotum nomina.	x.
Salij. Subsidiū. Sutor.	xi.
Succidia. Sueris.	xiiij.
Stamen. Subtegmen. Scutum.	xiiiij.
Sinum. Simplum. Sedes. Sella. Sedile. Sonum.	
Siliquastrū. Subsellium. Speculum.	xv.
Sicrica. Succula. siue Subuccula. Supparus.	
Sarculum. Stiua. Sirpices. Secule. S. rpicule lu marie. Sirpicule.	xvi.
Sirpea.	xviiij.
Stalis. Senaculum.	xviiiij.
Segestria. Stragulum. Stigum Scabellū. Scam num. Sextula. Semūcia. Sextans. Septunx. Sester cius. Sembella.	xx.
Sacramentū. Stipes. Stipulari. Stipendiū.	xxi.
Suprema vltima hora.	xxiiij.
Silentiū. Solstitium. Szculum.	xxiiij.
Sexatrus Septimatrus. Saffibulum.	xxiiiij.
Saturnalia. Septimontiū dies. Sementine ferie.	
Septimane.	xxv.
Serta. Sermo.	xxviiiij.
Sortes. Sortilegi. Sors. Sublecti. Spondē. Spōte.	
Spondit. Sponsor. Sponsus. Sponsalis.	xxx.
Spes. Sperat. Succauit. Spectare. Spectio. Suspi cio. Specula. Speculator. Speculū.	xxxi.
Sorbere.	xxxiiij.

Strangulare.	xxxviiij.
Signa. Sydera.	xxxv.
Supremū. Stipatores. Sincerastrum. Scenicule	
Scractie. Scrupida.	xxxix.
Scrutabile. Scrutillare. Scriptorum. Scobina. Sep	
tentrio.	xl.
Scortari. Scortum.	xli.
Sceuola. Sinistra. Auspica. Scena Sceuū. Scea.	
Sinistra. Sto pro fido.	xliij.
Sarrire. Sere.	xliij.

De T

Terra. Territorium. Termentarium. Tritura.	
Termini.	iiij.
Tiberis. Tiberinus. Tiberis. Tarpeius.	v.
Terreus murus.	vi.
Turaculū. Tribus. Tres. Tribuū noīa. Terra.	viiij.
Tellus. Tiberinus.	viiij.
Tribuni militū. Tribuni plebei.	x.
Ticij sodales. Triarij. Turma. Tibicines	xi.
Taurus. Tigris.	xiiij.
Triticum. Testuaciū. Tergus.	xiiij.
Trama. Tunica. Toga. Tragula. Tube. Tubicie.	
Tubi. Trua. Trulla. Tormenta. Trulleum.	xiiij.
Triplia.	xv.
Trapetes.	xvi.
Tragula. Turres.	xviiij.
Testudo. Tuscanicū. Tulina porta.	xviiij.
Tore. Torus. Toruis. Tressis. Tricessis. Triēs.	xx.

Triuncius.	xx.
Tributū. Tribuni erarij.	xxi.
Tempus. Tempeſtina.	xxij.
Terminalia. Tubuluſtrū.	xxiij.
Tarentinus dies.	xxv.
Tremo.	xxviij.
Triūphare.	xxx.
Tibicines.	xxxi.
Templum. Templū ſanctum. Teſta. i. ſancta.	
Tueri. Teſca. Triuia. Titanis.	xxxv.
Theſpiades. Trabes. nūc Trabs. Tartarinus	xxxviij.
Titulari. Titulus. Tymnus.	xxxviij.
Tempeſtas pro tēpore. Triportēta. Trames.	xxxix.
Tempeſtas. Temo. in cęlo. Triōes. Tema.	xl.
Tranſuerſus.	xli.

De V

Viocurrus.	i.
Via. Vie. Vineta. Vitis. Vineā. Vinum. a ni.	iiij.
Vindemia. Vuidus.	iiij.
Volturnus.	v.
Velabrum. Vectura. Viminalis collis.	vi.
Velle. Vellie	vij.
Venus. Viere. Vita.	viiij.
Vulcan⁹. Velina. Venelia. Virtus. Volucres.	viiij.
Vreon.	x.
Vindemiator. Venator. Vestigator. Vitulus.	
Vernex. Viſi. Vulpes. Virgultum. Vitis.	xij.
Vuę. Vuidum.	xiiij.
Vmbo. Vallum. Vas.	xiiij.

Vrnariū. Vinā. Vera. Vestis.	xv.
Vomer. Vallum. Ventilabrū.	xvi.
Vehiculū. Vibis principiū. Vrbs. Vici.	xvii.
Velabrū minus. Velabrū maius. Vicus afric⁹	
Vicus cipricus. Vicus sceleratus. Vicus.	xviii.
Volupia dea. Vncia.	xx.
Vfura.	xxi.
Vesperugo. Vesper.	xxii.
Ver.	xxiii.
Vinalia. Vindemię. Vestalia. Vinalia rustica.	
Volcanalia a uolcano. Voltunalia	xxiiii.
Volo.	xxv.
Vaticinari.	xxvii.
Verbū nouū vitatur.	xxix.
Vas. Vigilo. Videre. Violare.	xxxi.
Vestica.	xxxv.
Vmbelicus terrarū & hominis.	xxxvi.
Vates.	xxxvii.
Vesperugo. Vesper. Vesperum. Viuices. Viuo	
lares.	xxxix.
Vxorculare.	xl.
Versum.	xli.
Vlulare	xlii.
Vagire. Vitulare.	xliii.

M. T. VARRONIS DE LINGVA LATIA

9

Venadmodū uocabula essent īposi-
ta rebus ī līgua latina sex libris expo-
nere institui. De his *tris* ante hūc fe-
ci quos Septimio misi. in quibus est
de disciplina quā uocāt etymologicē
Quē cōtra eā dicerent̄ uolumine pri-
mo: quē pro ea secundo: quē de ea tertio. In his ad te
scribam a quibus rebus uocabula imposita sint in
lingua latina: & ea quē sunt in cōsuetudine apud poe-
tas: cui uniuscuiusq; uerbi nature sint duę: a qua re:
& in qua re uocabulū sit īpositū. Itaq; a qua re sit per-
tinacia cū sequitur ostenditur esse a ptendo. in qua re
sit īpositū dī cū demōstratur: ī q̄ nō debet ptēdi & per-
tendit ptinaciā esse. Quod ī quo oporteat manere si in
eo perstet ptinacia sit priorē illā partē ubi cur & unde
sint illa uerba scrutantur. grēci uocant etymologian.
Illā alterā de quibus duabus rebus in his libris pmi-
scue dicā: sed ex illis de posteriore. Quē ideo sunt ob-
scura q̄ neq; omnis īpositio uerborū extat: q̄ uetustas
quasdā deleuit: nec quē extat sine modo oīs īposita:
nec quē recte est īposita cuncta manēt. Multa enī uer-
ba litteris cōmutatis sunt īterpellata: neq; oīs origo ē
nostrę lingūę. Euenaculis uerbis. Et multa uerba ali-
ud nunc ostēdunt: aliud ante significabāt ut hostis. Nā
tū eo uerbo dicebāt peregrinū: qui suis legibus uteret̄
nunc dicūt eū quē tum dicebant perduellū. In quo ge-
nere uerborū tua causa erit illustris ūde uideri possit

tres leg.

Pertinacia

*Hostis
peregrinus
Perduellis*

a

origo. Inde repetam. Ita fieri oportere apparet quod
recto casu quem dicimus impos: obscurius est esse a
potētia: quam cum dicimus impotētem: & eo obiecti
rius sit si dicas postquam impos: uidetur enim pos si
gnificare potius potestatem quā potentem. Vetustas
pauca nō deprauat multa tollit. Quem puerum uidi
sti formosum hunc uides deformem in senecta. Ter
tium seculum non uidet eum hominem quem uidit
primum. quare illa quę iā maioribus nostris ademit
obliuio: fugiat secura sodalitas Mutii & Bruti & re
here nequit: non si non potuero indagare eo ero tardi
or: sed uelocior. ideo si qui uero: non mediocres enim te
nebrę in sylua: ubi hęc captanda: neq; eo quo perueni
re uolumus semitę tritę: neq; non in tramitibus quę
dam obiecta quę euntem retinere possent. Quorum
uerborum nouorum & ueterum discordia in consuetu
dine omni quot modis litterarum commutatio sit fa
cta qui animaduertit scrutari facilius origines pati
etur uerborum. Reperiet enim esse commutata ut in
superioribus libris ostēdi maxime propter bis quater
nas causas. Litterarū enim fit ademptiōe aut additio
ne. & propter earum adtractionem: aut commutatio
nē. Item syllabarū productionem. quę quoniam in su
periorib; libris qui cuiusmodi essent exemplis satis
demonstrauit: hic commonendum esse modo non pu
taui. Nunc singulorum uerborum origines expediā:
quorum quatuor explicandi gradus. Primus in quo
etiam populus uenit. quis enī uidet: unde aurifodine
etiam Viocurrus secūdus a quo grāmatica descendit

Viocurrus

antiqua quę ostendit quemadmodum quodq; poeta
finxerit uerbum quod confixerit quod declinarit: hic
paruirudētum sibilus. hic Inceruiceruitum pecus. hic
clamydeclupetrabracchium. Tertius gradus quo phi
losophię ascendens peruenit: atque ea que in consue
tudine communi essent aperire cepit: ut a quo dictū
esset oppidum uicus uia. Quartus ubi est additus &
initia regis quo si non perueniam scientiam ad opini
onem aucupabor: quod etiam nonnunquam in salute
nostra fecit cum egrotamus medicus. Quod si sūmū
gradum non attigero: tamen secundum præteribo.
Quod non solum ad Aristophanis lucernam: sed eti
am ad Cleantis lucubraui. nolui præterire eos qui poe
tarum modo uerba ut significant expediunt. Nō enī
uidebam consentaneum me in eo uerbo quod fixisset
Ennius causam negligere: quod ante rex Latinus fin
xisset: cū poeticis multis uerbis magis delecter quam
utar. Antiquis magis utar quam delecter. An non po
tius mea uerba illa quę hereditate a Romulo rege ue
nerunt: quanquam a poeta Liuiio relicta. Igitur quo
niam in hęc sunt tripartita uerba: quę sunt aut a na
tura: aut aliena: aut ob obliuia: de nostris dicam cur sūt
de alienis unde sint de obliuiis relinquam. Quorum
partē quo ita inuenerim ut opiner scribam. In hoc li
bro dicam de uocabulis locorum & quę in his sunt.
In secundo de temporum & quę in his fiunt. In tertio
de utraq; re a poetis comprehensa. Pythagoras sami
us ait omniū rerū initia esse bina: ut finitū & infinitū
bonum & malū: uitam & mortē: noctē & diē. Quare

a z

4
Paruirudentum
sibilus
Inceruiceruitum pecus
Clamydeclupetra
bracchium

item duę status & motus: quod stat aut agitur corp⁹
ubi agitur locus. Dum agitur tempus quod est ī
agitu actio. Quadripartio magis sic apparebit. cor
pus est ut cursor. locus stadium quo currit. Tempus
hora qua currit. Actio cursio. Quare fit ut omnia fe
re sint quadriparta & ea ęterna: quod neq; unquā tem
pus quin fuerint motus: eius animi interuallum tem
pus: neq; motus metus: ubi non locus & corpus: quod
alterum est quod moueret. Alterum ubi neq; ubi his
agitatus: non actio ibi. Igitur in initiorum quadripartite Lo
cus & corpus tempus & actio. Quare quod quatuor
genera. prima rerum totidem uerborum: horum enī
de quis locis: & his rebus quę in his uidentur in hoc
libro summam ponam. Sepe enim ad limitē arbo
ris radices sub uicini prodierunt segetem. Quare nō
cum de locis dicam si ab agro ad agrum hominem
& agricolam peruenero aberraro. Multa societas uer
borum: nec uinalia sine uino expediri nec Curia cala
bra sine calatione potest aperiri incipiam de locis sub
ipsius loci origine.

Locus

Locus est ubi quid locatum esse potest: ut nūc
dicunt cellocatum ueteres id dicere solitos ap
paret: apud Plautum filiam habeo grādem
casta dote atq; inlocabili: neq; eā queo locare cuiq; apd
Ennium etiā terra trita ubi liberi Fanum ī cuius mu
ro locaui. Vbi quiq; consistit. Locus ab eo dicit locare
quoadusq; id emit: quod in aliquo consistit precium:
inde locarium quod datur in stabulo & taberna: ubi
consistant loca. nam secundum antiquam diuisionem

Locarium

111
Principia duo terra & celum. Deinde particulati utri
usq; multa. Celi dicuntur loca supera & ea deorum.
Terre loca infera & ea hominum: ut asia. Sic celum
dicitur modis duobus terra. Nam & asia que non euro
pa: in qua etiam syria & asia dicitur prioris pars asię: in
qua est Ionia ac prouincia nostra sicilia. Sic celum &
pars eius summum: ubi stelle & id quod pacuius cum
demonstrat dicit. Hoc uide circum supraque quod com
plexu continet terram cui subiungit id quod nostri
celum memorant. A qua bipartita diuisione Lucreti
us suorum unius & uiginti librorum initium fecit h
Aetheris & terre genitabile querere tempus. Celum
dictum scribit Elius quod est celatum: aut a contrario
nomine celatum quod apertum est non male: quod
posterior multo potius a celo quam celum a celando. Sed
non minus illud alterum de celando potuit dici: quod
interdiu celatur quam quod noctu non celatur omnino. Eo
magis puto a chao cauum: & hinc celum: quonia ut
dixi hoc circum supraque quod complexu continet ter
ram cauum celum. Itaque dicit Andromacha noctique ca
ua celis igni tenentibus conficis bigis & Agamemnon
in altifono celi clipeo. Cauum enim clipeum: & Enni
us Iter ad nationem celi ingentes fornices. Quare ut a
cauo cauea & caule & conuallis cauata uallis: & caua
te cautione: ut cauum sit ortum unde omnia apud He
siodum a chao cauo celum e terra dicta ab eo ut Elius
scribit quod teritur. Itaque terra in augurum libris scri
pta cum r. uno. Ab eo colonis locus communis quippe
oppidum reliquitur. Territorium quod maxime teritur

Celum

Cauum

*Cauca
Caule*

Terra

Territorium

Linteum
Termetarum
Tritutura
Triuolum
Terminus
Termen

Via
Iteu
Actus
Ambitus

Humus

Agrorum genera.

hinc Linteum quod teritur corpore hinc in mense Termentarium Tritura quod cum frumentum teritur & Triuolum quod teritur hic fines agrorum Termini quod hęc partes propter limitare iter maxime teruntur Itaque hoc cum his in latio aliquod locis dicitur: ut apud Accium non terminus sed termen hoc greci

Euander enim qui uenit in palacium e grecia arcas. Via quidem iter quod ea uehendo teritur. Actus iter in agris. Iter quod ab agendo teritur. Etiam ambitus est quod circumeundo teritur. Nam ambitus circuitus ab eo quod duodecim tabularum interpretes ambitum parietis circuitum esse describunt. Igitur terra terra ab eo poetę appellarunt summa terre que sola teri possunt. Sola terre Terra ut putant eadem & humus. Ideo Ennius in terra cadentis dicere cubitis pibant humum & quod terra sit humus: ideo humanus mortuus & terra sit obrutus. Ab eo quod romanus combustus est in sepulchrum eius abiecta gleba non est: aut si os exceptum est mortui ad familiam expurganda donec in purgando homo est opertus ut pontifices dicunt: quod inhumatus sit familia funesta manet & dicitur humilior que ad humum ut sabini & lucani: aut declinato ab hominibus ut apulia & latium utrumque: ut etruria & tuscia: qua regnum fuit latini uniuersus ager dictus latium particulatim oppidis cognominatus ut a preneeste prenestinus ab aricia arecinus: ut nostri augures publice dixerunt. Agrorum sunt genera quinque. Romanus Gabinus Peregrinus Hosticus Incertus. Romanus dictus unde roma ab roma.

117.

Gabinus ab oppido gabiis. Peregrinus ager pacatus
q̄ ex ara romanus & gabinus: quod uno modo in his
seruantur auspicia. Dicitur peregrinus a per gendo id
est progrediendo eo quod enim ex agro romano pri-
mum progrediebantur quo circa gabinus quo siue pe-
regrinus: sed quos auspicia habent singularia ab reli-
quo discretus. Hosticus dicitur ab hostibus. Incertus
is ager qui de his quatuor qui fit ignoratur. Ager di-
ctus est in quam terram quid agebant fructus causa
id greci dicunt ut ager quod agi poterat. sic q̄
agi actus eius finis minimus constitutus in latitudi-
nem pedes quatuor: fortasse an ab eo quattuor quod
ea quadripes agitur. in longitudinem pedes. c. & .xx.
In quadratum actus & latum & longum esset. c. xx.
Multa antiqui duodenario numero finierunt. ut. xii.
decuriis actum iugerum dicitur uinctum duob⁹ ac-
tibus quadratis. Centuria prima centum iugerib⁹ di-
cta: post duplicata retinuit nomen: ut tribus actibus
multiplicate idem tenent nomen: ut quo agebant act⁹
sic qua uehebant. Viē dicitur quod fructus cōuehebāt.
uille qua ibant: ab itu iter appellarunt qua anguste se-
mita ut semitus dicitur. Ager cultus ab eo quod ibi
cum terra semina calefebant ab eo quod inconfitus
iucultus quod primum ex agro plano fructus capie-
bant: campus dicitur postea quam proxima superio-
ra loca colere ceperunt a colendo colles appellarunt:
quos agros non colebant propter siluas aut id genus
ubi pecus possit pasci & possidebant ab usu suo Sal-
tus nominarunt: hęc etiam greci nostri

Ager
Actus

Centuria

Viē

Campus

Saltus

Nemus

Ager

Fundus

Vineta. Vineæ

Vindemia

Seges. Semen

Fruges. Fructus

Area

Areæ

Ager restibilis

Ager Noualis

Aruum. Sulcus

Porca. Prata

Rura

Præda. Prædes

humus. humor

Ager uliginosus

Vdus. Vudus

Sudor

nemora. Ager quod uidebatur pecudum ac pecuniæ esse fundamentum. Fundus dictus aut quod fundat quot annis multa. Vineta ac uineæ a uite multa: uitis a uino id a ui hinc uindemia quod est uini demia aut uitis demia. Seges a fatu. i. semine. Semen quod non plane id quod inde: hinc seïaria semētes. Item alia quæ segetes ferunt. Fruges a fruendo: fructus ab spe spicæ ubi & culmi uel quod in summo campi nascuntur & summum culmen. Vbi frumēta secta terantur & arefcāt. Area propter horum similitudinē loca in urbe pura areæ: a quo potest etiam ara deum esse: quod pura: nisi potius ab ardore ad quem ut sit fit ara: a quo ipsa area non abest: quod qui arefacit ardor est solis. Ager restibilis qui restituitur ac reseritur quot annis: contra qui intermittitur a nouādo Noualis ager. Aruum & arationes ab arando ab eo quod aratri uomer sustulit sulcus. Quo ea terra iacta idest proiecta porca. Prata dicta ab eo quod sine opere parata. Quod in agris quot annis rursus facienda eadem ut rursus capias fructus appellata. Rura diuidit in eos cum scribit Sulpitius Plebei rura largitur ad aream. Præda dicta itē ut Prædes a præstando: quod ea pignore data publice mancipes fidem præstent. Vbi nunc est roma septem montium demissior infimus humillimus quod in mundo infima humus humor hinc. Itaque ideo Lucilius terra abiit in nymbos imbresque. Pacuuius terra exhalat auram atque auroram humidam humectam: hinc ager uliginosus humidissimus: hinc Vdus uuidus hinc sudor quis deorsum in terra umbra. Vnde sumipote puteus nisi

potius quod soles dicebat: ut Sic potura a
 potu. non ut nunc. a puteis oppidum puteoli
 q̄ sint circa eum locum aque frigide & calide multe
 nisi a putore potius q̄ putidus sit odorib⁹ sepe ex sul-
 phure & alumine: extra oppida a puteis. Puticuli qd̄
 ibi in puteis obruebantur homines: nisi potius ut Eli⁹
 scribit puticule q̄ putrescebant ibi cadavera proiecta:
 qui locus publicus ultra exquilias. Itaq; cum Affra-
 nius puticulos in togata appellat: quod inde suspiciunt
 perpetuo lumen. Lacus lacuna magna ubi aqua conti-
 neri potest. Palus paululum aque in altitudinē & pa-
 lam latius diffuse. Stagnum a gr̄eco quod nomen ha-
 bet primam hinc ad uillas rutundas stagna: quod ru-
 tundum facillima continet. Anguli maxime laborant
 Fluvius quod fluat. Item flumen a quo lege p̄diorū
 urbanorum scribitur. Stillicida fluvia que ut ita fluant
 cadantq; Inter hęc hoc interest quod stillicidium eo
 quod stillatim cadat: flumē quod fluit continuo. Am-
 nis id flumen quod circuit aliquid. Nam ab ambitu
 amnis ab hoc qui circum alterunū habitant. Amiter-
 nini appellati ab eo qui populū candidatus circumit
 ambit & faciat indagabili ex ambitu causam dicit. Ita
 q; tiberis amnis quod ambit martium campum &
 urbē: Oppidū interamne dictū quod interamnes est
 constitutū. Item antemne quod ante amnem qui influ-
 it in tiberim: quod in bello male acceptum conuenit
 Tiberis quod caput extra latium si inde nomē quoq;
 effluit in linguā nostram nihil latinum: ut quod orit̄
 ex lamnio. Volturnus nihil ad latinam linguam: ad

Potura
 Oppidū puteoli

Puticuli

Lacus. Lacuna-
 palus
 Stagnum

Anguli
 Fluvius. Flumen
 Stillicida fluvia.

Amnis

Aminterning

Oppidum Interamne

Antemne

Tiberis

Volturnus

quod proximum oppidum ab eo secundum mare Volturnum: ad nos iam latinum uocabulum: ur tiberina: non & colonia enim nostra uolturna & deus tiberius. Sed de tiberis nomine accipere est historia. Nam & suum etruscia & latinum suum esse credit quod fuerunt: quod a tiberi uicino Regulo uehementum dixerit appellatum prius tebrum. Sunt qui tiberi primum nomen latinum albulam uocatum legis tradiderunt. posterius propter Tiberinum regem latinorum mutatum quod ibi iterierit. Nam hoc eius ut tradunt se pulchrum. Ut omnis natura in celum & in terram diuisa est sic ceteri regionibus. Terra in asiam & europam. Asia enim iacet ad meridiem & eurum. Europa ad septentriones & aquilonem. Asia dicta a nymphea a qua & Iapeto trahitur Prometheus. Europa ab Europa Agenoris filia: quam ex phenice Mallus scribit taurum exportasse: quorum egregiam imaginem ex grege Pythagoras taranti fecit. Europe loca multae incolunt nationes ea fere nominata: aut translatio in nomine: aut ab hominibus. Sunt & nomina ab tot motibus quae postea urbs muris comprehendit. Equis capitolinum dictum quod hic cum fundamenta foderent edit Iouis caput humanum dicitur inuentum. hic mos ante tarpeius dicitur a uirgine uestali tarpeia: quae ibi a fabis necata armis & sepulta eius nomine monumentum relictum: quod etiam nunc eius rupes tarpeium appellatur saxum. hunc antea motem saturnum appellatum prodiderunt & ab eo late saturnam terram: ut etiam Ennius appellat antiquum oppidum in hac fuisse saturnia scribit eius uestigia etiam nunc manent tria. Quod Saturni fanum in faucibus quod saturnia porta quam Iunius scribit ibi quam nunc uocant pandanam. Quot post eadem Saturni in edificiorum legibus pietes postici muri sunt scripti. Auentinum

Asia

Europa

Mons Capitolinus
ante Tarpeius
& primo Mons
Saturnus

Mons Auentinus

aliquot de causis dicunt. Neuius ab auibus quod eo
 se ab tiberi ferrent aues. Alii a rege auentino albano :
 quod ibi sit sepultus. Alii auentinum ab auētu homi
 num quod commune latinorum ibi diane templum
 sit constitutum. Ego maxime puto ab aduectu. Nam
 olim paludibus mons erat ab reliquis disclusus. Itaq;
 eo ex urbe qui aduehebantur ratibus quadrantem sol
 uebant. Cuius uestigia quod ea qua tum dicit̄ uelabꝛ
 & unde ascendebant ad Romā uoua uia locus sacellū
 Labrum uelabrū. Velabrum a uehendo; uelaturā fa
 cere etiam nun dicūtur qui id mercede faciūt. Merces
 dicitur a merendo & ere: hinc uecture quas soluebāt
 hi qui ratibus transibant: quadrans ab eo eo Lucilius
 scripsit quadrātis ratici. Reliqua urbis loca olī discre
 ta cū argeoz sacraria ī seprē & .xx. ptes urbis sūt dispo
 sita. Argeos dcōs putāt a p̄cipib⁹ q cū hercule argi
 uo uenere romā & ī saturnia s̄sederūt. e q̄s p̄ria ē scri
 pta regio s̄urbana: secūda exglia: tertia colliua: q̄rta
 palatia. In s̄urbane regiōis pte p̄iceps ē Celi⁹ mōs
 a celio uibēno tusco duce nobili: q cū sua manu dī Ro
 mulo uenisse auxilio cōtra latinū regem. hic post celii
 obitū q̄ nimis munita loca tenerēt neq; sine suspitiōe
 essēt deducti dicūtur in planū ab eis dictus uic⁹ tusc⁹
 & iō ibi uortunnū stare quod is deus etrurię princeps
 de cilianis q̄ suspitiōe liberi essēt traductos uolunt ī eū
 locum qui uocatur celiolus cum celio cōiunctum Ca
 rine sed inter eas quem locum ceronienses appellatū
 apparet qd̄ primę religionis quartū sacrariū scriptū
 sic ē ceroliēsis quatriceps circa mineruiū qua in celio

Velabrum
 Velatura
 Merces

Argei
 p̄ma regio Suburbā
 2a. Exglia
 3a. Colliua
 4a. palatina
 Celius mons
 Vicus tuscus
 Vortunnus
 Celiolus

Carinae

Subura

Pagus succufanus

Secunda regio
Succuffa
Exquilina

Quercetulanum
Sacellum
Lucus Martis
Iunonis lucus
Exquilie

Tertia regio
Collis Viminalis

Collis Quirinalis

mōte it̄ ī tabernola ē. Ceroliēsis a carinay iūctu dict̄
 Carine postea a cerionia q̄ hīc orit̄ caput sacre uie ab
 strenie sacello que ptinet ī arce q̄ sacra quot quot mē
 sib̄ ferūt ī arcē & p̄ quā augures ex arce p̄fecti solēt
 iaugurare: hui⁹ sacre uie ps hęc sola uulgo nota: que ē
 a foro eunti primoro cliuio. Eidē regiōi attributa Su
 bura q̄ sub muro terreo earmarum in eo ē argeorū
 sacellū sextū: subura Iuni⁹ scribit ab eo q̄ fuerit s̄b an
 tiq̄ urbe: cui testionio pōt eē q̄ subē & loco q̄ terreus
 mur⁹ uocat̄. si ego a pago poti⁹ succufano dictā puto
 succuffā. nūc scribit̄ tertia l̄ra. c. nō. b. pag⁹ succufan⁹
 q̄ succurrit caris secūde regiōis. Exq̄line alii has scrip
 serūt ab excubiis regis dcās: alii ab eo q̄ exculte a rege
 Tullo eēt: huic origini magis cōcinūt luci uicini q̄
 ibi luc⁹ fauta⁹ & lariū. Querquetulanū sacellū & lu
 cus martis & Iunonis lucie: quoz̄ āgusti fines nō mix
 iā diu enī late auaricia nūc ē exq̄lie duo mōtes hīti q̄
 ps cespes mōs suo ātiq̄ noīe etiā nūc ī sacris appellat̄
 In sacris argeoz̄ scriptū ē sic. Oppi⁹ mōs p̄iceps exq̄
 linū lucū facultalē sinistra que sub mey ē. Oppi⁹ mōs
 Terticepsos lucū exq̄linū descior uia itubernola est.
 Oppi⁹ mōs q̄dricepsos lucū exq̄linū uia dexteriore
 ī figulis ē. Septi⁹ mōs quīticepsos lucū poetiliū. Exq̄
 lin⁹ ē celpi⁹ mōs septiceps apd' edē Iunonis lucie ubi
 editum⁹ h̄re solz. Tertie regiōis colles q̄nq; ab dcorū
 fanis apellati. Equis nobiles duo colles Viminalis a
 Ioue uimino: quod ibi arē sunt: quod ibi uimīnia nata
 fuerunt Collis quirinalis quirini fanum est: qui a qui
 ritib⁹ q̄ cū Tacio cnrribus uenerūt romam quod ibi

hūerūt castra: quod uocabulū coniuētārum regionū
 nomina oblitterauit: dictos enim colles plures appa
 ret ex argeorum sacrificiis in quibus sic scriptum est.
 Collis quirinalis terticeps os edē quino. Collis saluta
 ris quarticeps aduersū ē pilonoris edē salutis. Collis
 muralis quinticeps apud edē dei fidii in delubro ubi
 editumus habere solet. Collis latiaris sexticeps in uico
 in stellario summo apud turraculum eo edificium so
 lū ē: horū deorū arē a quibus cognōia hnt in eius regi
 onibus partibus sunt. Quartę regionis pallatiū q̄ pa
 lantes cū Euādro uenerūt: q̄ etiā palatini & aborigines
 ex agro rheatino qui appellat̄ pallatiū ibi cōsederunt
 Sed hoc aliū a Palatia uxore latini putarūt. Eūdē hūc
 locū a pecore dictū putāt quidā. Itaq; Neuius ballatiū
 appellat. huic Germaliā & Vellias cōiūxerūt q̄ in hac
 regiōe sacri portus ē & in ea sic scriptū Germalēse q̄ti
 ceps apd' edē romuli & uelliēses septiceps ī uellia apd'
 edē deū penatiū Germalū a germania Romulo &
 Remo. Quod ad ficū R uminalē: & hi ibi iuētī: quo
 aqua iberna tiberis eos detulerat ī alueolo expositos.
 Vellię uñ eēt plures accepi cās īquis q̄ ibi pastores
 palatini ex quib⁹ añ tōsurā iuētā uellē lanā sūt soliti ex
 quo uellera dicūt. Ager roman⁹ primū diuisus ī ptes
 tris: a quo tribus appellata Taciēsiū Rāniū Lucey no
 miāte ut ait Enni⁹ Taciēses a Tacio. Rānēses a Ro
 mulo. Luceres ut ait Iunius a Lucumone. Sed omnia
 hęc uocabula tusca ut Volumius qui tragoedias tus
 cas scripsit dicebat: ab hoc quoque quatuor partes ur
 bis tribus dicte ab locis Suburbana Palatia Exquilīa

Collis salutaris
Collis muralis
Collis latiaris

Quarta regio
Pallatium

Collina quāta quod sub roma romilia. Sic relique tri
bus ab his: ut in tribuum libris scripsi. Quod ad loca
queq; iis adiuncta fuerunt diximus: nunc de his que
in locis esse solent. Immortalia & mortalia expediam
Ita ut prius quod ad deos pertinet dicere p̄cipes dei
Celum & terra hi dei idem qui egypti Serapis & Isis
& si Arpocrates digito significat ut idem principes
in latio Saturnus & Op̄s. Terra enim & celum ut Sa
mothracū initia docent sunt dei magni & hi quos di
xi. multis nominibus. Nam neq; quas Samothracia
āte portas statuit duas uirilis species Aeneas. Dei ma
gni neq; ut uulgus putat hi samothraces dii qui Ce
stor & pollux. Sed hi mas & foemina & hi quos au
gurum libri scriptos habent. sic diui potes sunt p̄ illo
qui samothraces. hęc duo celum & terra quod anima
& corpus humidum & frigidum. Oua pari re sol; ge
nus pennis condecoratum non animas: ut ait Ennius
& post inde uenit diuinitus pullis īsinuans se Ipsa ani
ma siue ut zenon Citus animalium semen ignis qui
aīa ac mēs q̄ calor e celo q̄ hīc īnumerabiles ac īmor
tales ignes. Itaq; Epicarm⁹ de mēte hūana dicit. Istic
est de sole sumptus ignis Idem solem isq; totus men
tis est: ut humores frigide sunt humi: ut supra ostēdi
qb⁹ iūcti celū & terra oīa ex se genuerūt: q̄ p̄ hos na
tura frigori īmiscet calorē atq; hūoy aritudinē. Recte
igit̄ Pacuui⁹ qd̄ ait: aīaz ether adiūgat & Enni⁹ esse
corpus terrā que deperit. Ipsā cape neq; dispēdi faceret
hilū aīę & corporis discessus q̄ nati si sepius īde exi
tiū: ut cum iū unū ineunt initia inde omne corp⁹: ubi

vii

nimius ardor aut humor aut interit a si manet sterile
cui testis estas & hyems: quod i altero aer ardet & spi
ca aret: & in altero natura ad nascendum cum imbre
& frigore luctare non uult & totius uere expectat. Igi
tur causa nascendi duplex ignis & aqua. Ideo ea in nu
ptiis in limine adhibentur quod coniungit hic & mas
ignis quod ibi semen aqua femina: quod fetus ab eius
humore & eius iunctione sumit uenus hinc comitus
huic uictrix uenus uides ne hec non quod uincere uelit
uenus sed quod uincere ipsa. Victoria ab eo quod su
perati uincuntur. utriusque testis poesis quod & uictoria
& uenus dicitur celigena. Tellus enim quod prima
uicta celo uictoria ex eo & ideo hec cum corona & pal
ma quod corona uinculum capitis & ipsa a uinctura
dicitur. Viere est uincere a quo est in Sota Ennii. Ibat
mala uiere ueneriam corolam palmam quod ex utra
que parte natura uincta habet paria folia. poetę de celo
quod semen igneum cecidisse dicunt in mare ac nata
e spumis uenerę coniunctione ignis & humoris qua
haberent uim significantes ueneris a qua uinatis di
cta uita & illud a Lucilio. Vis est uita uides nos face
omnia cogit. Quare quod celum principium ab fatu
e dictus Saturnus & quod ignis, saturnalibus Cereri supio
ribus mittunt. Terra ops quod hic omne opus & hic opus
ad uiuendum: & ideo di ops mater quod terra mater. hec enim
terris gētis oīs pepit & resumit denuo. que dat ciba
ria: ut ait Ennius que quod gerit fruges Ceres atque s eni
quod nunc & ideo hi dei celum & terra Iupiter & Iuno quod ut
ait Ennius istic est is Iupiter que dico que greci uocant

aerem: qui uetus est & nubes Imber postea atq; ex imbre frigus uentus post fit aer denuo hęc propter Iupiter sūt ista quę dico tibi quia mortalis atq; arbores herbasq; omnis iuuat quod hic omnes & sub hoc eūdem appellans dicit. Diuumq; hominumq; pater rex Pater quod patefaciat semen. nam tum est conceptū & inde cū exit quod oritur: hoc idē magis ostendit antiquum Iouis nomen. Nam olim diouis & diespiter dictus idest hies pater: a quo dei dicti: qui inde & dies & diuus: unde sub dio diuo dius fidius. Itaq; inde eius perforatum tactum ut uideatur diuum idest cęlū quidam negant sub tecto per hunc deierare oportere. Elius dius fidius dicebat diouis filius ut gręci dioscoron castorem. & putabant hunc esse sanctū: ab sabina lingua & Herculem a gręca. Idest hic diespiter dicitur infimus: qui est coniunctus terre ubi omnia oriūtur uia aboriūtur: quorū quod finis ortus. Ortus dictus. qđ Iouis Iuno coniunx & is cęlum hęc terra: quę eadem tellus. & ea dicta quod una cū Ioue iuuat Iuno: & regina quod huius a terrestria. Sol uel quod ita sabini uel solū ita lucet ut ex eo deo dies fit. Luna uel sola lucet noctu. Itaq; ea dicta nocticula in pallatio. nam ibi noctu luce templū. Hanc ut solem Apollinem quidā Dianam uocat Apollinis uocabalū gręcū alterū: alterū latinū. & hinc quod luna in altitudinē & latitudinē siml̄ dina appellata. Hic Epicarm⁹ Ennei pserpinam quoq; appellat qđ solet esse s̄b terris pserpīa dcā qđ hęc ut serpēs mō ī dexterā mō ī sinisterā ptē late mouetur Serpere & proserpere idem dicebant: ut Plautus qui

scribit quasi pserpēs bestia quę ideo uidet̃ a latinis lu
no lucina dicta: uel quod e terra ut phyci dicūt & lu
cet: uel quod ab luce eius qua quis cōceptus ē usq; ad
eā qua partus quis in lucē una uiuat: donec mensibus
actis produxit in lucem: facta a luuando & luce luno
lucina: a quo parientes eā inuocant. Luna enī nascētiū
dux quod menses huius hoc uidisse antiquas apparz
quod mulieres potissimū supercilia sua attribuerunt
ei deę: hīc enī maxime debuit collocari luno lucina: ubi
ab diis lux datur oculis. ignis a nascēdo quod hinc na
scitur & omne quod nascitur ignis scindit ideo calet:
ut qui denascitur eū amittit ac frigescit. ab ignis iam
maiore ui ac uiolētia Vulcanus dictus ab eo q̃ ignis
p splēdorē fulget fulgora fulmen & fulgur. quod ful
mine iētū cōtrariis diis. Ab aque lapsu Lubrico Lym
pha Nympha luturna quę iuuaret. Itaq; multi egro
ti propter id nomē hinc aquā petere solent a fontibus
& flumībus ac cęteris aquis dei: ut tiberinus a tiberi:
& ab lacu uelini uelinia & nymphę comitię ad lacū
cūtiliēse a cōmotu: q̃ ibi īsula ī aqua cōmouet̃. Nep
tun⁹ q̃ mare & terras obnubit: ut nubes cęlū a nuptu
idest ab opatōe ut antiq; a quo nuptię nuptus dictus.
Salitia neptuni a salo. Venelia a ueniendo ac uēto illo
quē plautus dicit quod ibi dixit qui secundo uento ue
ctus ē trā illo mari uētū gaudet. Bellona a bello: nūc
quę duellona a duello. Mars ab eo quod maribus in
bello p̃gest: aut quod a sabinis acceptus ibi est ma
mers. Quirinus a quiribus. Virtus ut uiri uis a uiri
litate. Honos ab honesto honere. Itaq; honestus dicit̃

quod honoratus & dictū hon⁹ est ut honos qui susti-
net rem publicam. Castoris nomen gręcū & pollucis
a gręcis: in latinis litteris ueteribus nomen quod est in-
scribitur: ut pollideuces polluces: non ut nunc pollux.
Concordia a corde congruēte. Feronia Minerua No-
uēfides a fabinis paulo aliter ab eisdem dicimus: hęc
Herculem uestam salutē fortunā funtem fidem ea re
fabinorū linguam olent quę Tatii regis uoto sunt ro-
mę dedicatę. Nam ut anales dicūt uouit opi flore ut
Dioe Saturnoue Soli Lunę uulcano & sumano. Itē
q; larunde Termino quirino Vortuno laribus Dianę
Lucinęq; Equis nonnulla nomina in utraq; lígua ha-
bent radices: ut arbores quę in confinio natę in utroq;
agro serpunt. Potest enim esse Saturnus hic alia de
causa dictus: atq; in fabinis & sic dianę: de quibus sup̄
dictum est quod ad imortales attinet: Deiceps quod
ad mortalis attinet uideamus de his animalia in tri-
bus locis qđ sunt í aere in aqua in terra: a prima par-
te ad ífimā descendam: priuū nomē nominem. Ali-
tes alii uolucres a uolatu deide generatim. De his ple-
req; a suis uocib⁹: ut hęc Vpupa Cuculus Coruus Hi-
rūdo Vlula Bubo. Item hęc Pauo Anser Gallina Co-
lūba. Sunt quę aliis de causis appellate: ut Noctua q;
noctu canit ac uigilat: Lusciola q; luctuose canere exi-
stiat: atq; esse ex attica progne in luctu facta auis. Sic
Galeric⁹ & Motacilla: altera q; í capite hēt plumā ala-
tā: altera q; semp mouet caudā. Merula quod mera id
est sola uolitat. Contra ab eo gracculi quod gregatim
ut quidam gręci gregem gregerie. Ficedulla & milia.

R. ic a cibo q̄ altere fico: altere milio fiant pingues.
Aquatiliū uocabula animalium partim sunt uerna
cula: partim peregrina foris. Murena quod mirena
græce Cifibiū & Tynnus cuius itē partes græcis uoca
bulis omnes: ut Melandrya atq; Vreon. Vocabula pi
scium pleraq; trāslate a terrestribus. Ex qua parte si pi
bus rebus ut Anguilla lingua Cafudis. Alia a colori
bus ut hęc Afellus Umbra turdus. Alia a ui quidam
ut hęc Lupus Canicula Torpedo. Itē in conchiliis ali
qua ex græcis ut peloris ostree echinnus. Vernacula
ad similitudinē: ut Sireme Pectunculi Vnguessunt
etiā animalia in aqua quę interdū in terram exeant.
Alia a græcis uocabulis ut poliperus Hippo Patam
Crocodillus. Alia a latinis: ut Raua Mergus: a quo
græci ea quę in aqua & terra possunt uiuere uocāt am
phibia: Equis Raua: & sua dicta uoce anas a natan
do. Mergus q̄ mergendo in aquā captet escam. Item
alię in hoc genere a græcis ut Querquedula Cerceris
Halcedo quod ea Halcyone. Latīa ut Testudo quod
Testa tectum hoc animal. Lolligo quod subuolat lit
tera commutata primo uolligo: ut egypti in flumine
quadripes sic in lano nominati lyra & fiber: lyraq; suc
cidere dicitur arborum radices in ripa atq; eas dissol
uere ab lyra. Fiber ab extrema ora fluminis dextra &
sinistra maxime quod solet uideri: & antiqui fibrum
dicebant extremum: unde in Sagis fimbrię & i lecore
extremū fibrā fiber dcūs. Quę sūt hoīuz p̄pa p̄mū
deīn de pecore. Tertō de feris scribā. Incipiā ab honoꝝ
publico. Cōsul noīat⁹ q̄ cōsulēt populum & senatum

7
Cōsul

Prætor
Censor
Edilis
Questores
Tribuni militum
Tribuni plebei
Dictator
Magister equitum
Magistratus
Sacerdotes
Pontifices
Curiones
Flamines
Volcanalis
Dialis
Furinalis

Nisi illinc potius unde Accius ait in Bruto qui recte
consulat consul fiat. Prætor dictus qui præiret iure &
exercitu: a quo id Lucilius. ergo prætorum est ante præi-
re. Censor ad cuius censionem id est arbitrium censeretur po-
pulus. Edilis qui ædes sacras & priuatas procuraret. Que-
stores a querendo qui conquirerent publicas pecunias
& maleficia: que triumviri capitales nunc conquirunt
ab his postea qui questionum iudicia exercet questores
dicti. Tribuni militum qui terni tribus tribubus R. an. h. u.
Lucerum Ticiensium olim ad exercitum mittebantur.
Tribuni plebei qui ex tribunis militum primum tribuni
plebei facti qui plebem defenderent in secessione crustu-
merina. Dictator quod a consule dicebatur cuius dicto
audiētes omnes essent. Magister equitum qui summa po-
testas huius in equites & accēsos: ut est summi populi
dictator a quo is quoque magister populi appellatus.
Reliqui qui minores quam hi magistri dicti magistratus
ut ab albo albus. Sacerdotes uniuersi a sacris dicti.
Pontifices ut a Sciuola qui pontifex maximus diceba-
tur: dicebat a posse & facere. pontifices ergo a ponte ar-
bitror. nam ab his sublitius est factus primum & restitutus
sepe. cum ideo sacra & ius & cis tiberim non mediocri fi-
unt. Curiones dicti a curiis qui fiunt ut in his sacra fiat.
Flamines qui in latio capite uelato erant semper ac caput
cinctum habebant filo flamines dicti. horum singuli co-
gnomina habent ab eo deo cui sacra faciunt. Sed parti-
lunt aperta parti obscura. Apta ut martialis uolcanalis
Obscura dialis & furinalis: cum dialis a Ioue sit: diouis
est: furinalis a furida. cuius etiam in fastis ferie furinales

sunt. Sic flamen falacer a diuo patre. Falacer. Salii a
 saltādo qđ facē in comiciis ī sacris quot ānis & solent
 & debēt. Lupci qđ lupercalibus ī lupicali sacra faciunt.
 Fratres aruales dicti sunt qđ sacra publica faciūt ppte
 rea ut fruges ferāt arua a ferēdo & aruis fratres arua
 les dicti sūt qđ fratria dixerūt. Fratria ē grēcū uocabu
 lū patris hominū: ut Apollini etiā nūc sodales. Titii
 dicti ab titiis auibus quas in auguris certis obseruare
 solēt. Feciales qđ fidei publice iter populos pcerāt. nā
 p hos fiebat ut iustū cōciperetur bellū & indesitum
 & ut federe fides pacis constitueret. ex his mittebāt
 ante qđ conciperētur qui res repeterēt & p hos etiā nūc
 fit fedus qđ fidus scribit Ennius dictū in re militari.
 Prętor dictus qui pceret exercitui. Impator ab īperio
 populi. qui eos qđ id attētasset oppressi hostis. Legati
 qui lecti publice quoy opa consilioqđ uteret. Peregre
 magistratus qui uel nūtiū senatus aut populi eēt. Ex
 ercitus qđ exercitādo fit melior. Legio qđ legūtur mili
 tes in delectu. Cohors ut in uilla ex plurib⁹ rectis con
 iūgit ac quiddā fit unū: sic his ex manipulis copulat
 Cohors que in uilla qđ circa eū locū pecus choeretur:
 Tam & si cohortes in uilla Isocrates dicit esse gręce
 cohorton apud poetas dicta. Manipulos exercit⁹ mi
 nimas manus que unū sequūtur signū. Centurie que
 sub uno centurione sūt: quoy cētenarius iustus nume
 rus. Milites quod trium miliū primo legio fiebat ac
 singule tribus ticiensiū rānensiū lucey milia singula
 militū mittebāt. Hastati dicti qđ primi hastis pugna
 bāt. Pilani qđ pilis pnceps qđ a pncipio gladiis & post
 b

Alqmen
 Salii
 Lupci

Fratres aruales

Titii

Feciales

La.

Impator
 Legati

Peregre Magistratus

Exercitus
 Legio
 Cohors

Manipulos

Centurie

Milites

Hastati
 Pilani

*pilani triarii
subsidiarii*

*auxilium
presidium
obsidium*

*Duplicarii
Turma*

Decuriones

*optones
tibicines
liticines
classicos*

*pauper
mendiculus
diues
opulentus
Inops
pecuniosus
pecunia*

*medicus
sutor
artifex*

cōmutata re militari min⁹ illustra sūt. Pilani Triarii quoq; dicti q̄ in acie triario ordie extremis subsidio de ponebāt qd̄ hi subsidebāt ab eo Subsidiū dictū a q̄ Plaut⁹ Agite nūc s̄s̄idite oēs quasi solēt triarii. Auxiliū appellatū ab auxilio cū accesserant qui adiuumento eēt alienigenę. Presidiū ē dictū q̄ extra castra p̄s̄idebāt ī loco aliquo quo tutior regio esset. Obsidium dictū ab obsidēdo quo minus hostis egredi posset ī die. Itē ab absidēdo cū iō facerēt quo facilius d̄inuerēt hostis. Duplicarii dicti quibus ob uirtutē duplicia cibaria ut darēt̄ īstitutū. Turma turma ē. e. in. u. ab iit qd̄ terdeni equites ex tribus tribub⁹ taciēsiū rāniū & laucerū fiebāt. Itaq; primi singulaz decuriay Decuriōes dicti q̄ ab eo in singul⁹ turmis sūt etiā nūc terni. Quos hi priō admīstros ipsi sibi adoptabant optōes uocari cepti quos nunc p̄pter ābitōes tribuni faciūt. Tibicines a tuba & canendo similiter. Liticines & classicos a classe q̄ itē cornu uocāt ut cū classes comitiis ad comitātū uocāt. Quę a fortuna uocabula ī his quedā min⁹ a p̄te ut paup diues miser beat⁹. sic alia paup a paulo lare. Medicus a minus cui cū opus ē min⁹ nullo ē. Diues a diuo q̄ ut deus nihil īdigere uī. Opulētus ab ope cui & opime ab eadē. Inops q̄ ei⁹ īdiget ab eodē fonte copie & copiosus. Pecuniosus a pecunia magna. Pecunia a pecu a pastoribus enī horū uocabuloꝝ origo ab artificib⁹ maxia cā. ab arte ars. i. ab arte medicinae sit Medicus deūs: a sutrina Sutor nō a medēdo ac suēdo quę oīo ultia. Huic rei earum rerū radices ut in p̄xiō libro apiet̄. Quare q̄ ab arte artifex d̄r. nec multa ī eo

obscura relinquā Similis causa que ab sciētia uocatur aliqua ut Prestigiator monitor nomēclator. Sic etiā q̄ a spacio quodā dicūt cursor natator pugil etiā ī hoc genere que sūt uocabula pleraq; apta ut legul⁹: alter ab oleis: alter ab uuis: hęc si minus apta Videmiator Vestigator & uenator tamē idē qđ uīdemiator uł qđ uinū legē dī uł qđ de uite id demit. Vestigator a ue stigiis ferarū quasi idagator. Venator a uenatu. Qđ sequit' uerbū aduētū & iuētū: hęc de hoīb⁹. Hoc qđ sequit' de pecore. Pecus ab eo qđ p̄pascēbāt a q̄ pecora uniuersa: qđ in pecore pecunia tū cōsistebat pastoribus & stādi fūdamētū pes. A qđ dī in edificiis area pes ma gnus. & qđ fūdamētū īstituit pedē posuit a pede pecu des appellarūt ut ab eodē pedicā & pedissequū & pe culatorē. Oues aliud ue quid. Id enī peculiū primum hīc peculatū publicū: priō ut cū pecore dicēt m̄lcta & id eē coactū ī publicū si erat aduersū ex qua fruct⁹ maior hīc ē qđ gręcis illis usus Bus bos qđ taur⁹: Itē ouis qđ ois ita enī ātiq̄ dicebāt: nō ut nūc Probaton possēt ī latino quoq; ut in gręcia a suis uocibus hęc ea dē ficta armēta qđ boues iō maxie pabāt ut iñ elege rit ad arā dū ide aramēta dicta: postea tertia lra extin cta. Vitulus qđ gręce ātiq̄uit⁹ itulus aut qđ pleriq; ue geti uegitulus. Iuuecus iuuare qđ iā ad agrū colēdum possēt. Capra carpa: a quo scriptū. omni carpe caprę Hircus qđ sabini fircus qđ illic fedus ī latio rure. Ed⁹ qđ ī urbe ut ī multis. a. addito aedus. porc⁹ qđ sabini dicūt a priō porco Poride porc⁹ nisi a gręcis qđ athe nis ī libris sacrorū scriptū ē & porcę porco. Ariēs qui

cursor
natator
pugil
legulus
videmiator
vestigator
uenator

pecus

pedes
pedicam
pedissequū
peculator
peculiū

ouis

armēta

vitulus
iuuecus
capra
hircus
edus

porcus
aries

eā dicebāt. Ares ueteres nostri aruiga hīc aruig⁹: hęc sunt quorū in sacrificiis exta ī olla nō in ueru coquūt^r quas & Accius scribit & ī pōtificiis libris uidemus in hostis eā dicūt Aruigiē q̄ cornus hēbat quoniā is cui oui mari testiculi dēpti & iō ut natura ueruex decliatū pecori ouilo q̄ agnatus agnus. Catulus a sagaci fēsu & acuto. hīc canis nisi qđ tuba & cornu qđ signū cū dēte canere dicūt qđ hīc itē & noctucul⁹ ī custodia & in uenādo signū uoce dat canis dictus. Feray uocabu la itē p̄tim p̄grā ut pāthera leo utraq; grēcā a quo etiā in rete quēdā pāther & leena & muliercula pan teris Tigris qui ē ut leo q̄ uiuus capi adhuc nō potu it uocabulū e lingua armenia. Nā ibi & sagitta & qđ uehemētissimū flumē dī tigris. Vrsi lucana origo uē unde illi nostri ab ipsi⁹ uoce. Camelus suo noīe syria co in latiū uenit ut alexādria Camelopardalis nup ad ducta q̄ erat figura ut camelus maculis ut panthera Apri ab eo q̄ in locis asp̄is: nisi a grēcis qđ hī apros. Caprea a similitudīe quadā caprę. Cerui q̄ magna cor nua gerūt Gerui mutata. g. m. c. ut ī multis quasi ger ui. Lepus q̄ siculis quidā grēcī dicūt leporē a Roma qđ orti siculi ut ānales nri ueteres dicūt fortasse hinc illuc tulerūt & hīc reliquerūt id nomē. Volpes ut Eli us dicebat q̄ uolat pedib⁹: Proxīa aīalia sūt ea quę ui uere dicūt neq; hīe aīam ut uirgulta. Virgultū dī ui ridi. id a ui quidā humoris: quę si exaruit morit^r Vitis q̄ ea uini origo. Milū qđ grēcī eoles dicūt malon Pi nus Juglās qđ cū hęc nux ante q̄ purgatur simul hęc optīa ut maxīa ab Ioue & glande iuglās est appellata

XIII

Eadē nux q̄ ut nux acē huius succus facit corp⁹ atrū
quē ī hortis nascūt̄. Alia peregrīs uocabulis ut gr̄cis
Ocymū menta ruta quā nūc appellāt. Itē caulis lapa
tiū radix sic enī ātīqui gr̄ci quā nūc raphanū. Item
hęc gr̄cis uocabulis Serpilū rosa una littera cōmuta
ta. Itē ex his gr̄cis latina coriandrō malachen Cymi
non Itē liliū ab lirio & malua a malache & sʒsibriū a
sʒsibrio. uernacula lactuca a lacte quod olus id habz
lac brassica ut passica: qđ ex eius scapo minutatī p̄
sicat̄. Asparagi q̄ ex asp̄is uirgultis legūt̄ & ipsi sca
pi asp̄i sunt nō leues. nisi gr̄cū illic enī quoq; dicitur
Cucumeres dicūtur a curuor̄ ut curuimeres dicti. Fru
ctus a ferēdo res hęc equas fundus & hęc quę in fūdo
ferūt ut fruamur hīc declinatę fruges & frumentū si
hęc e terra etiā frumētū qđ extat loco quo solent addi
& mola idest ex sale & fare mollito. Vuę ab uuore.
Quę manu facta sunt dicā: de uictu: de uestitu de in
strumēto. & si quid aliud uidebit̄ his actū. De uictu
antiquissima puls appellata: uel q̄ ita gr̄ci uel ab eo
uti scribit apollodorus q̄ ita sonet cū aqua feruētī in
spicit̄. Panis q̄ p̄rio figuras faciebāt ut mulieres ī la
nificio panus postea q̄ ei figuras facere instituerunt.
alias a pane & faciendo panificiū ceptum dici. hīc pa
nariū ubi id seruabant sicut granariū ubi granū fru
mētī cōdebāt. Vnde id dictū nisi ab eo. quod gr̄ci

a quo gr̄cis quoq; granū dictum in quo eadē
condūt̄. Horreū ab horriēdo. Triticū quod tritum ē
spicis. Far a faciendo quod in pistrino fit. Miliū a gr̄
co. nā id melin. Libū quod ut libaretur prius q̄ esset

coctū testuacium qđ ī testu calido coquebat̄: ut etia;
nunc matralibus id faciunt m̄rone. Circuli q̄ mixta fa
rina & caseo & aqua circuitū equabiliter fundebāt. h̄
qdā q̄ magis incōdite faciebāt uocabāt lixulas & semi
lixulas uocabulo sabino. Idq; frequētius a sabīs a glo
bo farine dilatato itē ī oleo cotti dicti a globo globu
li. Crustulū a crusta pultis ea quod ut coriū exurit cru
sta dicta. Cetera fere opera a uocabul̄ gr̄cis sumpta
ut trion & placēta qđ debebāt cū pulte ab eo pulmē
tum ut plautus hīc pulmētariū dictū hoc primum de
buit pastoribus. caseus a cocto lacte ut coxeus dictus
deīde postea q̄ desierunt esse cōtēti his quę suapte na
tura ferebat sine igne in quo erāt poma ī quo minus
cruda esse poterāt decoquebāt in olla. Ab ola olera di
cta quorū a genere cruda olera equis ad coquēdum q̄
cetera rure ruapa unde rapa olea ab elea olea grandis
orchitis q̄ ea ātiquitus archemora. hīc ad pecudis car
nē puentū est Suilla sic ab illis gn̄ibus cognoīata hīc
primo assā secundo elissā tertio e iure uti cepisse natu
ra docet: dictū assū q̄ id ab igni assudescit. Vuidū est
qđ humidū: & iō ubi id nō est: fucus abest & iō sudā
do assus distillat calorē ut crudū nimiū hēt humoris
sit excoctū pay hēt succi Elixium ē e liquore aque de
ductum & ex iure quod iucundum magis cōditōe su
ci. Succidia a suis edēdis. Nā id pecus primum occi
dere ceperunt domini & ut seruarēt salire. Tergus su
is ab eo quod eo tegitur. Perna a pede. Sueris a nomi
ne ei⁹. Offulla ab offanimia suere. Inficia ab eo quod
insecta. Caro ut in carmine saliorum est quod ī exis

XIII

dicitur nunc profectū. Murtatū a murta qđ ea large factū intestinū crassum dum erassundus. Lucanicam dicunt qđ milites a lucanis didicerunt. ut qđ faleniis falscum uentrē fundolū a fundo qđ ut reliquę partes: sed ex una pte sola apertū ab hoc gręcos puto appellaſſe ab cadē fortūa. Farcimina extis appellata a quo in eo qđ tenuissimū intestinū fartū. Hila ab hilo dcā idest minimo qđ ait Ennius neq; dispēdii facit hiluz qđ in hoc farcimine sūmo quidē seminet ab eo qđ in capite apesabo dicta. Tertiū fartū ē longauo qđ longius qđ duo hila. Augumētū quod ex imolata hostia defectū in iecore in ponēdo agendi cā. Magnetū a magnis qđ ad religionē magnis p̄tinet. Itaq; ppter hoc mōtana fana cōstituta locis certis qđ id iponeret. Maete ab eo qđ gręci Itē gręci sigillatī ut ouium lanagręcū ut Polybius & Calimachus scribunt. Purpura a purpurę maritimę colore. Penicū qđ a penis primū dī allatū. Stamē a stādo qđ eo stat oē i tela. Velamentū subtegmē qđ subit stamini. Trama qđ tranat frigus id genus uestimēti. Dēsū a dētibus pectīs qb̄ ferit: filū qđ minimum ē hilū id enī mimum ē i uestimēto. Pānus gręcus ubi ea facit pāneliū dictū a pāno & uoluēdo filo. Tunica a tuēdo corpore tunica ut induca. Toga a tegēdo. Cintus & cingulū a cīgēdo altey uiris altey mulieribus attributū. Arma ab arcēdo qđ his arcem̄ hostē. Parma qđ e medio i oīs ptes par. Conum qđ cogit̄ in cacumē uersus. Hasta qđ stans solet ferri. Iaculum qđ ut iaciat̄ fit. Tragula a traiciēdo Scutum a sectura ut sectutū: sectutum qđ aminate

sectū fit tabellis. Umbones aut a gr̄eco uel q̄ abones
Gladius c. in. g. cōmutato a clade qd̄ fit ab hostiū cla
de gladiū s̄pr̄ ab hoīe. Pilū qd̄ hostē feriret ut perilū.
Lorica qd̄ e loris de coreo crudo pectoralia faciebant
postea succiderūt galli e ferro sub id uocabulū ex ānu
lis ferrē tūicā. Balteū qd̄ cīgulū e corio hēbāt bullatū
balteū dictū. Ocrea qd̄ opponebat̄ ob crus. Galea a
galero qd̄ multi nisi antiqui. Tube a tubis quos nunc
ita appellāt tubicines sacrorū idest sacri tibicines Tubi
uocātur. Cornua q̄ ea quę iā sūt ex ere tunc fiebāt ex
bubulo cornu. Vallū uel q̄ ea uaricari nemo posset uel
q̄ singula ubi extrema uacilla furcillata hnt̄ figuraz
litterę. V. Certi a s̄ilitudine cornuū cerui. Itē reliqua
fere ab s̄ilitudine ut uineę testudo aries mēsam escariā
Cibilla appellabāt: ea erat q̄drata ut etiā nūc ī castris
ē a cibo cibilla dicta: postea rotūda facta: & qd̄ a no
bis media & a gr̄ecis mesa: mesa dici pōt nisi etiā qd̄
ponebāt pleraq; ī cibo mesa. Trulla s̄ilitudie true quę
qd̄ magna & hęc pusilla ut troula hīc gr̄eci trullam.
True quę culina in lauatinā aquā fūdūt. Trua q̄ tra
uola ea aqua: ab eodē ē appellatū truleū simile enī fi
gura: nisi q̄ latius cōcipit aquā: & qd̄ manubriū cauū
nō ē nisi uinaria trulla accessit. maciolio a matula di
ctus & dictus q̄ postea q̄ largius a figura matule di
scessit: & ab aqua aqualis dictus. Vas aquariū uocāt
futi qd̄ in triclinio ablatā aquā ifūdebāt quo postea ac
cessit: magnus cū gr̄eco noīe & cū latīo noīe gr̄eca fi
gura Barbatos. Peluis pede uis a pedū lauatoe. Cāde
labrū a cādela: ex his enī funiculi ardētes fingebantur

xv

Lucerna post iuenta que dicta a luce aut id quod uocant greci lichnō. Vasa imēsa escaria ubi pultē aut uirulēti quid ponebāt. A capiēdo catinū nominauerunt nisi qd' siculi dicūt catnō ubi assa ponebāt. Magidan autē aut lāgulā altey a magnitudine alterum ab latitudine fixerūt. Patinas a patulo dixerūt ut pusillas q' his libaret coenā patellas. Triplia & canistra qd' putāt eē latia & sūt grēca. Triphō enī & canastrō de grēca reliqua q' apta sint uñ sūt reliquo. Mēsa uinaria rotūda noīabāt. Cilibātū ut etiā in castris id uī declinatū a grēco Ciliceo a poculo cilice id ē calice a quo illa capit & minores capule a capiēdo q' āfate ut prehēdi possit id ē capi hāz figura i uasis sacris ligneas ac fictiles antiquas etiā nūc uidem⁹. Prēterea in pocul' erāt paterē ita dicte ab eo q' latini ita dicūt hīsce etiā nūc in publico cōuiuio antiquitatis retinēde cā cū magri fiūt potio circūfert & in sacrificādo deis hoc poculo magistratus dat deo uinū. Pocula a potatōe unde potatio & etiā postea hęc possūt a poto q' potos potio grēce origo potōis. Aqua q' equa sūma. Fons uide fūdit e terra Aqua uiua ut fistula aque fusus aque que uas uinariū grādus Sinū a sinu: quod sinū maiorem cautionē q' pocula hēbant. Itē dicta Flepeste etiā nūc in diebus sacris sabinis uasa uinaria in mēsa deoy sūt posita apud āti quos scriptores grēcos iueni appellari poculi genus depestā. Quare uel inde radices i agrum sabinū & romanū sunt pfecte qd' uinū dabāt ut minutatī fūderēt a guttis Guttū appellarūt q' sumebāt miutatī. A sumēdo Siplū noīauerūt. In huiusce locū

In cōiuiis egregia successit Epiclis & cyathus. In sacrificiis remāsit Guttus & simplū Altera uinaria mēsa erat Lapidea quadrata oblonga una columella uocabat̃ Cartibulū. hęc in edibus ad cōpluuium apud mltos me puero ponebat̃ & in ea & cū ea enea uasa a geredo. Cartibū ūde cartibulū post dictū. Pręterea erat tertiu genus mēse & quadrate:uasoy uocat̃. Urnariū qđ urnas cū aqua positas ibi potissimū hēbant in culina ab eo etiā nūc ante balneū locus ubi poni solebāt urnariū uocatur. Urne dictę qđ orinant in aqua hauriēda ut Orinator. Orinare est mergi in aquā Inburo fictū ab urbo quod ita flexum ut redeat sursum uersus in aratro quod est aruum. Calix a caldo quod in eo calda puls apponebat̃ & calidum eo bibebant. Vas ubi cibū coquebāt ab eo cocubum appellarunt. Vera a uersādo a sedēdo sedes sedile sonum selle siliquastrū Deinde ab his subselium ut subsipere quod nō plane sapit: sic quod non plane erat sella subsellu ubi ī eius modi duo Bisselium dictū. Arca qđ arcebantur fures ab ea clausa. Armarium & armamētarium ab eadem origine sed declinati aliter. Mundus muliebris dictus a mūditiā ornat⁹ quasi ab ore natus hīc emim maxie sumitur quod eam deceat. Itaq; ob id paratur speculū Calamistrum quod his calefactis in cinere capill⁹ ornatur qui ea ministrabat. A cinere cineratus est appellatus. Discerniculum quo discernitur capillus. Pecten quod per eum explicatur capillus. Speculum a spiciēdo eo quod ibi aspectant. Vestis a uelis uel ab eo qđ uellus lana tonsa uniuersę ouis id dictum quod uela

xvi

bant. Lana ex lana facta quod capillum continere dictum. a rete reticulum Rete a ratitudine. Item testa fasciola qua capillum in capite colligarent dictum capital a capite quod sacerdotule in capite etiam nunc solent habere. Sicrica a ritu quod romano. ritu sacrificium foemine cum faciunt capita uellant. Mitra & reliqua fere in capite postea addita euz uocabulis grecis prius de indutu aut amictu quez subtragam. Capitium ab eo quod capit pectus id est ut antiqui dicebant indutui comprehendit alterum quod subtus a quo Succula altez quod supra a quo Supparus nisi quod id dicunt osce alteri9 generis. Item duo unum quod foris ac palam Pala. alterum quod intus a quo. Intusium id quod Plautus dicit intusiatam patagiata Caltulam ac crocotulam Multa post luxuria attulit quoz uocabula apparerent esse greca ut Alostō amictui dictum quod ablectum est Si circum lectum a quo etiam quez uestes se inuoluunt Currumictui appellant & quod Aictui habet purpura m circum uocant Curumtextum antiquissimi amictui Ricinium id quod eo utebantur duplici ab eo quod dimidiam partem retrorsum iacebant a reiciendo Ricinium dictum: hic quod facta duo simplicia paria. Parilia prius dicta Reclusum propter leuitatem Parapechia: parapechia Chlamides: sic multa greca Lana quod de lana. Multa duarum etiam togarum instar ut antiquissimum mulierum ricinium sic hoc duplex uirorum. Instrumēta rustica quez ferendi aut colendi fructus causa facta. Sarculum a serendo ac sarcendo. Ligo quod eo propter latitudinem

quod sub terra facilius legitur. Pala a pagendo .g.i.l.
qd fuit Rutrū rintū a ruēdo. Aratrū qd arauit terrā
eius ferrū. Vomer qd uomit eo plus terrā. Dens qd eo
mūdet terra supra id regula que stat. Stiua a stando
& in ea trāsuersa regula. Manicula qd manu bubulci
tenet qd quasi est temo iter boues. Bura a bubus .alii
hoc a curuo curuū appellant: sub iugo medio Couum
qd bura extrema addita apellat uocat couū a cauo. Iu
gū & iumētū a iūctū. Irpices regula cū plurib⁹ dētib⁹
quā itē ut plaustrū boues trahūt ut eruant que ī terra
sūt. Sirpices postea que detrita a quibusdā dicti rastelli
ut irpices ferre leues ita qua homo ī pratis per feni se
cta eo festucas abradit quo abrasu rastelli dicti. Rastri
quibus dētalib⁹ penitus eradūt terrā atq; eruūt a quo
Ruturbatri dicti. Falces a farre littera cōmutata hē ī
in cāpania. Secule a secando a quadā similitudine harum
alię ut qd aptū unde falces foenarię & adoreę & qd
aptū unde lumarię falces & sirpicule. lumarię sūt qui
bus secant. Lumecta cū in agris serpūt spine quas qd
a terra agricolę soluūt idest luunt lumecta. falces Sir
picule uocatę a sirpādo idest ab alligādo sic supra do
lia quassa cū alligata his dicta utūt ī uinea alligādo
fasces. Incisos fustes Faculas has phācilas Chermone
sice dicūt fasces. Pilū qd eo far pisūt a qd id sit dictū pi
strinū. R. S. iter se sepe locum cōmutant. Inde post in
urbe lucilli pi strina & pistrinx. Trapetes mole olearię
uocant. Trapet a terēdo nisi gręcum est ac mole a mo
lendo harum enim motu eo coniecta moliūtur. Val
lū a uolatu qd cum id iactāt uolant in leua. Vētilabrū

XVII

quod uerilatur in aere. frumētum quibus cōportatur
fructus ac necessarie res de his Fiscina a ferendo dca
Corbes ab eo q̄ eo spicas aliudue quid corruebāt hic
miores corbulę dictę. De his que iumēta ducūt. Tra
gula ab eo q̄ trahitur per terrā. Sirpea que uirgis fir
patur idest colligando implicatur in qua stercus aliud
ue quid uehitur. Vehiculū iu quo faba aliudue quid
uehitur: quod ē ex uiminibus & eo uehitur uehiculū
dictū est: ab aliis dictū arcera que etiā i duodeci tabul
appellatur quod ex tabulis uehiculum erat factū: ut
arca arceta dictum. Plaustrum ab eo quod non i his
que supra dixi sed ex omni parte palam est: que in eo
uehuntur: quod perlucet ut lapides asseres tignū edi
ficia nominata: aperte ut multa ab edibus & faciēdo
maxime edificium. & oppidum ab ope dictum: qd
munitur opis causa. ubi sint: & quod opus est ad uitā
gerendam ubi habeant tuta. Oppida quod operi mu
nibant. Moenia quod munitius essent. quod exagera
bāt aggeres dicti: & quod ager cōtineret. Murum q̄
muniendi causa portabatur munus. quod sepiebant
oppidum e quo munere murus: eius summa pīnq̄ ab
his quas insigniti milites habere in galeis solent: & i
gladiatoribus samnites. Turres a toruis quod hę pro
spiciunt ante alios qua uiam relinquebāt in muro q̄
in oppidum portarent portas. Oppida condebant in
latio etrusco ritu multi idest iūctis bub⁹ tauro & uac
ca interiore aratro circum agebant sulcum hoc facie
bāt religionis causa die auspicato ut fossa & muro es
sēt munita. Terrā unde exculperant fossā uocabant

& itrorſū fcūz muꝝ. poſtea qđ fiebat orbis urbis prí
cipū qđ erat pꝛ muꝝ pomeriū dcūz eiufq; auſpicia
urbana finiūt. Cippi pomerii ſtāt & circū arę quędā
& circū romā. Quare & oppida quę prius erāt circū
ducta aratro ab orbe & urbo urbs ē. Iō colonię noſtrę
oēs í lris antiqs ſcribūt. Vrbes qꝫ itē cōdite ut roma:
& ideo colonię urbes & cōdūt qꝫ ítra pomeriū ponū
tur: Oppidū qđ primū cōditum in latio ſtirpis roma
nę lauiniū. Nā ibi di penates noſtri: hoc a latini filia q̄
cōiuncta ęneę lauinia appellata. hinc poſt trigíta ānos
oppidū alteꝝ cōditꝫ alba: id ab ſue alba nominatum:
hec e nauí ęneę cū fuiſſet lauiniū trigíta parit porcos
ex hoc pꝛdigio poſt lauiniꝝ cōditū ānis trigíta hec urbs
facta pꝛpter colorē ſuis & loci naturam alba longa di
cta. hinc mater Romuli Rhea. ex hac Romulus: hinc
roma. In oppido uici a uia qꝫ dextra pte uie ſūt ędificia
Fūdulę a fundo qđ exitū nō hēt ac peruinū nō ē. An
giportū & id āguſtū ab āgēdo & portu quo cōferrēt
ſuas cōtrouerſias & quę uēderet uellēt quoq; ferrēt Fo
rū ap pellarūt ubi qđ gñatí additū ab eo cognomē ut
boarium forum: forū olitorium hoc erat antiquum
macellum: ubi olerum copia. Ea loca etiam nunc lace
demoni uocant macellum. Sed iones oſtia ortorum
Macellotas ortorum & caſtelli mecelli. Secundum ti
berim ad iunium forum piſcarium uocant iō ait plau
tus ap ud piſcarium. ubi uarie res ad corneta forū cup
pedinis a cupedio quod multi forum cupidinis a cu
piditate hec omnia poſtquam contacta in unum lo
cum quę ad uicium pertinebant & ędificatus locus

appellatū macellū ut quidā scribūt q̄ ibi fuerit ortus:
 alii q̄ ibi domus fuerit: cui cognomē fuit macellus q̄
 ubi publice diruta e qua edificatū hoc qd̄ uocetur ab
 eo macellū in foro lacū. Curciū a curcio dictū constat
 de eo triceps historia. Nā & porcilus nō idē prodidit
 qd̄ p̄iso nec Cornelius stilo secutus a porcilio delatū ī
 eo loco debisse terrā & ex. S. Con. ad auruspices relatū
 esse respōsū deū maniū stulionē postulare idest ciueꝝ
 fortissimū eodē mitti: tū quedā curtiū uirū fortem ar
 matum ascendisse in equū & a cōcordia uersū cū eq̄
 eū p̄cipitatū. eo facto locū cohisse atq; eius corpus
 d̄initus uinastꝝ reliquis se gēti suꝝ monumētū P̄iso ī
 ante ānalibus scribit sabino bello qd̄ fuit Romulo
 & Tacio uirū fortissimū. Metū curtiū sabinū cū Ro
 mulus cū ex superiore pte īpressionē fecisset Curcius in
 locum palustrē q̄ tum fuit in foro anteq̄ clacē sint fa
 cte secessisse atq; ad suos ī capitolium recepisse ab eo
 lacum iuenisse nomē. Cornelius & lucretius scribūt
 eum locum esse fulguratum & ex senatus con. septuꝝ
 esse idque factum est a Curcio consule cui Marcus
 genutius fuit collega Curcium appellatum. Arx ab
 arcēdo quod his locus minutissimꝝ urbis aquo facil
 lime possit hostis prohiberi. Carcer a coercēdo quod
 exire prohibentur in hoc pars quę sub terra Tula
 num ideo quod additum a fulio rege quod siraculis
 ubi de causa custodiuntur uocantur latōmię & de la
 tomia trāslatum quod hic quoq; ī eo loco lapicidie fu
 erunt. In eo laurentum ab eo quod ibi sepultus est Ta
 cius rex q̄ a laurentibus interfectus est ab filua laurea

quod ea ibi excisa & edificatus uicus ut iter sacra uia &
macellum editum. Corneta quae abscisse loco corni relique-
runt nomen: ut Esculetum ab osculo dicitur. Et fagutal a fa-
go unde etiam iouis fagutalis quod ibi sacellum. Armilu-
strum ab ambitu lustrum locus idem circus maximus dicitur
quod circum spectaculis edificatus: ibi ludi fiunt & quod
ibi circum metas fertur pompa & equi currunt. Itaque di-
ctum in Cornicula milites aduentu quem circumcunt luden-
tes. Quid cessamus ludos facere. Circus noster adest
In circo primo unde mittuntur equi nunc dicuntur carceres
Neuius oppidum appellat. Carceres dicitur quod coher-
centur equi: neinde exeant antequam magistratus signum mi-
sit. Quod a muris parte pinnis turribus quae carceres olim
fuerunt scripsit poeta: dictator ubi currum insidit peruehi-
tur usque ad oppidum. Intimus circus ad murum uocatum ut
porcilius aiebat ab urceis quod is locus esset iter figulos
alium esse dicunt a murteto declinatum quod ibi id fuerit: cuius
uestigium manet quod ibi est sacellum & iam nunc murtete ue-
neris Ica sui de causa circus flaminium dicitur quod edificatus
est circum flaminium campum: & quod ibi quoque ludis tauri-
cis equi circum metas currunt. Comitium ab eo quod coibant
eo comitiis curiatis & lutum esse uel cauesse Curiae duorum
generum nam & ubi curarent sacerdotes res diuinas: ut
curiae ueteres & ubi senatus humanas & Curia hostilia
quod primus edificauit hostilius rex ante hanc rostra cuius id
uocabulum ex hostibus capta fixa sunt rostra: sub dextra est
comicio locus substructus ubi nationum subsisterent legati
qui ad senatum essent missi Is graece Stasis appella-
tus aperte & multa: senatulum supra graeco stadium

ubi edis cōcordia & basilica. Opimia senaculū uocatū
 ubi senatus aut ubi seniores confisterēt dictū ut apud
 grēcos. Lantolē a lauādi q̄ ibi ad ianū geminū aque
 calidē fuerūt. Ab his palus fuit in mīori uelabro a q̄
 q̄ ibi uehebātur lītribus uelabrū ut illud maius de q̄
 supra dictū est. Equimeliū qd̄ equa melii domus pu
 blico q̄ regnū occupare uoluit. Is locus ad busta galli
 ca q̄ roma recupata galloy ossa q̄ possiderūt urbē ibi
 cateruata ac cōsecta locus q̄ uocat̄ Doliola ad cloacā
 maximā ubi nō licet despuere a doliolis s̄ terra. Eoy
 duē traditē historiē: qd̄ alii inesse aiūt ossa cadauerū.
 Alii Numē pōpiliū religiosa quēdā post mortē eius ī
 fossa. Argiletū sunt qui scripserūt ab argola seu q̄ is
 huc uenit ibiq̄ sepultus sit. alii ab argilla q̄ ibi id ḡns
 terre cliuus publicus ab edibus lebei publicis qui eū
 publice edificarit. simili de cā Publius & costonius q̄
 ab his uiris dicūtur edificati cliuus pxim⁹ ad florales
 usus uersus Capitoliū uetus q̄ ibi focellū Iouis Iuno
 nis Mineruē & id antiquis quā edis que in capitolio
 facta. Exequilliis uicus africū q̄ ibi obsides ex afri
 ca bello punico dicūt̄ custoditi. Vicus cyprius a cypro
 qd̄ ibi fabini ciues additi cōfederūt q̄ a bono omine
 id appellarūt nā cyprū fabine bonū pprie hunc uicus.
 Sceleratus dictus a Tullia tarquini supbi uxore qd̄
 ibi cum iaceret pater otiosus supra eum ut mittēt car
 pētum mulio iussit. Et quoniā uicus cōstat ex domi
 bus nunc eorum uocabula uideamus. Domus grēcū
 & iō est edibus sacris ante cellā ubi sedes dei sunt grēci
 dicunt edis ab aditu quod plano pede adibāt. Itaque

ex edibus afferri i ductiuo fune. prece etima eos dicit
q e tabernis efferuntur & oēs in cēsu nullas ide dicam?
¶ les Cauū ediū dictū q locus tectū itra pietes reliq
batur patulus: qui etiā ad comunē oīum usū in hoc
locus si nullus relictus erat sub diuo qui esset dicebat.
Testudo a testudis: similitudine ut est i pretorio & castris
Si relictū erat in medio ut lucē caperent deorsū quo
ipluebat i pluuiū dictū Susum qua cor pluebat. Cō
pluuiū utrūq; a pluuiā. Tuscanicū dictū a tuscis. po
stea q illoꝝ canū ediū simulare ceperūt. Atriū appel
latū ab atriatis tuscis illic enī exēplū sūptū circum
cauū ediū erat uniuscuiusq; rei utilitatis cā pietibus dis
pecta ubi quid editū esse uolebāt a celādo cellā appel
larūt. Poenay ubi poenus ubi cubabāt Cubiculū. ubi
coenabāt cenaculū uocitabāt ut etiā nūc Lanuuii apd
edē iunonis & in cetero latio ac phaleris & cordubę
dicūt: postea q in superiore pte cenitare ceperūt supi
oris domus uniuersa cenacula dicta. postq ubi cena
bāt plura facē ceperūt ut in castris ab hyeme iberna
ibernū domū uocarunt. Ligionē porcius designat cū
de Ennio scribens dicit eū coluisse Tulinę loca Segę
porta Neuia quod in nemoribus neuis & enim loca
ubi ea sic dicta colui. Deinde porta Rauduscula qd
erata fuit ex Raudus dictum ex ea in ueteribus i mā
cupis scriptum Raudusculo librā ferito hunc lauer
nalis ab ara lauernę quod ibi ara ei; preterea itra mu
ros uideo portas dici in palatio. Mutionis a mugitu
quod ea pecus in buccitarū antiquū oppidū exigebāt
alteram Romanulam que est dicta a roma que hēt

77

gradus i notialia ad Volupie facelluū. Tertia ē Ianu
alis dicta ab Iano & iō ibi positū Iani signū & ius isti
tutū a Pōpilio ut scribit i analib⁹ pīso ut sit apta sēp
nisi cū bellū sit nusq̄ traditū ē memoriē pōpilio rege
fuisse aptā & post Manilio cōsule bello cartaginenſi
prio cōfecto & eodē āno aptā sub lectulis origies qual
auerti hē Lectica qd̄ legebāt un̄ iā facerent stramenta
atq; herbā ut etiā nūc fit in castris. Lecticas ne eēt i ter
ris sublimis in his ponebāt: nisi ab eo qd̄ grēci ātīqui
dicebāt lectron lectū potius q̄ lecticā iuoluebāt qd̄
fere stramēta erāt e segete Segestriā appellāt ut etiā
nūc i castris nisi a: grēcis: nā ubi lectus mortui fert̄ di
cebāt Feretrū nostri grēci feretrō. Postq̄ trāsierunt ad
culcitra qd̄ i ea sag⁹ aut tomētū aliudue qd̄ calcabāt
ab iculcādo culcitra dicta hac quicqd̄ isternebāt a ster
nēdo Stragulū appellabāt. Pulinar uel a p̄ibus uel
a pollulis declinarūt qbus opiebāt opimēta & pallia
opcula dixerunt. In his multa peregrina ut Stigum
Rheno galli quid Gaumacūma eius sagū & amph
malion grēca: contra latinū tore quod ante torū & to
rus a toruo qd̄ his in prōptu ab hac similitudīe toruis i
mulieris capite ornat⁹. Quia simplici scāſione scāde
bāt in lectū non altū scabellū in altiorē scānū duplica
ta scāſio gradus dicitur qd̄ geritur in inferiore supi
orē grēca sunt peristromata & peripetasmata: Sic ali
quid item conuiuii causa: Ibi multa pecuniē signata
uocabula sunt eris & argenti: hęc As ab gre. Dupun
dus a duobus ponderibus: quod unum pondus Assi
pōdū dicebatur. Id ideo quod as erat libra: pōd⁹ deīn

ab numero reliquū dictū. absq; ad cētūssis: ut as siugu-
lari nūo ab trib⁹ assibus Treffis: & sic pportio ē usq;
ad nonūssis ī denario nūo hoc mūtāt: qđ primū ē ab
decē assib⁹ decūssis. Secūdū a duob⁹ decūssib⁹ bicef-
sis qđ dici solū a duob⁹ biceffis. reliqua ueniunt qđ
ē ut triceffis pportōe usq; ad cētūssis: quo maius eris
uocabulū nō ē. nā ducēti ī pportōe quę dicunt nō ma-
gis asses q̄ denariū: alięue res significant. Aeris mini-
ma pars: sextula quod sexta pars uncię. Semuncia
quod dimidia pars uncię sic ualet dimidium: ut in
selibra & semodio. Vncia ab uno. Sextans ab eo qđ
sexta ps assis. sicut Quadrās q̄ quarta: & Triēs tertiā
ps. semis qđ semis idest dimidiū assis ut supra dictū
ē. Septunx a septē & uncia cōclusū. Reliqua obscurio-
ra qđ a dīnutōe & ea quę dīnuunt ita sunt: ut extre-
mas syllabas habeant: ut a decē una dēpta uncia deūx
Dextans dēpto sextāte. Dodrans dēpto quadrāte. Bes
ut olī des dēpto triēte. In argēto nūmi id ab sicul. De-
nariū quod denariū quod denos eris ualebant. Quina-
riū quod quinos. Sestertius quod semis tertius. Du-
pondium enim & semis antiquus sestertius est. & ue-
teris consuetudinis: ut retro q̄re dicerent. Ita ut semis
tertius quartus semis pronunciarent. ab semis tertius
dictus. Nummi denariū Decuma libella quod librā
pundo as ualebat: & erat ex argento parua Sembella.
quod si libelle dimidium: quod semis assis. Triunti-
us de tribus unciis quod libelle ualet quarta pars.
sic quadrans assis eadem pecunia uocabulum mu-
tat. Nam potest item dici Dos. Arabo merces

XXI
corollariū. Dos si nuptiarum causa data: hec grece dotine
ita enim hoc siculi ab eodē domū. Nam grece ut ipse
donion: & ut alij doma: & ut Attici dosin Arrabo sic
dicta: ut reliquū reddat: hoc uerbum a greco arabon
Reliquū quod ex eo quod debitū reliquum: Dānu;
a demptione: cum minus re factū q̄ quanti constat.
Lucrum a luendo si amplius q̄ ut exolueret quanti
esset ceptū. Detrimentum a detritu: quod ea que tri
ta minoris precij: ab eadem mente. Intertrimentum
ab eo quod duo que inter se trita & deminuta: a quo
etiam Intrigo dicta. Mulcta a pecunia que a magi
stratu dicta ut exigī possit ob peccatum quod singule
dicuntur appellate esse mulctas quod olim uinū di
cebant mulcte. Itaq; cum dolium aut Culleū uinum
addunt: Rustici prima urna addita dicūt etiam nūc.
Poena a peniendo aut quod post peccatum sequitur
precium quod estimationis emptionisue causa consti
tuitur dictū a peritis quod solū hi possunt facere re
cte id. si quid datum pro opera aut opere. Merces a
merendo quod manu factum erat & datum pro eo
manu precium a manib; & precio Corollariū: si ad
ditū preterq̄ quod debitum eius uocabulum fictum
a corollis: quod he (cum placuerant actores) in scena
dari solite. Pręda ē ab hostib; capta quod manu par
ta: ut pida pręda. Pręmiū a pręda: quod ob recte quid
factum concessum si datur quod reddatur mutuum
quod: siculi meton ita scribit Sopbroon meton anthy
mo: & munus quod mutuo animo qui sunt dant offi
cij causa; Alterum munus in muniendi cā nuncupat̄

a quo etiā municeps. qui iura munus fūgi debēt dicti:
Si is ea pecunia que in iudiciū uenit in litibꝫ. Sacramē
tū a sacro quis petebat & qui inficiebat de alijs rebus
utriqꝫ quingentos eris ad pontē dependebāt. De alijs
rebus itē certo alio legitimo numero assū. qui iudicio
uicerat suum sacramentū a sacro aufererat uicti ad
erariū redibāt. Tributū dictū a tribubꝫ qđ ea pecunia
que a populo impata erat tributi a singulis pportio
ne census exigebant. ab hoc ea que assignata erāt. At
tributū dictū ab eo quoqꝫ quibus attributa erat pecu
nia ut militi reddāt. Tribuni erarij dicti: id quod attri
butū erat es militare hoc est qđ ait Plautus cedit mi
les: es petit: & hinc dicunt Milites erarij ab ere qđ sti
pendia facerent: hoc ipsum stipendiū ab stipe dictum
quod es quoqꝫ stipē dicebāt. Nā quod asses libere pōdo
erāt qui acceperant maiorē numerꝫ non in arca pone
bant sed in aliqua cella stipabant. i. cōponebant quo
minus loci occuparet a stipando stipē dicere ceperunt
Stipa ab fortasse gręco uerbo id apparet qđ
ut alias tum institutū etiā nūc dijs: cū thesauris asses
dant stipem dicūt: & qui pecuniā alligat. Stipulari &
Restipulari. Milites stipendij ideo quod eam stipem
pendebāt ab eo Ennius scribet peni stipendia pendēt.
ab eodem ere in pendendo dispensator & in tabulis
scribimus. Expensū & prima pensio. & sic aut secūda
aut que alia & dispendiū ideo qđ in dispendendo so
let minus fieri. Compendiū quod cōpendit una fit a
quo usura quod in sorte accedebat. Impendiū appel
latū que cum accederet ad sortē usū Usura dicta. ut

fors quod suum fit sorte: per trutinā solui solitū. Ve
 stigium etiā nunc manet in cede Saturni qđ ea iā nūc
 et ppter pensurā trutinā habet positā: ab ere Aerariū
 appellatum. Ad uocabula que ptinere sumus rati ea
 que & loca & ea que in locis sunt satis arbitror dicta:
 qđ neq; paz multa sūt aperta: neq; si ampli⁹ uelim⁹
 uolumē patiet̄. Quare in pximo ut in pmo libro dixi
 quod sequit̄ de tēporib; dicā.

M. Terentij Varonis Liber Secūdus incipit.

Rigines uerboꝝ que sint locoꝝ & que
 in his in priore libro scripsi. In hoc di-
 cam de uocalib; tempoꝝ & eaz; rerum
 que in agendo fiūt: aut dicunt̄ cū tēpo-
 re aliquo ut Sedet̄ Ambulat̄ Loquit̄:
 Atq; si qua erūt ex diuerso genere adiuncta potius co-
 gnationi uerboꝝ q̄ auditori calumnianti orem⁹ mo-
 rem: Huius rei auctor satis mihi Chrysiippus aut an-
 tipater: aut illi in quib; & si nō tantū acuminis at pl⁹
 litteraz; in quo ē Aristophanes & Apollodorus. qui
 omnes uerba eoz; uerbis ita declinari scribūt. ut ōba
 litteras alia assumant. alia mittant. alia cōmutent. ut
 fit in Turdo & turdario Turdelicio. Sic declinantes
 gręci nostra nomina dicūt. Lucienū lucienon & Quī-
 tum quinton. & Aristarion illi nos Aristariū. & Dio-
 na dionem. sicut inq̄ cōsuetudo nostra multa declina-
 uit: ut ab Solu Solum. ab Libero Liberā. ab Lafibus
 Lares. que obruta uetustate ut potero eruere cona-
 bor. Dicemus primo de tēporib;. q̄ que per ea fiunt:
 sed ita ut ante de natura eorum: ea enim dux fuit ad

uocabula imponēda homini: Temp⁹ esse dicūt inter-
uallum mundi & motus. id diuisum in partis aliquot
maxime ab solis & lunę cursu itaq; ab eorum tenore
temperato. Tempus dictum: unde Tempestiua & a
motore eoz qui toto cęlo iunct⁹ mundus deo. mot⁹
casu uenit quo tempus id ab hoc deo Dies appellat^r.
Meridies ab eo qđ medius dies D. antiqui nō. R. in
hoc loco dicebāt. ut pręneſte incisum in solario. Quod
cornelius in basilica Emilia & Fulvia iumbravit diei
principium. Mane qđ tū manat: dies ab oriente nisi
potius qđ bonum antiqui dicebāt Manum. ad cuius
modi religionē gręci quoq; cum lumē affertur solēt
icere Suprema sūmum diei id a supre-
mo hoc temp⁹. xij. Tabulę dicūt occasū esse solis sed
postea lex prętoria id quoq; temp⁹ esse iubet supre-
mū quo prętor in comicio supremam pronūciauit
populo Sed m hoc dicit^r Crepusculū a crepero. id uo-
cabulum sumpserūt a Sabinis unde ueniūt Crepusci
nominati Amiterno quod eo tempore erant nati ut
Lucij prima luce in creatione. Crepusculū significat
dubium ab eo res dubię dicit^r. Crepere qđ crepuscu-
lum dies etiā nūc sit an iā nox multis dubiū Nox qđ
ut Catullus ait. oīa nisi iterueniat sol pruina obrigue-
rīt quod nocet Nox nisi quod gręce Nox cū
stella prima exorta gręci uocāt Hesperon nostri Ve-
speruginē ut Plautus. Neq; Vesperugo. neq; Vergi-
lię occidūt. Id tempus dictū a gręcis Hespera. latinę
Vesper ut ante solē ortum quod eadem stella uocaba-
tur Iubar quod Iubata. Pacuuius dicit pastor exorto

XXIIII

iubare noctis decurso itinē Ennij Ajax lumē Iubarue
in celo cerno. Inter Veperginem & Iubar dicta Nox
intempesta ut in Bruto Cassij quod dicebat Lucretia
Nocte intempesta nostram deuenit domum. Intem-
pestam Aelius dicebat cum tempus agendi est nullū
quod Alij Cōcubium appellarunt quod fere omnes
tunc cubarent. Alij ab eo quod sileret Silentium no-
ctis quod idem Plautus tempus conticinium. scribit
enim Videmus factum Volo redito cōticinio. Alter
motus solis est. alter celi quod mouetur a Bruma ad
solstitiū dicta Bruma q̄ breuissim⁹ dies est solstitiū
q̄ sol eo die sistere uidetur. aut qd̄ sol ad nos uersum
proximum est Solstitiū. Cum uenit ī mediū spaciū
inter brumā & solstitium & dies equus fit ac nox eq̄
noctium dictū. Tempus a bruma ad brumam dum
sol redit uocat̄. Annus qd̄ ut parui circuli Anuli sic
magni dicebantur ut circites unde āni hui⁹ temporis
pars byems qd̄ tum multi Imbres. hinc Ibernacula
Iberniū ue qd̄ tum aīma quē flatur omniū apparet
ab hyatu byems. Tempus secundū uer quod tū uiuē
incipiūt uirgulta. ac uertere se temp⁹ anni nisi qd̄ Io-
nes dicūt uer. Tertiū ab estu Aestas hinc Aestiuus
nisi forte a gr̄co. Quartū Autumn⁹ ab sole. Sic Mē-
sis a lunę motu dict⁹. dū ab sole p̄fecta rurs⁹ redit ad
eum luna qd̄ gr̄ce olim dicta. Menē unde illoꝝ Me-
nes ab eo nostri a mēsiꝝ Intermēstris dict⁹ qd̄ puta-
bant Inter prioris mēses senescētis extrem⁹ dies & no-
uam lunam esse diem quē diligētī⁹ attici Mene cene-
an appellarēt ab eo qd̄ ea die potest uideri extrema &

prima luna Lustrum nominatum tempus quinque
nale a luendo id est soluendo quod quinto quoque anno
uestigalia & ultro tributa per Censores persoluebantur.
Seculum spatium annorum centum uocarunt dictum
a Sene quod longissimum spatium fenescendorum ho-
minum id putant. Euum ab etate omnium annorum
hinc Euiternum quod factum est eternum id ait Chry-
sippus esse ab eo Plautus non omnino
etas ad perdiscendum est satis hinc poetę eterna tem-
pla cęli. A naturali discrimine ciuilia uocabula dies ac-
cesserunt dicam prius quid eorum causa: tum qui homi-
num sint instituti. Dies Agonales per quos rex in re-
gia arietem imolat dicti ab agone eo quod interrogantur
a principe. Ciuitatis & princeps grecis imolatur. Car-
mentalia nominantur quod sacra tum & ferie carmen-
tis. Lupercalia dicta quod in lupercali luperci sacra fa-
ciunt. Rex cum ferias menstruas nonis februaribus dicit
hunc diem februatum appellat. februum Sabini purgamentum
& id in sacris nostris uerbum non & lupercalia februa-
tio ut in antiquitatum libris demonstrauit. Quirinalia a
quirino quod huic deo ferie. & eorum hominum qui fornaca-
libus suis non fuerunt feriat. Ferialia ab inferis & feren-
do quod ferunt tum epulas ad sepulchra. quibus ius sibi pa-
rentare. Terminalia quod is dies anni extremus constitutus
Duodecimus enim mensis fuit februaris & cum iter-
ralatur inferiores quinque dies duodecimo demunt me-
se. Equiria ab equorum cursu eo enim die currunt in cam-
po martio. Liberalia dicta quod per totum oppidum eo
die sedent sacerdotes liberi hedera coronate cum libis

XXIII

& foculo pro emptore sacrificantes. In libris Saliorū
quorū cognomen agnonensium forsitan hic dies ideo
appellat̄ potius Agonia: Quinquatrus hic dies unus
ab noīs errore obseruat̄: proinde ut sint quinq; dicti
ab Tusculanis. Post diem sextū idus similiter uocat̄
Sexatrus: & post diem septimū Septimatrus: sic hic
quod erat post diem quintū. Quinquatrus Tubulu
strum appellat̄ qđ eo die in atrio sutorio sacrorū tu
be Iustrant̄. Megalesia dicta a grētis quod ex libris:
Sibyllinis accersita ab Actalo rege pergamuz prope
muz Megalasion in templū eius det unde aduecta
Romam Fordicidia a fordis bubo bos forda quę fert
in uētre quod ea die publi. imolant̄ boues pregnātes
in curijs. Complures a fordis cedendis fordicidia dicta
Palidia dicta a pale qđ & ferię ei deę fiūt. ut cere alia
a cerere Vinalia a uino hic dies Iouis nō Veneris hui⁹
rei cura non leuis in latio. nam aliquot locis uinde
mię primum a sacerdotib; publice fiebant: ut Romę
etiam nunc: nam flamē dialis auspicať uindemiā: &
ut iussit uinum legere. agnā; Ioui facit inter cui⁹ exta
cesa & piecta flamē prorsus uinū legit. In Tuscula
nis sacris est uinuz nouum ne uebat̄ in urbem anteq̄
uinalia calent̄. Rubigalia dicta ab Rubigo secundū
segetes huic deo sacrificat̄ ne rubigo occupet segetes
Dies Vestalia ut uirgines uestales uestę sacrificent:
Quinquatrijs Minusculę dictę Iunię Idus ab similitu
dine maloz quod tibicines tum feriati per urbē uagā
tur & cōueniunt ad eđem mineruę dies fortis fortunę
appellatus ab Seruio Tullo rege quod is fanū fortis

fortune secundum Tiberim extra urbem Romam
dedicauit Iunio mense Dies Poplifugia uidetur no-
minatus q̄ eo die repente tumultu fugerit populus.
nō multo enim post hic dies q̄ decessus gallorum ex
urbe & q̄ tū sub urbe populi ut Ficulcates. Fidenates
& finitimi alij contra nos cōiurauerunt. aliquot huius
dei uestigia fuge in sacris apparent de quibz rebus an-
tiquitatum libri plura referūt. Nōne caprotine quod
eo die in latio Iunoni caprotine mulieres sacrificāt &
sub caprifico faciūt: & e caprifico adbibēt uirgam: ob
hoc Toga Prętexta Data eis a pollinaribz ludis decu-
it populum. Neptunalia a neptuno eius enim die fe-
rię Furinalia furine qđ ei deę ferię publice dies is cui?
deę bonos apud antiquos nam ei sacra instituta ānuā
& flamen attributus nunc uix nomē notum paucis.
Portūnalia dicta a portunno cui eo die edes in portu
tiberino facta & ferię institutę. Vinalia Rustica dicū-
tur ante diem. xij. Klēdas septembris qđ tum Veneri
dedicata edes & orti eius tutelę ad significanē ac tum
sūt feriati olitores Cōsualia dicta a Conso quod tum
ferię publice ei deo & in circo ad aram eius ab sacerdo-
tibz sūt ludi illi quibz uirgines sabine raptę. Vulcana-
lia a Vulcano quod ei tum ferie. & qđ eo die populus
pro se in ignem animalia mittit. Opeconsua dies ab
ea ope consua cuius in regia sacrarium: quod iō actū
ut eo pręter uirgines uestales & sacerdotē publicum
introeat nemo. Is cum erat suffibulum baud habeat.
scriptū id dicitur ne a suffiēdo sub ligaculum. Vor-
tunnalia a Vortunno cuius ferat octobri mense.

XXV

Meditrinalia dies dictus a medendo quod ut ait fla-
cus flammam martialis dicebat hoc die solitū uinum
nouum & uetus libari & degustari medicamenti cau-
sa quod facere solēt etiam nunc multi cum dicant no-
uum uetus uinum bibo. nouo neteri uino morbo me-
deor. Fontanalia a fonte quod is dies feriē eius ab co-
tum in fontes Coronas iaciūt & puteos coronāt. Ar-
milustrum ab eo quod in armilustrio armati sacra fa-
ciunt nisi locus potius dictu ab his. sed de his prius: id
ab luēdo: aut lustrō idest quod circuibant ludentes an-
cilibus armati. Saturnalia dicta ab Saturno quod eo
die feriē eius: ut post diem tertium. Opalia opis An-
geronalia ab Angerona cui sacrificium fit in curia Ac-
calia feriē publicē laurentine is dies quem diem qui-
dam in scribendo laurentalia appellant ab Acca lau-
rentia nominatus cui sacerdotes nostri publice parēt
ante sexto die qui atria dicitur. diem Tarētum Accas
Tarentinas hoc sacrificium fit in ue labro qua in no-
uam uiam exitur ut aiūt quidam ad sepulchrum ac-
cē ut quod ibi ppe faciunt dijs manibus seruilibz sacer-
dotes. qui uterq; locus extra urbem antiquam fuit nō
longe a porta Romanula de qua in priori libro dixi.
Dies Septimontium nominatus ab his Septem mō-
tibus in quis sita est. feriē nō populi. sed montanorum
modo ut Paganalibz qui sūt alicui9 pagi: De statutis
diebus dixi nūc de Annalibz nō de statutis dicam. Cō-
pitalia dies attributus laribz ut alibi ideo ubi me com-
petūt tū in cōptis sacrificat. quot ānis is dies cōcipit
Similiter Latine feriē dies cōceptinus dictus a latinis

populus quibus ex albano monte ex sacris carmen pe-
tere fuit ius cum Romanis a quibus latinis latine di-
cte. Semetinae ferie dies is qui a pontificibus dictus. ap-
pellatur a Semete quod stationis causa suscepta. Paganice
eiusdem agriculturę causa susceptę ut haberent in a-
gris omnes pagos unde paganice dicte sunt Preterea
Ferie conceptive que ut sunt annales ut he que dicuntur
sine proprio uocabulo aut cum perspicuo ut Nouedia-
lis De his diebus nunc iam qui hominum causa consti-
tuti uideam: Primi dies mensum nominati Kalende
ab eo quod his diebus calentur eius menses. Nonne a
pontificibus. Quintane an septimane sunt future in
capitolio in curia calabria sic dicte quinq. Calo Iuno
Couella: Septem dicte. Calo Iuno Couella. None ap-
pellate aut quod ante diem nouum Idus semper aut
quod ut nouus annus a Klende Ianuarie ab nouo sole
appellate. nouus mensis noua luna bonis eodem die
enim in urbem ab agris ad regem conueniebat populo.
Harum iterum uestigia apparent in sacris nonalibus
in arce quod tunc ferias primas menstruas que futu-
re sint eo mense rex predicat populo. Idus ab eo quod
tusci Itus uel potius quod sabini Idus dicunt dies po-
stridie Kalendas nonas Idus appellati atri quod per eos
dies noui inciperent Dies fasti per quos praetoribus
omnia uerba sine piaculo licet fari Cominales dicti
quod tum dum esset populus constitutus est ad suf-
fragium ferendum nisi si que ferie conceptę essent pro-
pter quas non liceret. ut Compitalia & latine contrarij
horum uocant dies Nefasti per quos dies nefas fari

None Idus

77. vj

pretorem. Do Dico a Ducō. Itaq; non potest agi ne
cesse est aliquo eorum uti uerbo cum lege quid pera
gitur quod si tum imprudēs dixit Mutius ambige
bat eum expiari ut impium nō posse. Intercisi dies sūt
per quos mane & uesperī est nefas: medio tēpore iter
hostiam cesam & exta proiecta: a quo quod fastum
intercedit Intercisi. aut quod intercisum nefas. Dies q
uocantur sic. Quando rex comitiauit falsis dictus ab
eo. eo die rex sacrificulus dicat ad comitium ad quod
tempus est nefas ab eo fas. Itaq; post id tempus lege
actum sepe Dies qui uocantur quando stercus delatuz
fas ab eo appellatus quod eo die ex eade ueste stercus
eueritur & per capitolinuz cliuum in locum difertur
certū. Alliensis dies ab allio fluuio dictus nā ibi exercitu
nostro fugato: galli obsiderūt Romā Qd' ad singulo
rū diez uocabula ptineat dixi. Mensiū nomina sunt
apta fere: si a Martio antiq; instituerūt numeres. Nā
primus a Marte Secundus ut Fuluius scribit & Iunius Grac
chus a Venere q; ea sit aphrodite Cuius nomē ego antiq; s
lris qd' nusq; iueni. magis puto dictū q; Ver oīa apit
Aprilē. Tertius a maioribus Mauis. Quartus a Iuniori
bus Iunius. Debic qntus quītilis & sic deinceps usq; ad de
cēbrē a numero ad hos q; additi Prior a principe deo
Iano Ianuarius appellatus. Posterior ut idē dicūt scri
ptores ab dijs īferis Februarius appellatus q; tū bis pa
rētēt. Ego magis arbitror Februariū a die Februato
q; tū februat populus. i. Lupercis nudis lustrat antiquū
oppidū palatiū gregibus cictū Qd' ad tporū uocabula
latina attinet hactenq; sit satis dictū. nūc q; ad eas res

attinet quæ in tempore aliquo fieri animaduertent
dicam ut hæc sunt Legisti Currens Ludens. De quibus
duo prædicere uolo quanta sit multitudo eorum & quæ
sint obscuriora quàm alia. Cum uerborum declinatum genera
sunt quattuor. Unum quod tempora adsignificat neque
habet casus. ut lego leges. Alterum quod casus habet
neque tempora adsignificat ut ab lego lectio & lector.
Tertium quod habet utrumque & tempora & casus. ut
ab lego legens lecturus. Quartum quod neutrum habet
ut ab lego lecte lectissime. Horum uerborum si primi-
genia sunt admitte ut Costeonius scribit Ex eorum
declinationibus uerborum discrimina. Quingenta millia
esse possunt. ideo quia singulis uerbis primigenij circi-
tur quingente species declinationibus fiunt. Primige-
nia dicuntur uerba. ut Lego Scribo Sto Sedeo & cæ-
tera quæ non sunt aliquo uerbo sed suas habent radices:
contra uerba declinata sunt quæ ab aliquo oriuntur. ut
ab lego legis legit legam & sic itidem: & sic permul-
ta. Quare si quis primigeniorum uerborum origines
ostenderit si ea mille sunt quingentum milium sim-
plicium uerborum causas aperuerit unam in nullius
tamen qui ab his reliqua orta ostenderit satis dixerit
de origine uerborum cum unum nata sint. Principio
erunt pauca. Quæ inde nata sint innumerabilia A quibus
hisdem principiis antepositis præuerbijs paucis. In ma-
nis uerborum accedit numerus quod præuerbijs addi-
tis atque commutatis aliud atque aliud fit ut enim
cessit atque recessit. Quod si hæc decem solum præ-
uerbia essent quoniam ab uno uerbo de Amationibus

quingenta discrimina fierent his decē plicatis cōiun-
 cto preuerbo ex uno quinq; millia numero efficerent
 ex mille ad quinquages centum milia discrimina
 fieri possunt. Democritus & item alij qui infinita
 principia dixerunt quę unde sint non dicunt. sed eius
 modi sint. faciunt tamē magnum quę ex his constāt
 in mūdo ostendūt. Quare si etimologos p̄cipia uer-
 boꝝ postulet mille: de quib; ratio ab se nō poscatur &
 reliqua ostendat quod nō postulat. tamē in manem
 uerboꝝ expediat numez. De multitudine quoniā qd̄
 satis esset admonui. de obscuritate pauca dicā uerboꝝ
 quę tempora consignificāt. ideo locutus difficillimus
 est q̄ neq; bis fere societas cum gręca lingua neq; uer-
 macula ea quoꝝ in partum memoria adfuerit nostrā
 de quib; ut dixi que poterimus. Incipiam. hinc primū
 quod dicit̄. Ago ab agitato facta. Hinc dicim⁹ Agit
 gestū Tragoedus & Agitantur quadrigę. Hinc agit̄
 pecus pastū q̄ uix agi potest. hīc Angiportū. quia nil
 in eo potest agi. hinc Angulus quod in eo loc⁹ angu-
 stissimus cui⁹ loci is angulus. Actionum triū p̄mus
 agitatus mentis quod primum ea quę sumus acturi
 cogitare debemus deinde tum dicere ac facere. de his
 minime putat uulgus esse actionem cogitationem
 Tertiū in q̄ qd̄ facim⁹ id maximū. S; & cū bos agita-
 m⁹. qd̄ & eā rē cogitam⁹ in mēte agim⁹ & cū p̄nūtia
 m⁹ agim⁹. Itaq; ab eo Orator dicit̄ agē cām. Et augu-
 res agere auguriū dicūt̄ cū in ea plura dicāt q̄ faciant
 Cogitare a gogendo dictum mens plura in unum
 cogit unde deligere possit. Sic e Lacte coacto Caseus

noīat? Sic ex hominibꝫ Contio dicta. Sic Coentio Sic
Compitum nominatū. A cogitatione & Concilium
unde consilium qđ ut uestimētū apud fullonē cuna
igitur consiliari dicitur. Sic Reminisci cum ea quę te
nuit mens ac memoria cogitando repetunt. hinc etiā
Cōminisci dictū a con & mente. Cum fingunt in mē
te quę nō sunt & ab hoc illud quod dicit Reminisco
Cōmentum pñūciat. Ab eadem mēte Meminisse
dictū: & Amēs quod a mēte sua descēdit. hinc etiam
Metuo: mentem quodāmodo motā ammoueo. Sic
quod frigidus Timor est: Tremuisti. i. temuisti. Tre
mo dictū a similitudine uocis quę tunc cū ualde time
tur apparet Cum etiā in corpore pili ut Arista in spi
ca hordei horrēt. Curare a cura dictū Cura quod cor
urat. Curiosus qui hac p̄ter modū utitur. Recondē
rursus in cor reuocare. Curia ubi Senatus rem. p. cu
rat illa & etiam curia dicit ubi cura sacroy publica ab
his Curiones. Volo a uolūtate dictū & a uolatu qđ
animꝫ ita est ut puncto temporis peruolet quo uult
Libere a labēdo dictum qđ lubrica mēs ac plabit ut
dicebant olim a libēdo libido Libidinosus ac libitina
uenus sic alia. Metuere a quodā motu animi cum id
quod malum casuy putat refugit mēs cum uehemē
tius ī mouēdo ut ab se habeat foras fert. Formido cū
pauet ab eo Pauor. Meminisse a memoria cū id qđ
remāsit in mēte in qđ id rursus mouet quę ea monē
do ut manimoria pōt esse dicta. Itaq; Salij qui cātant
mamuriam uetery significant memoriam. Momere
ab eadem quod is qui monet proinde sic ac memoria

XXVII

Sic monumenta que in sepulchris. Et ideo secundum
uiam: quo pretereuntis admoneant & se fuisse & illos
esse mortales. ab cetera que scripta ac facta memorie
causa monumenta dicta. Merere a marcere quod mero-
re corpus marcescere dicitur. hinc etiam Macri dicti.
Letari ab eo quod latius gaudium propter magni bo-
ni opinionem diffusum. Itaque Iuuentius ait Gaudia sua
si omnes homines conferant unum in locum tamen mea
superet letitia. sic cum se habent leta. Narro cum altero
facio sermonem a quo Narratio per quam cognoscimus
rem gestam que pars agendi est adiacendo. Ac sunt. aut
coniuncta cum temporibus. aut ab his eorum hoc genus uiden-
tur. Fatur is qui primum homo significabile ore emittit
uocem ab eo antequam ita faciunt pueri dicuntur infantes cum
id faciunt iam fari. Cum hoc uocabulo. a similitudine
uocis Pueri ac fatuus fari id dictum. Ab hoc tempore quod
tum pueris constituant parce fando. dictum Fatum &
res Fatales. Ad hec eandem uocem qui facile fant Facu-
di dicti: qui futura preduinando solent fari fatidici di-
cti. Idem Vaticinari quod uesana mente faciunt. Sed de hoc
postea usurpandum cum de poetis dicemus. hinc fasti dies
quibus cetera uerba legitima sine piaculo pretoribus
licet fari: ab hoc Nefasti quibus diebus ea fari ius non est:
& si fati sunt piaculum faciunt. hinc Effata dicuntur
quod augures finem auspiorum celestium extra ur-
bem agris sunt affati. hinc Affari templa dicuntur ab
auguribus affantur qui in his fines sunt. hinc fana no-
minata quod pontifices in sacrando fati sunt finem
hinc Profanum est quod ante fanum. i. coniunctum

fano. hinc Profanatum quod in sacrario pollutum. Atque
inde herculi Decuma data ab eo est quod in sacrificio
quodam fanatur. i. ut fani lege fit. Id dicitur Pollutum quod
a porriciēdo est factum: Cum enim ex mercibus libamenta
proiecta sunt Herculi: iam ara tum pollutum est ut
cum profanum dicitur. i. proinde ut sit fani factum. Ita ubi
olim fano consumebatur omne quod profanum erat ut
etiam fit. quod populus Romanorum urbis quot annis faciat
cum Herculi immolat publice iuuentam. Ab eodem verbo
Fari fabule: ut tragoediae & comoediae dicuntur. Hinc fassi
& confessi qui fati id quod ab his quaesitum. hinc professi
hinc Fama & Famosi. Ab eodem Falli falsum: & fallacia
qua propterea quod Fando quem decipit: ac contra dixit
faciat. Itaque si quis refallit in hoc non proprio nomine fallacia
sed translatio. ut a Pede nostro pes lecti. ac pes Bete.
hinc etiam Famiger. Fabile & sic composita alia: Item
ut declinata multa in quo & Fatuus & Fatue loqui
ab loco dictum quod qui primo dicitur fari & uocabu-
la & reliqua uerba dicit antequam suo quisque loco ea dicere
potest. hinc Crisippus negat loqui. Quare ut imago
hominis non sit homo: sic in coruis. Cornicibus pue-
ris primitus incipientibus fari uerba: non essent uerba.
quod non loquebantur. Igitur is loquitur qui suo loco
quodque uerbum sciens ponit: & iste proloquitur cum ani-
mo quod habuit extulit loquendo. hinc etiam ampli-
dicuntur. Eloquium ac reliqui insanis Sabinis e cella
Dei qui eloquuntur. hinc dicitur loquax qui nimium loquitur. hinc
eloquens qui copiose loquitur. hinc colloqui cum ueniunt in
unum locum loquendi causa. hinc Alloquutus mulieres

XXVIII
ire aiunt cū eunt ad aliquā loquutū consulēdi cā. hinc
quidā loquelam dixerūt uerbum quod in loquēdo est
ferim? Concinne loqui dictū a concinne ubi inter se
cōueniunt partes & inter se cudant aliud alij Pronun-
ciare dictū & Nūciare pro idem ualet quod ante ut ī
hoc pro ludit: Ideo actores pnūciare dicunt qd' Pro-
scenio pnuntiant poeta cogitante. Quod maxime tū
dicūt proprie nouam fabulā cum agunt: Nuntius est
enī ab his rebo nominatus quod a grēco uerbo uideri
declinatum: Ab ea quidem grēca uoce Neapolis No-
uapolis ab antiquis nostris uocitata a quo etiā extre-
mum Nouissimum quoq; dici ceptum uulgo quod
mea memoria ut Ellius gallus Sic Senes aliquod ni-
miam Nouum uerbū quod esset uitabāt: Cuius origo
ut a uetere Vetustus ac ueterrim? Sic a nouo declina-
tatum Nouissimū quod extremum. Sic ab eadē ori-
gine Nouitas nouitius & noualis in agro & sub nouis
dicta pars in foro edificiorum. qd' uocabulū eius pue-
rustū ut noue uie que uia iam diu uetus ab eo quoq;
potest dictū nominare quo res noue ī usum quomō
addite erant quib; ea nouissent nomina ponebāt. Ab
eo nuncupare quod tūc ciuitate uota noua suscipiūt
Nūcupare Nominare ualere. apparet in legib; ubi
Nūcupate pecunie sūt scripte. Item in choro in quo
est: Aenea quis est qui meū nomen nūcupat. Item ī
medio. Quis tu es mulier que me infueto nūcupasti
nomine. Dico originē habet grēcā quod grēci
hinc Enni? Dico qui hūc dicare cupit. hinc Iudicare qd'
tūc Ius dicat. hinc Iudex qd' iudicat accepta potestate

ideſt quibuſdā uerbis dicendo finit. Sic enī edis ſacra a
magiſtratu pontifice pręūte dicendo dedicat̄. hinc ab
dicando iudiciū. hinc illa indicit illum: Indixit funus.
Prodixit diem. Addixit iudiciū hīc appellatū Dictū
in minimo ac dictioſus. hinc in manipulis caſtrenſi
bus ducibus. hinc dictata in ludo hinc Dictator magi
ſter populi quod is a conſule debet dici: hinc antiqua
illa dicitur imo & Dicis cā & Addictus. Si dico quid
ſcienti qđ det quod ignorauit trado hinc Doceo decli
natū uel qđ cū docemus dicimus: uel quod qui docēt
inducant̄ in id quod docent̄. Ab eo quod ſcit ducere
qui eſt dux aut ductor qui ita iducit ut doceat. Ab do
cēdo docere Diſciplina Diſcere litteras cōmutat̄ pau
cis. Ab eodem principio Documēta quę exempla do
cendi cauſa dicunt̄. Diſputatio & cōputatio cum prę
poſitione a putando quod ualꝫ puz facere. Iō antiqui
puz putum appellarūt. Iō putator quod arbores pu
ras facit. Iō ratio putari dicit̄ in qua ſūma fit pura. ſic
is ſermo in quo pura diſponunt̄ uerba ne ſit cōfuſus
atq; ut deluceat dicit̄ diſputare Quod dicimus diſſe
rat ut areas: tranſlatio ex agris fit. Nā ut holitor diſſe
rit in areas ſui cuiuſq; generis res ſic in oratiōe q̄ facit
diſertus. Sermo opinor eſt a ferię unde ferta & etiā
in ueſtimēto Sartum quod cōprehenſū: ſermo enī nō
pōt in uno homine eſſe ſolo ſed ubi ratio cum altero
coniuncta ſit conſerere manum dicimur cum hoſte
ſit ex iure Manu conſertum uocare. hinc Aſſerē ma
num in liberbatem cum prendimus ſic Augures
dicunt. Si mihi auctor eſt uerbi nam manum aſſere

XXX

dicit cōsortes. hinc etiam ad quod ipsi consortes Sors.
hinc Sortes quod in his iūcta tēpora cū hominibus ac
rebus ab his sortilegi: ab hō pecunia quę in foenere fors
est. Impendiū quot inter se iūgat. Legere dictū quod
legantur ab oculis litterę. Iō etiā legati q̄ publice mit
tantur: legūtur. Itē a Legendo Leguli qui oleam aut
uuas legūt. hinc legumina in frugibus uarijs: etiā leges
quę lectę & ad populū late quas obseruet. hinc Legi
tima & Collegę: qui una lecti & qui in eorū locū sub
positi Sublecti. Additi allecti: & collecta quę ex plu
ribus locis in unum lecta. Ab legēdo ligna quoq; qđ
ea caduca legebant̄ in agro quibus in focū uterentur.
Ibidē ab legēdo Legio & diligens & dilect⁹. Murmu
rat̄ dictū a similitudine sonitus: qui murmurat ita
leuiter loquit̄ quod magis id sono facere q̄ ut intelli
gat̄ uideat̄. hinc etiā poetę Murmurātia littora: simi
liter Fremere Gemere Clamare Crepare ab uocis si
militudine & sonitus dicta. hinc illa arma sonāt. Fre
mor oritur. hinc Nihil me increpitando commoues.
Vicina horū Quiritare Iubilare. Quiritare dicit̄ is q̄
quiritiū fidē clamans implorat. Quirites a Curētib⁹.
ab his cum Tatio Rege ī societate uenerūt ciuitates
ut Quiritare urbanorū: sic iubilare rusticorū: itaq; hos
imitatus Aprissius ait Io Bucco quis me iubilat uici
nus tuus antiqu⁹: sic triūphare appellatū: quod cum
Imperatore milites redeuntes clamitant per urbem
in capitolium Eunti Io Triūphe id a Triamuo gręco li
beri patris cognomēto pōt dictū esse. Spōdere ē dicē.
Spōdeo a sponte. nā id ualet a uoluntate. Iō Lucius

scribit de Cretea cū ad se cubitum uenerit sua uolun-
tate sponte ipsam suapte adductā ut tunicā & cetera
reiceret: eandem uolūtātē Terentius significat cū ait.
Satius esse sua spōte recte facere q̄ alieno metu. Ab
eadem sponte a qua dictū Spondore declinatū Spon-
dit & Respōdet. Despōsor & sponsa. Itē sic alia Spō-
det enim qui dicit a sua sponte: spōdeo pondit ē Spō-
sor quidē faciat obligat̄: hīc Spōsus Consponsus. Hoc
Neuius significat cum ait. Consponsi spendebat̄ pe-
cunia: aut filia nuptiarū causa appellabatur & pecunia
& quę de spōsa erāt sponsa. Que pecunia inter se extra
sponsū rogata erat dicta sponsio. cui despōsa qd̄ erat
sponsus quo die spōsum erat sponsalis qui spōspōde-
rat Filiā dispondisse dicebat̄ qd̄ de spōte eius idest uo-
tate exierat. Nō eīz si uolebat dabat quod spōsus erat
alligatus. Nā in Comedijs uides dici Spōte tua gnatā
filio uxore meo. Quod tū in pretoriū ius ad lege; &
Censoriū iudiciū ad equum existimabat̄. sic despōdis-
se animus quoq; dicit̄: ut dispondisse filiā quod suae
spōtis statuerat finē a q̄ sponte dicere cū spondē quoq;
dixerūt: cum a sponte responderet̄ idest ad uolūtātē
rogationis: Itaq; ad id quod rogat̄ nō dicit: nō respon-
det: ut nō spondet. ille statī qui dixit: Spondeo: si iocan-
di causa dixit: Neq; agi potest cum eo ex pōsu. Ita q̄
quis dicit in Tragedia. Meministi ne te despondere
mibi agnatam tuā: quod sine spōte sua dixit cum eo
agi nō potest ex Sponsu. Etiā spes a spōte potest esse
declinata quod tū sperat: quod cū uult sic fieri putat:
nam quod nō uult si putat metuit. nō sperat. Itaq; hic

XXXI

quoque qui dicit in Astraba plauti. Sequere ad sequere
Poliba disce meam spe Cupio consequi sequor hedes
quidem nam libenter mea sperata consequor: Et quod sine
sponte dicunt. uere neque ille sperat qui dicit Adolefcens.
Neque illa sperata est Sponsor & Praes & Vas neque idem
neque res a quibus hi. sed esse similes. Itaque Praes quae a ma
gistratu interrogatus in publicum ut presset a quo &
cum respondet dicit praes. Vas appellatus qui pro alte
ro uadimonium promittebat. Consuetudo erat cum
reus parus esset idoneus inceptis rebus ut pro se alterum
daret a quo cauere postea lege ceptum est ab his qui pre
dia uiderent Vades ne darent. ab eo scribi ceptum in le
ge in aucupioꝝ Vadem ne poscerent nec dabit. Ca
nere & Canit & Succanit & Canto & cantatio ex ca
mena permutato pro N. M. Ab eo quod semel canit si se
pius cantat hic canit. Item alia. nec sine canendo Tibi
cines dicti. Omnium enim uocis quod a canere etiam Bu
cinator a uocis similitudine & cantu dictus. Oro ab
ore & Perorat & Exorat & Oratio & Orator & oscu
lum dictum. Inde Omen & Ornamentum. Alterum
quod in ore primum elatum est osmen dictum. Alterum
cum prepositione dicitur nunc ornamentum olim osna
menta ut Scenici populi que plerique dicunt: hinc Oscines
dicuntur apud Angures quod ore faciunt auspicium: Ter
tium Gradum agendi dicunt ubi quid faciunt meo pro
pter similitudinem agendi & faciendi & gerendi quod da
error his qui putant esse unum potest enim aliquid
facere & non agere: ut poeta facit fabulam & non agit:
Contra actor agit & non facit: & sic a poeta fabula fit

& nō agit: ab actore agit & nō fit: Cōtra Impator q
dicit res gerere: i eo neq; agit neq; facit sed gerit idest
substin; trāllatū ab his q bonera gerūt qd hi sustinēt
proprio nomine dicit facere a facie quod rei quā facit
i ponit faciē ut fictor cum dicit fingo. figurā imponit
cū dicit informo. Formā sic cū dico facio faciē imposit
a qua facie discernit: ut dici possit aliud esse uestimen
tū aliud uas sic item quę fiūt apud fabros fictores. Itē
alijs alia quicqd administrat cuius opus non extat qd
sub sensu ueniat. Ab agitato ut dixi magis agere q fa
cere putat. sed q; his magis promiscue q; diligenter
osuetudo est usa trāslatitijs utimur uerbis. Nā & qdē
facere uerba dicimus & qui aliquid agit non esse infi
cientē. Qui adlucet dicit Lucere. Abluere & luce dis
soluunt tenebre: ab luce Noctiluca. Luere itē a luce
q; propter lucē amissā is cultus institutus. Acquirere
ē ab ad & querē. Ipsuz querē ab eo quod q; res ut reci
peret dat opera: a querendo questio ab his conquestor
Video a uisu qnq; enī sensuū maximus est ocul9. Nā
cū sensus nullus quod abest mille pass. sentire possit.
Oculoz sensus Vis usq; puenit ad stellas Hinc uisen
do uigilat Iugulum. & uigilant uigilium Inuident. &
atticum illud Obluuiō lauet quod incidit inuidendū
a quo etiā uiolauit uirginem pro uitiavit dicebant Aq
que eadem modestia potius cum muliere fuisse q; cō
cubuisse dicebant Cerno idem ualet itaq; prouideo ut
ait Ennius Lumē iubar ne in celo cerno: Canius ait
Sensūq; inesse & motum in mēbris cerno. Dictum
Cerno a ccreo idest creo ab eo quod cū quid creatum

est tūc deniq; uidet̃: hinc fines capilloꝝ descripti. quod
 finis uidet̃ discrimē & qui id in testamēto: Itacio uide
 ant te esse heredē. Itaq; incretiōe adhibere iubēt testes
 Ab eodem est quod ait Medea Ter sub armis malis
 multa cernere q̃ semel modo parere qđ ut decernūt
 de uita eo tempore multoꝝ uideat̃ uite finis. Specta
 re dictū ab antiquo quo etiā Ennius usus. Vos epulo
 postq̃ spexit. Et quod in auspicijs distributū est. Qui
 habēt spectiōne qđ nō babeāt & q̃ in augurijs etiam
 nūc seruat ut Aspicio Conspitio Respicio suspicio
 Despicio sic alia in quo etiā Expecto qđ expectare uo
 lo hinc Specula. hinc Speculū q̃ in eo specim⁹ imagi
 nē Specula de quo p̃spicimus. Speculator quē mitti
 mus ante. ut respiciat q̃ uolumus. hinc quo oculos
 iungim⁹ quib⁹ specim⁹. Specillum. Ab augurib⁹ ui
 dent̃ dicta uerba Audio & ausculto audio ab Aueo
 q̃ aurib⁹ auemus dicere semp quod Enni⁹ uidet̃ Eri
 mon ostendere uelle in Alexandro cū ait. Iam dudū
 ab laudis animus atq; aures auēt auide expectantes
 nuntiū. p̃pter banc auriū auiditatē theatra replent̃:
 ab audiēdo etiā Auscultare declinamus. quod hi au
 scultare dicunt̃ qui auditis parent. a quo dictū poete
 audio aut ausculto: littere cōmutatione dicitur. Olor
 Olor. hinc olet & odorari & odorat̃ & odorata res.
 Sic ab ore Edo Sorbeo. Bibo. Poto. Edo. a gr̃eco Edō
 hinc Esculentū & Escedula. & qđ gr̃ece golo latine
 gustat. Sorbē Itē Bibē a uocis sono: ut feruere aqua;
 ab eius rei simili sonitu: ab eadem lingua quod poton
 Potio unde Poculū. Potatio repotatio. Itidem putcs

qd' sic græcū antiquū. nō ut nūc pbreat: dictū a manu
Mancipiū qd' manu capit. Cū iūgit plures manus
Manipul⁹ Manipularis unde manica. Manubrium
qd' manu tenet Manteliū quasi manuteliū ubi man⁹
tergunt. Nūc primū ponā de cēforijs tabulis. Vbi no
ctu in tēplū censura auspicauerit: atq; de celo nūcium
erit præconis sic. Impato ut uiros docet qd' bonū for
tunatu felix Salutareq; fiet populo. Ro. qritiū. Reiq;
p. P. R. qritiū mibiq; collegeq; meo fidei magistra
tuiq; nro. Oēs qrites pedites armatos priuatosq; Cu
ratores omniū tribuū si quis p se si uerbo altero dari
rationē ualet uocat Inliciū. Huc ad me preco in tēplo
primū uocat post eadē eris. Idē uocat ubi l3 censor. scri
be magistratus myrrba unguētisq; unguet: Vbi præ
tores Tribuniq; plebei qnq; in cōsilū uocati sunt ue
nerūt. Cēsores iter se sortiunt. Vter lustæ faciat ubi
tēplū factū est: post aut cōuentionē habet q lustæ condi
tur⁹ ē: in cōmētarijs cōsularib⁹ scriptū sic iueni. Qui
exercitū paturus erit Accēso dicit hoc. Calpurni uoca
inliciū: Omnes quirites huc ad me accensus dicit sic:
Oēs quirites inliciū uisite huc ad iudices. C. Calpur
ni⁹ dicit. Voca ad cōuentionē oēs Quirites huc ad me
Accensus dicit Sic omnes Quirites ite ad conuentio
nem huc ad iudices. Deinde cōsule loquit ad exercitū
Impero qua uenit ad Comitā cēturiata quare hinc
accēso illinc præconi dicit. Hec ē causa maliquot rebus
Idē ut præco accēsus acciebat: a quo Accēsus quoq; di
ctus. Accensū solitū Ciere Boetia ostendit quā comoe
diā alij esse dicūt hoc vsu Vbi pmū accēsus clamarit

meridiē hoc idē Costoni⁹ i actioib⁹ scribit p̄torē ac-
 censū solitū tū esse iubē ubi ei uidebat⁹ horā esse tertiā
 in clamare horā esse tertiā. itēq; meridiē & horā nonā
 circū aures mitti solit⁹ quomō iliceret populū in eū
 uocare poss; ad cōtionē nō solū ad cōsules & cōsules sed
 etiā quēstores ut cōmētariū iudicat uet⁹ inq̄sitiōis. **M.**
Sergij Manij Filij quēstores. q. capitis accusauit. rogū
 i aq̄ sic ē auspitio orādo. S; i tēplo auspicijs: dū aut ad
 p̄torē aut ad cōsulē mittas auspicū petitū. Cōmeatu
 p̄tores uocet ad te. Et eum de muris uocet p̄co. Id
 ipare oport; cornicē ad priuati. Ianuā & i arcē mittas
 ubi Cānat colligā rogis & Comiti edicat & rostris &
 argētarij tabernas occludāt patres cēscāt: exq; ras & ad
 esse iubeas magistrat⁹ cēscat ex ara cōsules P̄tores
Tribunosq; Plebei collegasq; uos: & in tēplo iubeas
 adesse hominis: ac eū mittas cōtiones a uoces. In eodē
 cōmētario acq̄sitiōis ad extremū scriptū. Caput edcī
 h̄ ē Itē q; attingat q; decessorib⁹ classicū ad comitia cē-
 turiata redēptū habēt. uti curēt eo die: q; die Comitia
 erūt. In arce Classicus cānatum circūq; muros & ante
 puati huiusce. **T. Quīti Trogi** hostiū cānat. & ut i cā-
 po cū p̄ma luci adsit. & iter id cū circū muros mittit⁹
 & cū cōtio aduocat⁹ iteresse tēp⁹ apparet ex his quae
 iter ea fieri inlicitū ē. s; ad comitia tū uocat⁹ popul⁹: iō
 quod alia de cā hic magistrat⁹ nō pōt exercitū urbanū
 cōuocare. consul dictator. Interrex pōt qd' censor exer-
 citu cēturiato cōstituit **Q**uinquēnalē cū lustraret. & i
 urbē ad uexillū ducē deb; dictator. & cōsul i singulos
 ānos q; hic exercitui Impare pōt quo eat: id qd' p̄pter

cēturiata Comitia Imperare solēt Quare nō ē dubiuz
cū hoc inliciu sit: cū circū muros itur ut popul⁹ inlicia
tur ad magistratus Conspectū q̄ consul uocari pōt ī eū
locū unde uox ad contionē uocatis exaudiri possit. q̄re
una origine ilicio & inlicijs. qd̄ in choro p̄serpine est
& pellexit: Et in hermiona est cū ait Pacui⁹ Regni
alieni cupiditas pellexit. Sic Elicij Iouis uisa ara ī auē
tino ab eliciēdo. hoc nūc aliter fit atq̄ olī q̄ augur. Cō
siliij adest tū cū exercit⁹ īperat̄ ac p̄reit. Quid eū opor
teat dicere. Cōsul Augur īperare solet ut inliciu nocz:
nō Accēso aut p̄reconi id inceptū credo cū nō adesset
accēsus & nihil īterreat cui īparet & dicim⁹ cū fiebat
quēdā neq̄ itē facta neq̄ itē dicta sēp hoc ipsū inliciu
scriptū iueni in. M. Iunij cōmētarijs: & tamē ibidē est
qd̄ illicite illexit. Quē cū. E. & C. cū. G. magnā habēt
cōmunitatē s̄ quoniā in hęc de paucis rebo uerba feci.
De plurib⁹ rebo uerba faciā pauca: & potissimuz quē
in gręca lingua putāt latina ut Scalpere Sternere Lī
gere forte rete p̄uidere Errare: quę oīa gręca sunt. Itē
ablite gignit̄ ab eo qd̄ dicūt Stragulā strāgulare Tī
gue a gręco. Pręterea ades: ab eo nos ut Gargarizare
sic malleffere portare. Domare Mulgere ab

ut Rūcinare a runcina cui⁹ origo gręca. Quid
ad originē uerboꝝ hui⁹ libri ptinet satis multas arbi
troꝝ positas hui⁹ generis desistā & quoniā de hisce re
bus: tris libros ad te mittere īstitui. De oratiōe soluta
duo poetica unum & ex soluta oratiōe ad te misi duo
Priorē de locis & quę in locis sūt: hūc de tēporibus &
quę cū his sūt cōiuncta. Deinceps in p̄xio de poeticijs
ueroꝝ originib⁹ scribere īstitui.

M. T. VARRONIS LIBER TERTIVS.

EMPORVM uocabula & eorum que
 cuncta sunt aut in agendo fiunt aut cum
 tempore aliquo enunciantur priore libro di-
 xi in hoc de poetis uocabulis & eo-
 rum originibus in quibus multa difficulta. Nam
 ut uerbum quod conditum est e quibus litteris oportet scribi
 aperiam. Inde si post aliqua decepta sit obscurus sit. Volun-
 tas in posteriores non reprehendenda. Igitur in illis qui in scri-
 bando uerbo litteras adiungunt: aut demunt quod facilius. quid
 sub ea uoce subsit uidere possit. Etenim facilius obscura
 opera Hyrmicidum ex ebore oculi uideant extrinsecus ad-
 moneant nigras fetas: cum haec adminicula addas ad eru-
 ditionem uoluntatem inpositoris tamen latent multa: quod si poeti-
 ce in carminibus seruabit: multa prisco que esset: sic etiam
 cui esset potuissent. secundum poemata ferret fructum. Sed
 ut in soluta oratione sic in poematis uerba omnia que habent
 ethima possunt dici. Nec multa ab eo quod non erunt in lu-
 cubratione litterarum profectus: Licet multum legeret Elius ho-
 minis in primo in litteris latinis exercitati interpretatione
 carminum saliorum uidebis. & exili littera expedita: & pre-
 terita obscura multa. Nec mirum cum non modo Epime-
 nidis opus post annos. L. expeditum. multis non cognoscat.
 Sed etiam Teucer Liuii post annos. xij. ab suis qui sit igno-
 rat ad hoc quod ad uerborum poetico-um etate: quorum si Pom-
 pilij regnum fons in carminibus saliorum: neque ea a superiori-
 bus accepta tamen habent. dcc. annos. Quare cur scriptoris
 industriam reprehendas qui herois tritanum attanum non
 potuerit reperire: cum ipse aut tritani mare non possis dicere

quod iteruallū multo tāto propi⁹ nobis q̄ hinc ad ini-
tiū salioꝝ quo Romanoꝝ prima uerba poetica dicūt
latina: Igit̄ de originib⁹ uerboꝝ qui multa dixerit: cō-
mode potius boni consulēdū: q̄ qui aliquid nequerit
reprehendendū p̄sertī cum dicat etbimologice non
omniū uerboꝝ posse dici cā ut q̄ quare ad medendū
medicina: neq; si nō noris radices arboris nō possis me-
dicere p̄z esse ex ramo: ramū ex arbore cā ex radicib⁹
quas nō uideo. Quare nō ostēdit Equitatū esse ab eq-
tib⁹ Eqtes ab equite Equitē ab equo. neq; equ⁹ unde
sit dicit: tamē hic docz plura. & satisfacit grato quem
imitari possumus ne ipse liber erit iudicio. Dicam in
isto libro de uerbis quę a poetis sūt posita. Primū de
locis deinde de his quę in locis sūt. Tertio de tēporib⁹:
tū quę cū tēporibus sūt coniūcta utq; cū his sunt con-
iūcta adiungā & si qd excidit ex ha: quadripartitiōe ta-
mē in eā ut cōprehendā incipiā hinc.

Vnus erit quē tu tolles ic̄erula celi tēpla. Tēplū trib⁹
modis dicit̄: ab natura: ab auspiciēdo ab similitudine:
Natura ī cēlo: ab auspicijs in terra ab similitudinē sub
terra: In cēlo Tēplū dicit̄ ut in hecuba ō magna Tē-
pla celi tū cōmixta stellis splēdidis: In terra ut in peri-
bea Scrupea saxa bachi tēpla p̄pe aggredit̄: Sub ter-
ra ut ī andromacha Acberusia tēpla alta orci saluete
in fera. qua q̄ initiū erat oculi a tuēdo primo templū
dictū quo cirica celi qua attuimur dictū tēplū. Sic cō-
tremuit templū magnū Iouis altitonātis: idest ut ait
Neui⁹ in esmiferio ubi tetracheurulo septū stat Eius
templi partes quattuor Sinistra ab oriēte Dextra ab

777v

occafu. antica ad meridiem. Postica ad feptentrionez
 í terris dictũ templũ locus augurij aut aufpicij caufa
 quibusdã cõceptis uerbis finit⁹: cõcipit̃ uerbis nõ eisdẽ
 ufq; quaq; in arce itẽ sic Testaq; meta funto quoad ego
 eas te linguã nũcupauero. Ollauer arbor quirquir est
 quã me sentio dixiffe tẽplũ tectũ: quẽ fefto in finiftre
 Ollauer arbor ẽ quirqr. q̃cquid ẽ q̃ me sentio dixiffe
 templũ tectũ quẽ fefto í dextrũ Interea Cõcretione:
 Cõfpictione. Cortumione. utiq; ea rectiffime fenfi in
 hoc tẽplo faciũdo arbores cõstitui fines apparet & ítra
 eas regiones qua oculi cõfpiciẽt. i. tueamur a q̃ tẽpluz
 dictũ: & contẽplare ut apud Enniũ in Medea. Contẽ
 pla & templũ cereris ad leuã aspice. Cõtẽplare & Cõ
 fpicare id eſſe apparet ideo dicere. Cũ templuz faciat
 augurem cõfpitione q̃ oculoꝝ cõſpectũ finiãt quod cũ
 dicũt cõſpitionẽ addũt cortumionẽ: quẽ dicit̃ a cordis
 uiſu Cor enĩ Cortumionis origo qd̃ adit templa ut
 ſint dextra aiũt facta eſſe qui glossas ſcripſerũt: Ideſt
 falſũ nã curia boſtilia templũ ẽ & factũ nõ ẽ. S; h̃ ut
 putarent eadẽ ſacrã eſſe tẽplũ & eſſe ſanctũ Q; í urbe
 Roma plerẽq; edes ſacrẽ ſũt tẽpla: eadẽ ſancta & qd̃
 loca quẽdã agreſtia q̃ alicui⁹ dei ſũt dicent̃ Teſta. Nã
 apud Acciũ in pbilecto Lennia q̃s tu es mortalis q̃
 in deferta & Teſta te appones loca: Loca. n. quẽ ſit de
 ſignat cũ dicit Lẽnia Prẽſtholitor arat. & celfa cabvz
 delubra tenes miſteriaq; p̃ſtia caſtris cõcepta ſacris. De
 ide Vulcania tẽpla ſb̃ íp̃is collib; í q̃s delat⁹ loc⁹ dicit̃:
 alto ab luie celi & Neui⁹ expirãte uapore uides unde
 ignes clauet mortalibus diuis quare h̃ loco teſta dixit

nō errauit neq; iō quod sancta. s; q; ubi misteria fiunt
aut tuēt̄ tuesta dicat tuesca post testa facta tueri duo
significat unū ab aspectu ut dixi unde est illd̄. Tueor
te senex pro Iupiter. Et q; pater aut cognat⁹ uol; nos
cōtra tueri. Altx̄ a curādo ac tutela ut cū dicim⁹. Bel
lū tueor. & tueri uillā a quo etiā quidā dicūt illū q; cu
rat gdes sacras Edituū nō Editumū. S; tamē h̄ ipsuz
ab eadē pfectū est origine qd̄ quē uolum⁹ domū cu
rate dicim⁹. Tu domi uidebis ut Plaut⁹ cū ait itus. pa
ra cura uide qd̄ opus fiet Sic dicta Vestica quē uestē
spiceret. i. uideret uestē ac tueret̄. Quare a tuēdo Te
sta dicta cū discriminē eo qd̄ dixi. Etiā in itidē Illud. n.
extēplo acceptū me negato & filū. Extēplo ē continuo
qd̄ oē templū deb; esse cōtinuo septū: nec pl⁹ q; unū
introitū habere. Quod ē apud Acciū: Peruade poluz
splēdida mūdi sidera bigis cōtinuis se cepit spolys. po
lus grēcū id significat circū celi. Quare qd̄ ē peruade
polū ualde uade p polū Signa dicunt̄ eadē & sidera.
Signa q; aliquid significēt: ut libra eqnoctiū. Sidera
quē insidūt: atq; ita significāt aliqd̄ in terris perurendo
aliudue. Quare ut signū candens in pectore qd̄ ē ter
raz̄ āfracta re. uisū Amfractū ē. i. ab origine Flexum
duplici dictū ab ābitu & frāgēdo ab eo leges iubēt in
Directo pedū. V ui. esse. In āfracto. xvi. id est flexu. En
ni⁹ ut tibi Titanis triuia dederit stirpē libez Titanis
Triuia Diana ē ab eo dicta Triuia eo q; in triuio po
nit̄ fere in oppidis grēcis uel q; luna dicit̄ esse quē in
celo trib; uis mouet̄ in altitudinē & latitudinē & lō
gitudinē. Titanis dcā q; eā genuit un⁹ ex titanib; ut i

XXXVJ

Plauto latoa titanis ut scribit manili⁹ est creata tita-
no u idē scribit latona pit casto cōplexu Iouis delia de
os geminos. i. Apollinē & Diauā. Idē d^r eodē ō sacte
Apollo q^d umbilicu³ certū terrarū obtines. Umbilicū
dictū aiūt ab ūbilico nostro qd^r his medi⁹ locus sit ter-
rarū ut ūbilic⁹ in nobis q^d utrūq³ ē falsū. Neq³ hic locus
est terrarū medi⁹. neq³ noster ūbilic⁹ est hominis medi⁹
itaq³ pingit^r qui uocat^r ichtō Pythagora ut media celi
ac terrē linea ducat^r infra ūbilicū p id quod discernit^r
homo mas an foemina sit: ubi ort⁹ humanus simul
ut in mūdo ubi enī oīa nascūt^r in medio: qd^r terra mū-
di media Pręterea si qd^r mediū. i. ūbilicus ut pila ter-
rę: nō Delphi mediū & terrę mediū nō hoc sⁱ quod uo-
cāt Delphis in ede foramē: adlatū ē quiddā ut thesau-
ri speciē quod gręci uocat^r Omphalon ūbilicū dixerūt
Pacui⁹ Calidonia altrix terra exuberantium uiu^r. Ut
ager Tusculan⁹ sic calidoni⁹ ager ē nō terra. sⁱ lege po-
etica q^d tera etholia ī aq³ Calidon apte totā accipi etbo-
liā uoluit. Acci⁹ mistica ad dextrā p uada uecti misti-
ac a misterijs que ibi ī p^rpinqs locis nobilia fiūt. Enni⁹
areopagite qd^r dedere quā pndā. Areopagite ab areo-
pago: is loc⁹ athenis: Musę que pedib⁹ magnū pulsa-
tis olympū: Celiū dicūt gręci olympū: montē ī mace-
doīa oēs a q³ poti⁹ puto dictas musas olympiadas. ita
n. a terrestrib⁹ locis cognomīate Libertides Pipleides
Pipliades: Thespiades: Helicomedes: qū Helle spon-
tum & claustra quod xerxes quondā eum locum clau-
sit: nam ut ait Ennius. Isq³ Helleponto pontē cōtēdit
in alto nisi ab eo q^d Asiā & Europā ibi cōcludit mare:

& iter angustias facit p̄ pontidis fauces: Pacui⁹ aliq̄
in egeo freto Dictū fretū a similitudinē feruētis aque:
q̄ in fretū sepe occurat estus atq; effer uelcat Aegeū
dictū ab insulis q̄ in eo mari scopuli uocant̄ a simili
tudine capraz Eges Pacui⁹ Eges ferme aderāt equo
re in alto ratib⁹ repētib⁹ Aequor mare appellatū q̄
equatū cōmotū uero nō est ratis nauis longa dicitur
ut Enni⁹ cū ait: Cōferre aut ratē eratā q̄ perit & q̄ dū
mare sudātes eūt atq; sedētes. Ratis dicta nauis lōga
propter remos q̄ hi cū per aquā sullati sūt dextra &
sinistra duas ptis efficere uident̄ Ratis: unde h̄ trāsla
tū illic ubi plures mali aut asseres.

Agrestis ab agro Insulas dictas apparet qd̄
uelamēta hostijs e lana queddūt̄ dicūt̄ insule: itra ho
stiaz cornua uelamēta erāt. Itaq; nūc cū ad sepulchru⁹
ferūt frōdes ac flores addūt nō lanas: iō Neui⁹ ait si ue
latas frōdentis comas cornua tauz Vmbrāiaci dicere
apparet cornuatā a cornib⁹. Cornua a curuore dicta
q̄ plexaq; curuam⁹ At quas memorāt nosce nos esse
Casmenaz priscū uocabulū. ita natū atq; scriptū ē ali
bi. Carmene ab eadē origie sūt declinatę ī multis v̄bis
ī q̄ antiq̄ dicebāt. S. Po. ea dicūt. R. ut ī carmie salioz
sūt hęc Orculo dolosi Eiso p̄ osculo. Dolori. Ero oīa
no ad patula coemisse Iā cufianes duo nuseruses. dūq;
Ianusq; uenet̄ post melios melior: Fedelū foederum:
Plusima plurima Meliossem meliorē. Alienā Arenā
Janitos: Janitor Quare Casmena Carmena ide Car
mina Carmē. R. postea extrito Camena factū. ab ea
dē uoce canite p̄ q̄ in saliarī uersu scriptū ē Cāte hoc

XXXVII

¶ **Diuū** exta cāte: diuū deo supplice cāte. In carmīe
Priami apud Acciū qđ est **Veteres** Casmenas: Cas
cas res uolo pfari & primū cascū significat uetus. Ei9
origo sabina que usq; radices in oscā linguā egit. Cas
cus uet9 esse significat Enni9 qđ ait Quā primū Cas
ci populi genuere latini: Eo magis Manili9 quod ait
Cascū duxisse cascā nō mirabile ē. quoniā Canoras fa
ciebat nuptias. Itē ostendit papini Epygramatū qđ ī
adolescentē fecerat Cascā Rediculū est cū re cascā
tua casca dicit. Amica philopotonis eius q; senex pue
rū dicit pusā puellā pusā. Sic fiet ut sis uere pusus tu
tua amica senex. Itē ostendit q; oppidū uocat casinū;
hoc enī a sabinis orti Samnites teneūt: & nūc nostri
unde & casinū for; uetus appellāt apud Luciliū Quid
tibi ego abages abiui scribere conor. Profectū a uerbo
ābe qđ est ī ābitu & ābitioso. Apud Valeriū soranū.
Vetus adagio est. O. P. Scipio q; uerbū usq; eo euanu
it ut grēcū p; eo positū magis sit apertū nā idē quod
Paroemion uocāt grēci ut aurib9 lupū teneo. Canis
caninā nō ē Adagio est lra cōmutata Abagio dicta ab
eo qđ ābit orationē: neq; ī aliq; una re cōsistit sola Ada
gio dcā ut adustū qđ circū ustū est ut ābiegna bos apđ
augures quā circū aliq; hostiē cōstituūt. Cū tria sint cō
iūcta ī origīe uerbor; que sint aīaduertēda: a quo sit im
positū: & in quo & quid sepe nō minus de tertio q; de
p;mo dubitat: ut in h; **Vt;** primū una canis aut canes
sit appellata: dicta enī apud ueteres **Vna** canes. itaq;
Enni9 scribit Tātīdē q;si freta canes sine dētib9: latrat
Lucili9 **Nequā** & magn9 hō lanioz; imanes canes ut

Impositio unū debuit esse canis pluriū canes sed neq;
Ennius cōsuetudinē illā sequēs est reprehēdend⁹ neq;
is qui nūc dicit Canis caninaꝝ nō est. Canes q̄ latratu
signa dant ut: signa canāt Canes appellatē: Et qd̄ ea
uoce indicant: quę noctu latēt Latratus appellat⁹. Sic
dictū a quibusdam: ut una Canes una Trabes remis
rostrata per altum: Ennius Vtinam ne in nemore
pelio securib⁹ cesa accidisset ad terrā abegna trabes.
Cui⁹ uerbi singularis casus recte corrept⁹ ac scā trabs
in medio. Ennius Celitū Camilla expectata aduenis
salue hospita Camilla: Qui glossemata interpretati
dixerūt administrā addi oportet in his quę occultiora.
Igit̄ dicit̄ in nuptijs Casmillus qui cū meꝝ fert in q̄
quid sit in ministerio pleriq; extrinsecus nectunt. hinc
Casmillus nominat̄ in famotbrace misterijs Dius q̄
dam administer dñs magnis: uerbuꝝ gręcum arbitror
quod apud Callimachū in poematis eius inueni: apd̄
Enniū Subulo finitimas ppter astatat aquas Subu-
lo dictus q̄ ita dicūt Tibicines tusci quo circa radices
eius in etruria nō latio querūdū euerib⁹: Quo olim
Fauni uatesq; canebāt Fauni dei Latinoꝝ: ita ut faun⁹
& fauna sint in uersib⁹ quos uocāt saturnios in sylue-
stribus locis traditum est solitos fari. Quo fando
fatuos dictos: Antiquos poetas Vates appellabant
a uersib⁹ fēdis. ut ī poematis cū scribā ostendā: Corpe
tartarino p̄ gnata paluda urago: Tartarino a tartaro
dictū: Plato ī quarto de flumib⁹ apud iferos quę sint
ī his unū tartarū appellāt. Paluda a paludamētis sūt
hec insignia ac ornāmēta militaria iō ad bellū cū exit

xxxviiij

Impator. ac lictores mutauerūt uestē & signa incinuerūt paludatus dicitur proficisci quæ propter quod conspiciuntur quæ ea habent ac fiunt palam Paludamenta dicta Plautus Epeum fumicum cocum. ab epeo illo qui dixit ad Troiam fecisse equum Troianum & aptius cibum curasse ideo ait Epeum fumicum qui legionem nostram habet coctum cibum: Apud Ennium atque prius pariet locusta lucam bouem Luca bos elephas cur ita sit dicta duobus modis inueni scripturam Nam & cornelii commentario erat a libycis Lucas. Et in Vergilii commentario ab lucanis lucas ab eo quod nostrorum maximam quadripedem quam ipsi haberent uocarent bouem & in lucanis pyrribello primum uidissent apud hostis elephantos: Idem non item quadrupes cornutus: nam quos dentes multi dicunt sunt cornua lucam bouem appellasse. Si a libya dicitur esset luce: Pantheræ & leones non a price bestie dicerentur si luce. si ab lucanis dicitur. Vrsi cur poti9 lucani quam luci dicti. Quare ego arbitror poti9 Lucas ab luce quod longe inducebant propter iauratos regios clipeos quibus eorum tumor nate erant turres. Enni9 Orator sine pace redit regique refert rem. Orator ab oratione dicitur qui enim uerba habere orationum publice aduersus eum quo legebat ab oratione. Orator dicitur cum res maiore ratione legebantur potissimum quæ causam commodissime orare poterant: Itaque Enni9 ait Oratores doctilio quæ apud Ennium Olli respondet suavis sonus egria Olli ual3 dictum illi ab olla & ollo quæ aliter comit9 cum recitat a precone dicitur Olla ceterum non illa. Aliter appetit in funeribus indictiuis quo dicitur oll9 dicitur letho: quod grec9 dicitur lithi i. obliuioni apud Ennium menses constituit idemque Ancilla:

Ancilla dicta est ab ambecisu quod ea arma ab utraq;
parte ut tbracum incisa Saturnio : in carmine Libya
que fictores argeos & titulos: Liba q; libandi ca; fiut
Fictores dicti a fingendis libijs Argei ab argis Argei
fiut e Scripeis uirgultis simulachra sunt hominum
xxiiij. Ea quod anis a ponte Sublicio iaci solēt in tibe
rim. Tutulati dicti hi qui in sacris in capitib; habere
solent ut metā id titulus appellat; ab eo q; matressa
miliās crines cōuolutos ad uerticē capitis quos habēt
uti uelatos dicūt tutulos: siue ab eo qd' tuendi causa ca
pili; fiebāt siue ab eo qd' altissimum in urbe qd' est ea
res tutissima Tutulus uocat;: Eundem Pompolium
ait fecisse flamines qui cum oēs sunt a singulis deis co
gnominati in quibusda; apparent et hyma. ut cur sit
Martialis. Quirinalis sūt i qb; flaminū cognomib;
latent origines ut qui sūt in nerfib; pleriq;. Volturna
les Palatua lem furiuales florales falacer Pomanalī
obscura est eoz origo. Voltūrnus ē diu a Palatua
Furrina Flora Falacer. Pomona pomoz pater. Naz
apud Enniuz; Iam cata signa fere sonitum dare uoce
parabāt. Cata acuta hoc enim uerbo dicūt Sabini qre
Catus Elius sextus non ut aiunt sapiens sed acut;: Et
quod est tūc cepit memorari simul cata dicta accipiē
da acuta dicta apud Lucilium: Timno capto Cornuz;
excludunt foras: Occidūtq; lupos aperdite & iura si
luri Sume retbe atq; Amiā Piscium nomina sūt co
rūq; in grēcia origo. Apud Ennium quoq; Curuleo
fela: Orca nare ceptā. Caua cortina dicta quod est iter
terrā & celum ad similitudinē cortinę Apollinis ca a

corde q̄ iude forte sp̄me extimatę Apud Enniū quin
 iude iuictis sūpserūt pduellibꝫ: pduelles sunt hostes ut
 pficit: sic pduellū Duellū. i. postea bellū ab eadē cā scā.
 Duellona Bellona. Apud Plautum: neq; Iugula neq;
 Vespugo neq; Vergilice occidūt: Iugula signū est qd̄
 Acci⁹ appellat Nriona cū ait. Citius oriō patefecit h⁹
 signi caput dicit̄ e stellis quattuor q̄s ifra duę clarę q̄s
 appellāt Vmeros inter quas quod uidet̄ Iugulū lu-
 gula dicta. Vespugo stella que uespe orit̄: a q̄ etiam
 Turpili⁹ scribit Vespuz itaq; dicit̄ altey: Vesp adest
 que dicūt gręci Neui⁹ patrē suū optimū
 appellat supremū: Sūpmū a suprimo dictū: Itaq; in
 .xii. tabulis solis occasu diei sūpma Tēpestas esto. Li-
 bri augurū p̄ tēpore tēpestatē dicūt. i. sūpmū augurij
 tēp⁹: In corula q̄ regi latrocinat⁹ decē ānos Demetrio
 Latrones dicti ab latere qui circū latera erāt regi atq;
 ad latera habebāt ferrū q̄s postea a stipatiōe Stipato-
 res appellarūt & q̄ oducebāt ea. n. merces gręce dicit̄
 Cerdon ab eo ueteres poetę nō nūq; milites appellāt
 latrones qd̄ itē nti milites cū ferro aut quod latēt ad
 insidias faciēdas: Apud Neuiū Risi egomet me Cassa-
 bundū ire ebriū Cassabūdū a cadēdo: Itē Diabatra ī
 pedibꝫ hēbat & erat amictul⁹ Epicroco similis utrūq;
 uocabulū gręcū: ī Menechinis Plauti: Inter ācillas se-
 dere iubes lanā carere Idē ē h̄ uerbū in Emēthria Ne-
 ui carere a carēdo q̄ eā tū purgāt ac deducūt ut care-
 at spurta ex q̄ Carminari dicit̄ tū lana cū caret ea q̄
 in ea hēret. Neq; ē lana que ī romulo Neui⁹ appellat
 oscā ab oscis: In p̄sa iā pol ille hic aderit credo congero

f

me⁹: Cogerro a gerra & grecū ē & in latina gratis. In
Menechinis. Idē istuc alijs adscriptiuis fieri ī legionē
solet: Adscriptiui dicti q̄ olī adscribebāt Inermes q̄
succederēt armatis militib⁹ si quis eoz̄ deperisset: In
Trinūmo. Nā illū ibi ferentariū a ferēdo. i. inane ac
sine fructu: aut q̄ ferēdarij Eqtes hi dicti q̄ ea modo
habebāt arma quę ferent̄ ut Iaculū: huiuscemōi eqtes
pictos uidi ī Esculapij eade uetere & ferētarios adscri
ptos In friuolaria: Vbi rorani ē is: en sūt. ubi sūt accē
si ecce. Rorani dicti a rore: qui bellū cōmittebāt ante
ideo q̄ ante rorat q̄ pluit: Accēsos mīstratores Cato
esse scribit: pōt id ab arbitrio nā īde ad arbitriū ei⁹ cui⁹
minister: Pacui⁹ deū triportēta in mercatore ponit
idē in mercatore Nō tibi istuc magis diuida ē q̄ mihi
hodie fuit hęc eadē ē in Corolaria Neui diuida a diui
dēdo dicta q̄ diuisio distractio ē doloris: Itaq; ī Curu
lione ait. S; qd tibi ē lienes negāt: renes dolēt: Pulmo
nes distrabūt̄. In pagone Honos sincera sto perit Sin
cera stū est oē medulliū ātiquo uocabulo greco. In pa
rasito pigro domum ire cepi tramite dextra uia Tra
mes a trāuerso dict⁹: ī fugitiuis Agerge Specta uide
uiuices q̄tas iā īspexi qd essēt uiuices ali⁹ excitatū x̄be
rib⁹ corp⁹. In cistelaria Non quasi ut hęc sūt hic lima
ces Liuide Limax a limo q̄ ibi uiuit Viouolares seni
cule miracole. Viuolares Sabini Soboles. Scenicule
ab Scenonugaria. Miracule a muris. i. mōstris a quo
Accius ait p̄sonas distortas orbi de formis mirones.
Ibidē. Scractiē Scrupidē Rutabulē Tātulē Ab excre
ādo Scractiē sic adsignificat Scrupidā Aureli⁹ scribit

Auscari pedā. Iuueni⁹ Comicus dicebat a Vermiculo
 piloso q solet esse in frōde Cumulatis pedib⁹. Valeri⁹
 a pede ac Scrupea. ex eo ab Accio positū curiosa itaq;
 ē. In Menalippa Reicis abste Religionē Scrupea ipo
 nas scrittabillas a Scritilādo scitare ab eo q sinit egre
 ī ascriba ac sitiose ānonā e uili cōcinat uiris: Iō in Sitel
 litergo idē ait Mulieres uxor culauit ego noui scio ac
 scitio aquā sic: Clauili⁹ scribit Axitiosas demonstrari
 osupplicatrices: ab agēdo axitiosas ut ab una fauēdo fa
 ctiose. sic ab una agendo actiose dicte: In Cestione Ce
 rastibula ut de lūbo obcenabis. Cera⁹stibula ut Opili⁹
 scribit circū coxas īdices sūt nobis id grēcū ē ab huius
 loci x̄sura. In eruolaria scobinā ago illā actutū adrafi:
 Scobinā a Scobe Lima. n. materia fabrilis ē: ī penulo
 Vinceretis cricūcurso ul⁹ gralatorē gradū Gralator
 a gradu magno dict⁹: ī Truculēto sine uirtute argutū
 Ciuē nisi habeā: p̄predicta ut Aureli⁹ scribit mulier
 ab luco que cederent qua āte domū mortni laudes
 eius caner⁹: h̄ factitatū aristoteles scribit ī libro q scri
 bit Noīa barbarica q b̄ testimoniu⁹ ē qd̄ fretū ē: Neui
 us h̄ qd̄ hercle opinor p̄ p̄fica ē Nā mortuos collau
 dat Cladi⁹ scribit dicta que p̄feret ancillis quēadmo
 dū Lāmētarent̄ p̄fica est dicta. utrūq; ostēdit p̄fa
 ctionē p̄ficā dictā. apud Enniū decē Cochites q̄s mō
 tib⁹ sūmis ripis foedē ab oculo Cocles ut cocles dict⁹
 q unū haber⁹ oculū q̄ circa in Curculione ē decloditū
 p̄sapia esse arbitror Nā sūt unoculi. Nūc de tēporib⁹
 dicā qd̄ ē apud Cassiū nocte intēpesta nostrā deuenit
 domū In tēpesta nox dicta ab tēpellate Tēpesta ab

tēpore Intēpeſta nox quo tēpore nil agit. Quid nocti
uideſ in altioſono celi clipeo temo ſuperat ſtellas ſub
lime cogens etiā atq; etiā noctis iter. hic mulctā noctē
oſtendē uult a temonis motu. S; temo unde & cur di
cat latet. Arbitror antiquos ruſticos primū notaſſe
quēdā in cęlo ſigna quę præter alia erāt iſignia atq; ad
aliquē uſū ducture tēpus deſignandū uenire aduer
tebant equi ſigna ſūt: has ſeptē ſtellas gręci ut home
r⁹ uocat & p̄p̄iquū eq; ſignū bootē noſtri eas
ſeptē ſtellas boues & temones & p̄pe eas axē. Triōes
n. & boues appellāt a bubulcis etiā nūc maxie cū arāt
terrā: eqs ut dicti ualētes glebarij q; facile p̄cidūt gle
bas ſic oīs q; terrā arabāt a terra Terriones: ūde Trio
nes ut dicerent de tritu. Temo dict⁹ a tenēdo is. n. cō
tinet iugū & plauſtū: appellatū a pte toti⁹ ut multa
poſſūt Triones dicti ſeptē quod ita ſitę ſtelle ut ternę
trigona faciāt. Aliqd lumē Iubar ne in cęlo cerno Iu
bar dicit ſtella Lucifer quę in ſūmo habet lumē diffu
ſū: ut leo ī capite Iubā hui⁹ ort⁹ ſignificat circiter eſſe
extremā noctē Itaq; ait pacuui⁹ ex orto iubare noctis
decurſo itinere. Apud Plautū ī paraſito pigro. Inde
hic dene pot⁹ p̄ crepuſculo Crepuſculū dcm̄ a ſabinis
& id dubiū tēp⁹ noctis an diei ſit itaq; ī cōdaliō ē: Taz
crepuſculo fere ut amēt Lāpadas accēdite. Ideo dubię
res crepere dicte In Trinūmo Cēcubiū ſit noctis. pri
uſq; poſtremū pueneris Cēcubiū a cōcubitu dormien
di cā dictū In aſinaria uidebit factū uolo ad reditum
cōticinio: Cōticiniū puto a cōticifcēdo dictum ſiue ut
Opili⁹ ſcribit ab eo cū cōticuerūt boīes nūc de his reb;

que adsignificat aliqd tēp9 cū dicūt aut fiūt dicā. apd
 Acciū: reciproca tēdns neruo eq no cōcita tela: Reci
 proca est cū unū qd pfectū redit eo qd ab accipere rie
 ciprocare fictū aut qd poscere progare Dictū apud
 Plautū aut occidēs vsu nō puerlus cedit qsi cācer solz:
 dicit ab eo q in id qd ē vsus & iō q exit i uestibulū qd
 ē ante domū pdire & pcedere qd cū lenio nō faceret
 s̄ secūdū parietē trāsuersus iret dixit ut trāsuersus ce
 dit qsi cācer nō puerlus ut hō: apud Enniū Androma
 che nomē q indidit recte ei indidit. Itē q ppter paris
 pastores nūc alexandz uocāt. Imitari dū uolūt Euripi
 dē & ponere etbimō ē lapsus: Nā Euripides q grēca
 posuit etbyma sūt apta: Ille ait iō nomē additum: An
 dromache qd andromache te: hoc Enni q̄s pōt itelli
 gē. Inuersū significare andromache nomē q ididit re
 cte ididit: aut alexand : ab eo appellatū i grēcia q pa
 ris fuisset: a quo herculē quoq̄ nominatū. Alexicatō
 ab eo qd defensor esset hominū: apud Acciū lamq̄
 aurorā rutilare pcul cerno: aurora dicit ante solis ortū
 ab eo qd ab igne solis tū auro aer aurefcit : qd addit
 Rutilare ē ab eodē colore: aurei. n. rutulit. & ide etiā
 mulieres ualde ruffe rutulę dictę: apd Terentiū scor
 tat potat olet unguētū Demeo. Scortari ē sepi9 me
 retriculā ducē que dicta a pelle id. n. nō solū atiq dice
 bāt Scortū: s̄ etiā nūc dicim9 Scorta ea que secorio. ac
 pellibō sūt facta: Inde aliqd sacris ac Sacellis scriptuz
 habem9. Neq̄ Scorteū adbibeat: Iō ne morticinū qd
 adfit: In atellanis licet aiaduertere Russicos se addu
 xisse p Scorto pelliculaz: apud accium: Multis nomen

uestiꝝ numēqꝫ ciedo Numē dicūt esse Impiū dictū ab
nutu: omnia sunt eiꝝ: Impiuz maximū esse uideatur:
Itaqꝫ ī Ioue hoc & Homerus: & alius aliquotiēs: apud
Plautū sinnū epitira estur īsane: Bene epitirꝝ uocabu
lū ē cibi qꝫ frequētꝝ Sicilia qꝫ Italia usa id uehemēter
cū uellet dicē dixit īsane 'qd' īsani faciūt oīa uehemen
ter. apud Pacuuiū Flexanimat aquā Lymphatā dicit a
Lipha Nipha ut qd' apd' grēcos Thetis: Apd' Enniū
Ea thetis illi mater ī grēcia cōmota mēte qꝫ lympho
lētos appellāt: ab eo lymphatos dixerūt nrī Bacchꝝ li
ber & eiꝝ Comites Bacche & Vinum ī hispania Baca
origo ī his oībꝫ grēca: ut apud Pacuuiū Alcyonis ritu
litꝝ puolgās furor: Hęc enī auis nūc grēce dicit Alcy
on a nostris Alcedo hęc hꝫeme qꝫ pullos dicit trāqꝫ lo
mari facē. Eos dies alcyonios appellāt qd' ē ī uersu al
tionis ritu. i. eiꝝ īstituto ut cū aruspex pꝛecipit ut suo
qꝫsqꝫ ritu sacrificiū faciat. & nos dicimꝝ. xij. uiros grēco
ritu sacra nō Romano facere. Quod. n. fit rite id ratuz
ac rectū est ab eo Acciꝝ recte pꝛfectꝝ sacris uult accipi:
apud Enniū si uoles aduertere comiter mōstrabitur.
Comiter hilare ac lubēter cuiꝝ origo grēce comos. īde
comis actio latine dicta: & in grēcia ut qdā dicūt Co
moediā: apud Aticiliū cape. cede. lide. come. crede. ca
pe unde accipe si hꝫ in pꝛxio libro tractādū. apud Pacu
uiū: Nulla res neqꝫ Cicurare. neqꝫ mederi potis ē neqꝫ
reficere. Cicurare māluēfacere: qd' n. a uero discretuz
id dicit Cicur & iō dictū Cicur īgeniū obtineo man
suetū a qꝫ uēturi quoqꝫ nobiles cognōiati Cicuri: Inna
tū a cito Cicur: Ciccū dicit at mēbranā tenuē. quę ē ut

in malo punico discrimē a quo etiā Plaut⁹ dicit q̄ uo
 let densū ciccū nō iter duo: apud Neuiū Ciccū uenire
 uideo ferme iuria. Ferme dī qd̄ nūc fere utrūq; dcm̄
 a ferēdo q̄ id qd̄ fert̄ ē ī motu atq; aduētat. apd̄ plau
 tū Euax Iurgio uxorē tādē ab regia Ianua Euax x̄bu3
 nihil significat: s̄ effutitū nāliter ē: ut apud Enniū be
 be ipse clipe⁹ cecidit. apud Enniū beu mea puella spe
 qd̄ id succēses tibi: apud Pōpiliū beu q̄ me cā fortuna
 īfeste p̄mis: qd̄ ait Iurgio. i. litib⁹ itaq; q̄ b⁹ res erat ī cō
 trouersia ea uocabat̄ Lis: Iō ī actionib⁹ uidemus dici:
 quā rē siue militē dicē opt3: exq̄ l3 uidē Iurgare ab iur
 dictū Nā q̄s iure litigaret a q̄ obiurgat is q̄ id facit iu
 ste apud Lucretiū atq; aliq̄s ibi ab reb⁹ clepsere foro.
 q̄ clepsere dixit. ūde etiā alij Clepē. i. corripē q̄ origo
 a clā ut sit dictū Clapē & ex ea cōmutatio ut multa
 & factū Clepē. pōt a grēco dictū Clep̄ in apud Ma
 tiū Corpora graioꝝ merebar mādiar igni dictū. Mā
 diar a mādendo unde māducari a quo in Atellanis
 Obsoniū uocāt Māducū apud Martiū obsceni iter
 pres funestiq; oīs auctor. Obsceni dcm̄ ab scena: Ea
 ut grēci aut acci⁹ scribit scena in plurib⁹ uerbis. a. ante
 e. alij ponūt alij nō ut quod partī dicūt sceptr̄ partim.
 scaept̄. alij feneratricē: alij faeneratrice3: sic Faenifeca
 & fenifeca a quo rustici Pappū Mesum nō Maesū:
 A quo Lucili⁹ scribit: Cecilius ne rusticus fiat quare
 turpe ideo ob sedum quod nisi in Scenam palam dici
 non debet: potest uel ab eo quod puerilis turpicula
 res in collo quaedam suspenditur ne quid obsit Sce
 ue causa: inde Sceuola appellatus: Sceua sinistra

quæ quæ sinistra sūt bona auspitia existimāt a quo dī
cūt Comitā: aliudue quæ sit: aut sinistra quæ nūc ē: id
a græco ē quæ hi sinistra uocāt Sceā qre quæ dixi Sceuū
omen ē: quæ unde id dī Osmen Omen extrito. S. apd
plautū Quia ego āte hac te amauī: ual3 cōstitui. Itaq;
heres cū cōstituit se heredē canere & cū id fecerit cre
uisse: Apd eūdē Quo de sinu frequēt operā dedistis
ualet adfiduā: Itaq; q adest adfidu9 ferre quæ oportet:
his frequens. opponi solet: Itaq; illud quæ eedē mulier
cule dicūt quæ nos p̄tio p̄tātī ē frequētare: Ita in pran
dio nos lepide ac nitide accepī sū. apparet dicere: facile
ē ut curare ut adfī cū iā bene nō accipias: Apd Enniū
Decretū ē stare corpora telis: h̄ v̄bū Ennij dictū a fo
diēdo a quo fossa: apud Enniū Vocib9 concide faxin
& obrut9 Mussare dictū quæ muti nō āpli9 q̄ mus di
cūt: a quo idē dicit quæ minimū ē: neq; ut aiunt ni facē
audent apud Pacuuiū dicit̄ mōneri ne meliora atque
amentiā auerrūcassint a Vertēdo Auerrūcare: ut de9
q̄ meis reb9 p̄cē auerrime9. Itaq; ab eo precari solent
ut picula auertat. In aulularia Pipulote differrā ante
edis i. cōuitio declinatū a pictu polloy Multa ab ani
maliū uocib9 trāslata in boies p̄tī quæ sūt apta p̄tī ob
scura. p̄spicua ut Ennij: anim9 cū pectore lactat. Plau
ti ganuit odiosus omni totē familiē. Cecilij tantū rez
dibala re pro nibilo ut habuerit Lucilij Hec nūq̄ ru
det ex rostris atq; ei litabit eiusdē q̄tū binitum atq; eq̄
ti cum minus aperiant portu ab lupo uolutare ululā
tis. Ennij Auitulo Tibicina maxio labore mugit Eq̄
dem. A. boue Clamorē bouātes Equidem a Leone

LXXVIIII

pausā fecere fremēdi Equidē ab eō clamor ad celum
uoluēd⁹ p̄ ethera uagit sueta Frēdice Frūde Frutimi
suauiter Maci⁹ in casina afringu illa Quid frīguatis
qd̄ istuc tā cupide cupis sues auoluerat. Ita trade deq̄
in re neq̄ ī iudiciū Aesopi. nec theatri tritides in colace
nexū. Manili⁹ scribit oē qd̄ p̄ librā & es gerit̄ in quo
sint mācipia Muti⁹ quē pes & libra fiāt ut obligent̄
pr̄terq̄ mācipio det̄. Hoc ueri⁹ flacc⁹ esse ipsū v̄bu⁹
ostendit de quo q̄rit. Nā idē qd̄ obligat̄ p̄ librā neq̄
suū sit idē nex⁹ dictū Liber q̄ suas opas in seruitute p̄
pecunia quā debeat dū solueret nex⁹ uocat̄: ut ab gre
Oberat⁹. Hoc. C. pollio uocare Sylla dictatore subla-
tū ne fieret: & oīs q̄ bonā copiā iurarēt ne essent nexi
dissoluti: In Casina messes siue qd̄ iubet: id facias qm̄
tibi domi deliquiū ē dictū ab eo qd̄ deliquāda nō sūt
ut turbida quē sūt delinquāt̄ ut liq̄da fiāt: Aurelius
scribit d̄liq̄ū eē a liq̄do: Claudi⁹ ab eliq̄to Si qs̄ alter
utq̄ seq̄ mall⁹ hēbit auctorē Ceciliū Per letitiā liq̄tur
aius aliq̄n liq̄t̄ fictū. Multa apud poetas reliquā eē
uerba quoz̄ origines possint dici nō dubito: ut apud
Neuiū in Esiona Enimuero gladij Lingula a lingua
ī clastidio: Vitulātes a uitula: In dolo Caperata frōte
a capre frōta: In Demetrio se Persib⁹ apite: Itaq̄ s̄b̄ b̄
glossēma callide s̄scribūt ī Lāpadione Protinā a p̄ti
nus c̄tinuitatē significās in Agedone Caudac⁹ suauis
tā & si a magistris accepim⁹ māsuētū: ī Romulo spō
sus c̄t̄ spōsū rogat⁹ In Istiginatia. p̄bita a p̄bēdo ut si
tutum: quod sint remedia in collo pueris: In Terinio
Cōficiāt a cōfuto: Cōuenire dictū: in Tarētilla: Pacuuij

Ab luce illustre. in Trucularia Ex bolas & lilas quas
sant eniciūt a gręco vbo ex bole ictū: In bello punico.
Nec satis farrire ab ferra dictū. i. aperire. hinc etiam
Sere. q̄ ia remota fores pandūt.

Excusatio

S; quo qd̄ uereor ne plures sint futuri q̄ de h̄ genere
me qd̄ nimiū multa scripseri reprehendāt q̄q̄ relin
queri quędā accusent: iō potius iā reprimēdū q̄ pdu
cendū puto esse uolumē Nemo rephensus q̄ e segete
ad spicilegiū relinqt stipulā Quare institutis sex libris
quęadmodū rebo latina noīa essent iposita ad usum
nostrū. Et q̄s tris scripsi. P. Septio q̄ mihi fuit questor.
tris tibi quorū hic ē tertius Priores de disciplina vborū
originis: posteriores de uerborū originibus: In illis quę
sūt. In p̄mo uolūe ē quę dicāt. Cur etymologicę ne
q̄ an sit neq̄ ea utilis sit. In secundo quę sint cur & ea
sit: & in illis sit. In tertio quę forma etymologicę. In
secūdis tribus q̄s ad te misi. Itē generatī discretis: p̄mū
in quo sūt origines vborū: locorū: & earū rerū quę i locis
esse solēt. Secūdū quibus uocabulis tēpora sint notata
& hę res quę in tēporibus fiūt. Tertius hic i q̄ a poetis itē
sūpta utilia quę dixi i duobus libris soluta oratiōe. quo
circa quoniam oīs opis de lingua latina tris feci ptes: pri
mo quęadmodū uocabula iposita essēt rebo: Secūdo
quęadmodū in casus declināt. Tertio quęadmodū cō
iūgent̄ p̄ma pte p̄petrata. ut secūdū ordiri possim
huic libro faciā finē:

FINIS TRIVM LIBRORVM LINGVE
LATINE AD CICERONEM.

M. T. VARRONIS ANALOGIAE LI
BER PRIMVS.

q Vomodo oratio natura tripartita esset
ut superioribus libris ostendi. eius pri
ma pars: quemadmodum uocabula
rebus essent imposita. Secunda quo pa
cto de bis declinata in discrimina ierūt
Tertia: ut ea inter se ratione coniuncta sententiam
efferant. Prima parte exposita. de secunda incipiam
hinc ut propago omnis natura secunda: quod prius il
lud rectum: unde ea sit declinata. Itaque declinatur i
uerbis rectum homo obliquum hominis: quod decli
natum a recto. De huiusce multiplici natura discrimi
num ore sunt hę. Cur & quo: & quemadmodum in
loquendo declinata sunt uerba: de quibus duo prima
duabus causis percurram breuiter: quod & tum cum
de copia uerborum scribam erit retractandum: & qđ
de tribus tertium quod est habet suas permultas ac
magnas partes declinatio inducta in sermones: non
solum latinos: sed omnium hominum utili necessa
ria de causa. Nisi enim ita esset factum neq; dicere.
tamen numerum uerborum possemus. Infinite eniz
sunt nature: in quas ea declinatur: Neq; que didicisse
mus ex his que inter se rerum cognitio esset apparet.
At nunc ideo uidemus: quod simile: est quod propa
gatum: Legi ut declinatum est: duo simul apparent:
quodammodo eadem dici & non eodem tempore fa
ctū. Vt si uerbi gratia alexę horuz diceret. Priamus:

alterū Hecuba nullam unitateꝝ adsignificaret: quę ap-
pet in lego & legi & in priamus priami: ut in hōibus
quędā sunt cognatōes & gentilitates: sic in uerbis: ut
enī ab Emilio hoīes orti Emilii ac gētiles. sic ab Emi-
lii nomine declinatę uoces in gentilitate noīali: ab eo
enī qđ est īpositū recto casu emilius orta emilii emi-
lium emilios emilioꝝ & sic relique eiusdē quę sūt stir-
pis. Duo igit̃ oīno uerboꝝ p̃cipalia: Imposito: alte-
rū ut fons: alterum ut riuꝝ. Imposita nomina esse uo-
luerūt q̃ paucissima quo citius ediscere possent. De-
clinata q̃ plurima: Isto opere facilius oēs: quibus adur-
sum opus eēt dicerent̃ ad illud genus: qđ p̃riꝝ histo-
ria opus ē: nisi descēdendo enī aliter id non puenit ad
nos: ad reliquū genus: quod posterius ars: ad quam
opus ē paucis p̃ceptis quę sunt breuia quę enī ratio
in uno uocabulo declinare didiceris in īfinito numero
noīum uti possis. Itaq; nouis noībus allatis consuetu-
dinē sine dubitatōe eoꝝ declinamus. Statī oīs dicit po-
pulus. Etiā nouitii seruienti ī magna familia cito oīuꝝ
cōseruoꝝ oīs recto casu accepto in reliquos obliquos
declināt. quis nō nūq̃ offendūt. Nō ē mix̃ & enī illa
qui primī noīa īposuerūt rebus fortasse: an ī quibus
dā sint lapsi. Voluisse enim putāt singularis res nota
re: ut ex his in multitudīe declinaret̃ ut ē ab hoīe ho-
mines sic mares liberos uoluisse notari ut ex his foe-
minę declinarētur: ut ē a Terētio terētia: sic in recto ca-
su quas īpōderēt uoces: ut illic eēt future: quo declia-
rent̃. Sed hęc in oībus tenere nequisse: qđ & una dicū-
tur scope: & mas & foēia aqla & recto & obliquo uo

cabulo uis. Cur hec n̄ tā sit ī culpa qui putāt plera que
soluere nō difficile Sed nūc non necesse nō enim qui
potuerūt assequi. sed qđ uoluerint ad hoc quod ppo
sitū refert qđ nihilomin⁹ declinari potest ab eo quod
imposuerunt scope scopa: quā si imposuissent scopa
ab eo scope sic alia Causa: inq̄ cur easa b īpositis no
minib⁹ declinarit: quā ostēdi seq̄t̄. in quas uoluerūt de
clinari aut noluerūt: ut generatim ac sumatī. Itē infor
mes. Duo enī genera uerboꝝ: Vnū secūdū qđ decli
nādo multas ex se parit disparilis formas: ut est lego
legis legā. sic alia. Alter⁹ genus sterile quod ex se parit
nihil ut ē etiā uix magis cur Quorū reꝝ usus erat sim
plex: ibi etiā uocabuli declināt̄ ut ī qua domo un⁹ ser
uus uno seruilio post nomē ī qua multi plurib⁹. Igit̄
ea ī his reb⁹ quorū sunt noīa qđ discriminia uocis plu
ra ppagines plures: In his rebus: quę copulę sunt ac
iungūt̄ uerba: qđ nō opus fuit declinari in plura fere
singula sunt: uno enī loro colligare possis uel hominē
uel equū uel aliud qđ qcquid est. qđ cū altero potest
colligari Sic quod dicim⁹ ī loquēdo: cōsul fuit Tullī⁹
& antonius eodē illo & omnis binos consules collige
re possumus. Vel dicā amplius oīa noīa atq; ideo etiā
oīa uerba cū fiunt tūc ex una syllaba illud & maneat
unū: quare duce natura: si quę imposita essēt uocabu
la rebus. ne ab omnib⁹ his declinat⁹ putarēt quorū ge
nerum declinationes oriuntur

p Artes orationis sunt duę. si item: ut Dion in
tris diuiserimus partes: Res quę uerbis adsi
gnificāt̄. Vna: quę adsignificat casus Alterā

que tēpora. Tertia que neutrū. De his Aristoteles du-
as ptes orōis eē dicit. Vocabula & uerba ut hō & equ⁹
& legit & currit: utriusq; gñis & uocabuli & ūbi. que
dā priora & quedā posteriora. Priora: ut hō scribit. po-
steriora: ut doct⁹ & docte. Dī enī hō doct⁹ & scribit
docte. hęc sequit̃ & locus & tēp⁹ q̃ neq; hō nec scribi
pōt sine loco & tēpore eē ita ut magis sit locus hōi cō-
iūctus. tēpus scriptōi. Cū de his nomē sit primū. pri⁹
enī nomē est q̃ uerbū tēporale & reliq; posteri⁹ q̃ no-
men & uerbū. priā igit̃ noīa. quare de eoy decliatōe q̃
de uerboy añ dicā. Noīa decliant̃ a ī eay rez discrimina
quay noīa sūt: ut a Terētī⁹ terētī: a ī eas res extrīsecus
quay ea noīa n̄ sūt ut equo egro. In sua discrimina delian-
tur aut ppter ipsi⁹ rei naturā: de quo dicūt̃ a ppter il-
lius qui dicit ppter ipsius rei discrimina: aut a toto: ut ab
hoīe homūcul⁹: a capite capitulū: ppter multitudinē
ut ab hoīe hoīes. Ab eo qd̃ alii dicūt̃ Cervices: & id
Ortēsius ī poēatis. Cervix que a pte decliata aut a cor-
pore: ut māma māmose: a manu māubria. alia ab aīo
ut a prudētia prudens: ab īgenio īgenios⁹. hęc sine agi-
tatōibus. & ubi mot⁹ maiores. Itē ab aīo: ut a strēuitate
& nobilitate strenui et nobiles. Sic a pugnādo & currē-
do pugiles & cursores. Vt aliq; decliatōes ab aīo aliq; a
corpore: sic aliq; que exrra hoīez: ut pecuniosi agrarii: qd̃
foris pecunia & ager ppter eoy qui dicūt̃. Sūt declia-
ti casus: ut is q̃ de altero dicēt distinguē posset: cū uoca-
ret: cū daret: cū accusaret. sic alia equidem discrimina: que
nos & grecos ad declinā tū duxerūt. Sine cōtrouerſia
sūt quinq; qd̃ uocent: ut Hercules: quēadmodū uocet̃

ut hercules: quo uocet̃ ut herculē: cui uocet̃ ut hercu
li: cuius uocet̃ ut herculis. p̃pterea uerba quę erāt pro
īde ac cognominata ut prudēs cādīd⁹ strenu⁹ qđ ī his
p̃terea sūt discrimina propter incremētū: quod maius
uel min⁹ ī his esse pōt: accessit declinationū gen⁹ ut a
cādīdo cādīdius cādīdīssim⁹. Sic a lōgo diuite. id gen⁹
aliis ut fieret: quę ī eas res que extrīsec⁹ declināt̃ sunt:
ab equo eq̃le. ab ouib⁹ ouile. sic alia hęc contraria illis:
quę supradicta ut a pecunia pecuniosus: ab urbe urba
nus ab atro atratus ut nō nūq̃ ad hoīe loc⁹ ab eo loco
hō. ut a Romulo roma a roma roman⁹ aliquot moīs
declinata ea que foris Nā aliter q̃ a maioribus suis la
tonius & p̃amides aliter q̃ fcō: ut a predando prede a
merēdo merces. Sic alia sūt: quę circūire non difficile.
sed qđ genus ia; uidet̃ & alia urgeret omitto: In uer
boꝝ genere quę tēpora adsignificāt quod ea erāt tria:
p̃teritū: p̃sens futuꝝ: declinatio faciēda fuit triplex
ut a saluto salutabā salutabo. Cū itē personaz natura
triplex esset. q̃ loqueret̃ de quo ad quē: hęc ab eodem
uerbo declinata: quę in copia uerboꝝ explicabūt̃. quā
dictū de duab⁹ declinationibus: cur & in qua sit fama
tertiū quod reliq̃t̃: quēadmodū nunc dicit̃: Declina
tionū genera sūt duo uolūtariū & naturale. uolūtariū
ē: quo ut quocūq; tulit uolūtas declinauit. sic tres cum
emerūt ephesi singulos seruos: nō nūq̃ alius declinat
nomē ab eo q̃ uēdit artemidorus: atq; artemidorum
appellat: alius aut regione: qđ ibi emit ab Ionia Ionā
alius quod ephesi ephesiū: sic alius ab alia aliqua re:
ut uisū ē contra naturalē declinationez. dico quod nō a
singuloꝝ orit̃ uoluntate sed aut comuni cōsēsu. Itaq;

oēs ippositis nōib⁹ eorū. itē declināt casus atq; eodē mō
dicūt hui⁹ artemidori & hui⁹ ionis & hui⁹ ephesi sic
ī casib⁹ aliis cū utrūq; nō nūq; accidat: & ut ī uolūta
ria decliatōe aīaduertat: nā & ī naturali uolūtas q̄ eius
mōi sit apiet' īfra q̄ utraq; declinatōe alia fiūt sīp̄ia de
eo grēci latiniq; libros fecerūt multos. p̄tinet cū alii
putarēt ī loquēdo ea uerba seq̄ optē: quē a sīp̄ib⁹ sīp̄r es
sent decliata: quas appellāt analagogias: alii cū id ne
gligēdū putarēt ac poti⁹ se quēdā sīp̄itudinē: quē in cō
suetudinē ē quā uocāt cū ut ego arbitror.
utrūq; sit nobis sequēdū q̄ decliatōe uolūtaria sit ano
malia ī naturali magis analogia: de quib⁹ utriusq; ge
neris declinatōib⁹ libros faciā bis ternos prioris tris
de eaz decliatōnū disciplina posterioris ex eius disci
plīe p̄pagibus. de p̄orib⁹ primus erit hic: quē cōtra sī
militudinē declinatōnū dicāt. Secūd⁹ quē cōtra dissi
militudinē. Tertius de sīp̄itudinū forma de quib⁹ quē
expiero sīgūp̄ trib⁹ aut de alteris totidē scribē ac diuī
dē īcipimus. Incipiā qd̄ huiusce libri ē dicē cōtra eos
q̄ sīp̄itudinē sequūt: quē ē: ut in etate puer ad senē ad
anū ī uerbis: ut ē scribo scribā: dico dicē: pri⁹ cōtra uniu
sā analogiā deīde tū de sīgūp̄ ptibus a natura s̄mo sit
īcipiā: oīs orō cū debeat dirigi ad utilitatē ad quā tū
deniq; puenit: si ē apta & breuis quē petimus: qd̄ ob
scurius & lōgi⁹ orator ē odio & cū efficiat apta ut in
telligat' breuis & cito ītelligat': & apta cōsuetudo bre
uē tēpantiā loquētis & utrunq; fieri possit sine analo
gia: nīhil ea opus ē. neq; enī utrūq; herculi an hercul
clauā dici opteat. si doceat analogia: cū utrūq; sit ī cō
suetudinē nō negligēdū: Sūt qd̄ eque sūt & breuia &

apta. p̄tēa q̄ his utilitatis cā quęq; res sit iuēta. si ex ea
q̄s id sit cōsecut⁹ āpli⁹ ea scrutari: cū nīmīū otiosi: &
cū utilitatis cā ūba iō sūt īposita rebus: ut ea significēt
si id cōsequitur una cōsuetudinē nihil p̄dest analogia. acci
dit q̄ quęcūq; cā usus ad uitā sūt assūpta. In his n̄ uti
litate querē nō si p̄itudinē. Itaq; ī uestitu cū dissimilitudo
sit uiril⁹ toga tunice muliebri. stola pallio: tñ iequabi
litate hāc sequit⁹: nihilomin⁹ ī edificiis qd̄ n̄ uidemus
hīe atriū similitudinē & cubiculū ad equale: q̄
tñ p̄pter utilitatē ī his dissimilitudines poti⁹ q̄ similitudines
sequimur. Itaq; & hiberna triclinia & estiuā nō itē ual
uata & fenestrata facim⁹. Quare cū ī uestitu edificiis
sic ī suppellectile cibo ceteris oib⁹ q̄ usus ad uitā sūt as
sūpta doiet⁹ iequitas ī f̄mōe quoq; q̄ ē us⁹ cā cōstitut⁹
ea nō repudiāda: q̄ si quis duplicē putat eē sūmā: ad q̄f
metas nature sit pueniēdū ī usu utilitatis & elegantię:
q̄ nō solū uestiti eē uolum⁹ ut uitem⁹ frigus: s̄ etiā ut
uideamur uestiti eē hōeste: n̄ domū hīe ut sim⁹ in te
cto & tuto solū: q̄ necessitas cōtruserit: s̄ etiā ubi uolū
tas retieri possit: nō solū uasa ad uictū hīlia. s̄ & figu
ra bella atq; ab artifice qd̄ aliud hōi aliud hūanitati sa
tis ē: Quouis sitiēti poculū hōi idōeū hūanitati si bel
lū pax. s̄ cū discessū & ab utilitate ad uoluptatē: tñ in
eo ex dissimilitudinē pl⁹ uoluptatis q̄ ex similitudinē sepe cā
pit⁹: quo noīe & gemīa cōclauia dissimilitudo pollēt: & lectos
nō oēs p̄s magnitudinē ac figura faciūt: q̄ si eēt analo
gia petēda ī suppellectili oēs lectos haberem⁹ domi ad
unā formā & a cū fulcro a sine eo: nec tū ad tricliniarē
gradū nō itē ad cubicularē: neq; poti⁹ delectaremur su
pellectile distincta q̄ eēt ex ebore aliisq; reb⁹ dispib⁹q;

figuris q̄ ḡbatis analogō ad s̄p̄e; formā plerūq; eadē
 mā fiūt. Quār a negādū nobis disp̄ia eē iucūda a qm̄
 necesse ē cōfiteri dicēdū ūboꝝ diss̄ilitudinē: quē sit in
 cōsuetudie nō eē uitādā: q̄ si analogia stamēda ē nobis:
 a ea obfūada ē q̄ ē ī cōsuetudie: a quē nō ē. Si ea quē ē se
 quēda ē: p̄ceptis nihil op̄ est: q̄ cū cōsuetudinē seque
 mur: ea nos sequet̄. Si quē nō ē ī cōsuetudie querem̄
 ut q̄sq; duo ūba ī q̄tuor formis fixerūt: s̄p̄r̄ q̄uis hęc
 nolem̄: tñ erūt sequēda: ut Iupiter m̄spiter q̄s si q̄s
 fuet analogias p̄ ifano sit rephēdus. nō ḡ ea est sequē
 da: qd̄ si oꝝ id ē ut a s̄p̄ibus s̄p̄r̄ oīa declinēt ūba: seq̄t̄
 ut ab his s̄p̄ibus diss̄ip̄ a debeāt figi qd̄ nō fit. Nā & si
 milibꝝ alia fiūt s̄p̄ia: alia diss̄ip̄ia: & a diss̄ip̄ bꝝ p̄tī s̄p̄ia
 p̄tī diss̄ip̄ia: a s̄p̄ibus s̄p̄ia ut a bono & malo bonū ma
 lū: a s̄p̄ibus diss̄ip̄ia ut a lupus lepus lupo lepori. Cōt̄
 r̄ia a diss̄ip̄ibꝝ diss̄ip̄ia: ut p̄amus p̄is p̄amo pari: a diss̄i
 milibꝝ s̄p̄ia: ut Iupiter iouis ioui. Eo etiā magis analo
 gicos diss̄ip̄ia figūt̄: s̄ etiā ab hisdē uocabul̄ diss̄ip̄ia.
 Neq; a diss̄ip̄ibus s̄p̄ia: s̄ etiā eadē ab hisdē uocabulis
 diss̄ip̄ia figi appet̄: q̄ cum duę sit albę ab una dicūt̄ al
 bani ab altera albenes: cū trine fuerit athene: ab una
 dcī athenei: ab altera athenesii a tertia atheneopolite.
 • Sic ex diuisis ūbis multa fcā ī declinādo iueniūt̄ eadē:
 • ut cū dico a saturni: luo luā & a soluēdo abluo abluaz
 Oīa fere n̄ra oīa liberalia & muliebria. multitudis cū
 recto casu fiūt diss̄ip̄ia: cū dādī s̄p̄ia: ut marces teren
 tiū: focie terētię. eadē ī dādī uiris terētīis & mulieribꝝ
 terentiis. Diss̄ip̄e plautꝝ & plautiꝝ & cōe ut huiꝝ plau
 ti & plauti. deniq; si ē analogia: qd̄ ī multis ūbis & s̄p̄i
 tudo ūboꝝ seq̄t̄: q̄ ī p̄p̄ibus ē diss̄ip̄itudo: ut non sit in

fmōe sequenda analogia. postreō si ē ī orōe ut ī oībus
ei⁹ ptibus est: & ī aliq̄ eē paz & ī oībus n̄ est: in aliq̄ eē
paz ē: ut albū esse ethiopē eē. nō satis ē q̄ h̄z cādidos
dentes: nō est ḡ analogia cū a sīpibus & bis quę declinā
tur sīpia fore pollicent̄ q̄ analogias esse dñt: & cū sīpi
letū deniq; dicētes se uerbo & b̄ū ex eodē lit ḡne eadē fi
gura trāsītū de casu ī casū sīp̄ ostēdi possit. q̄ hęc dñt
utrūq; ignorāt. & ī quo loco sīp̄itudo deat eē & quēad
modū īpectari soleat. sīpe sit necne quę cū ignorāt se
q̄t ut cū analogiā dicē nō possit sequi debeam⁹. Que
ro enī uerbū utrū dicant uocē q̄ ex syllabis est facta eā
quā audim⁹. an q̄ ea significat quā itelligim⁹: an utrū
q; si uox uoci eē d̄z sīpis nihil refert: qd̄ significat mas
an foēia sit. & utrū nomē an uocabulū sit qd̄ illi iter
eē dñt. Sī illud qd̄ significat̄ d̄z eē sīpe Theona & the
ona quos dñt eē pene ipsi gemīos iueniūt̄ eē dissīles
si alter erit puer alter senex: aut unus albus & alter
ethiops. Irē aliqua re alia dissīle. Sī ex utraq; pte debz
uerbū eē sīpe nō cito iueniet̄ qui in alterutra re claudi
cet. nec p̄ perna & alphaena erit sīpe: q̄ altey nomē uī
rū altey mulierē significat. Quare qm̄ ubi sīp̄itudo
eē debeat nequeunt ostēdē īprudētes sunt q̄ dñt esse
analogias altey illud qd̄ dixi quēadmoduz sīpe expe
ctari opteret ignorare appet ex eoy p̄cepto qd̄ dñt cū
trāsierit e noīandi casibus ī eos quos appellant uocā
di. tum deniq; posse dici rectos esse similis aut dissīlis
esset enī ut si quis Menechinos gemīos: cum uideat
dicat se non posse iudicare similes ne sint: nisi qui ex
his sint nati considerarit: nunc discrepat inter se ni
hil īquam quo magis minusue sit simile: qd̄ cōferas

cū altero ad iudicādū extrinsec⁹ oꝝ sumi. Quare cū ig̃
rēt: quādmōdū si pitudo dēat sumi: de analogia dicē
nō pnt hęc apti⁹ dixissē nisi breui⁹ eo nūc mallē qđ
ifra sūt planius usurpāda. q̃re qđ ad uniuersā ūboꝝ no
mē attinet hęc attigisse mō satis ē. qđ ad ptis singulas
orōis deiceps dicā. q̃z uis qm̃ sūt diuisiones plures
nūc ponā potissimū. Itē q̃ diuidit̃ orō fūada: ut nā in
q̃tuor ptis. Vnā quę hēt casus: alterā quę hēt tēpora: &
tertia quę hēt neutrū: & q̃rta ī quā ē utrūq̃: has uocāt
quidā appellādi dicēdi aminiculādi iūgēdi. appellādi
dī ut hō & nestor: dicēdi ut scribo & lego iūgēdi atq̃
adminiculādi: ut docte & cōmode. Appellādi ptes sūt
q̃tuor e q̃s dicta a q̃busdā p uocabula quę sūt ut q̃sq̃
uocabula ut scutū ut gladiū: noīa ut Romul⁹ remus
Pronoīa ut hic hęc duo media dicūt noīatis: priā &
extrema articuli. Primū g̃ns ē ifitū. Secūdū ut ifitū.
Tertiū ut effinitū. Quartū fitū: hęc sigulati triplicia
ē debēt: qđ sexū multitudinē casū sex⁹ utrū uirile an
muliebre: an neutrū sit: ut doct⁹ docta doctū. multitu
dinē unū: an plura significet: ut hic hi hęc: casū utrū
recto sit: ut marc⁹ an obliq̃ ut marco: an cōi ut iouis.
his dictis ptib⁹ sigulas p̃spice quo facil⁹ nusq̃ ē ana
logias quas seq̃ debeam⁹ uideas. Nēpe eē optebat uo
cis formas ternas: ut ī hoc human⁹ hūana humanū.
s̃ hnt quādā binas: ut ceru⁹ cerua: quādā sigulas ut ap
& sic multa. nō ergo ē ī huiuscemōi g̃nib⁹ analogia.
Et in multitudie: ut un⁹ significat pater plures p̃res
sic oīa debuerint esse bina: s̃ & sigularia solum sunt
multa: ut cicer sifer. nemo enim dicit cicera sifera: &
multitudines: ut saline: non enim ab his singularis

spe dī salia & balnea: neq; ab eo qd' dicūt balneū hēt
multitudinē cōsuetudo: nā qd' ē: ut p̄diū balneū debu
erit eē plura ut p̄dia balnea: qd' nō ē. g° ī his quoq; ana
logia Alia cas⁹ hñt & rectos & obliquos. alia rectos
solū alia mō obliquos hñt utrosq; ut Iuno iunonis. re
ctos mō ut Iupiter maspiter: obliquos solū: ut iouis.
iouē. nō g° ī his ē analogia. Nūc uideam⁹ ī illa q̄drip
tita. primū si eēt analogia: ut ī his trib⁹ articul⁹ ut ē qf
cui⁹: sic dicēt qua quā cui⁹: & ut ē a qs cui: sic dicēt q̄
que nā ē p̄portōe sise: ut dee bonę que sit: de ea bona q̄
ē: & ut ē quē qs: sic qs ques q̄re qd' nūc dī q hoies. dici
oportuit ques. Prētēa ut ē ab is ei sic ab ea eē dicētur:
qd' nūc dī ei pnūciaret: ut ī his uiris sic eis mulierib⁹
& ut ē ī rectis casib⁹ ea: id ī obliqs eēt ei⁹ & his nūc n̄
mō ī uirili sicut ī muliebri dī ei⁹. s; etiā ī neutris articu
lis: ut ei⁹ uiri: eius mulieris ei⁹ pabuli cū discrinēt in
rectis casibus: is ea id de hoc gñe ptius tetigi: q; libra
rios hęc spōsoria idulgētius elaturos putauī. De noīa
tiuis q̄ accidūt p̄xie ad fītā nāz articuloy atq; appellā
tur uocabula: ut hō & equ⁹ eoy declinationū gñā sūt
q̄tuor. unū noīandi: ut ab equo eqle: altey casuale: ut
ab equo equū: tertiū augēdi: ut ab albo albius: q̄rtum
minuēdi: ut cista cistula. Primū gñs ut dixi id ē cū aliq̄
pte orōis declīata sūt recto casu uocabulū: ut a balneif
balneator: hoc fere triplices hab; radices qd' & a uoca
bulo orit: ut a uenatore uenabulū & a nōie: ut a tibre
tibur. s; a ūbo & a currēdo cursor: ī nullo hoy analogiā
suā uidebis pmū cū dicat ut ab oue & a sue ouile &
suile: sic a boue bouile n̄ dī. & cū sise sit auis & ouis ne
q; dī ut ab au e auariū: ab oue ouile: ab aue auile nō ē.

neq; ab oue ouariū: & cū debuerit eē ut a cubatōe cu-
biculū sit a fessioe sediculū nō ē. Quoniā taberna ubi
uenet unū a uīno uīaria: a creta cretaria ab unguēto
ūguētaria dī. Analogicō sī eēt uocabula: ubi caro ue-
nit carnaria: ubi pelles pellaria: ubi calcei calcearia dī
cēt. nō lauiena. ac pellesuina & sutrina. Et sicut est ab
uno uni. a trib; trini. a quattuor q̄drini: sic a duob; di-
uni nō bini dicēt necnō ut q̄drige trigē sic poti; diuge
q̄ bigē. p̄multa sūt huiusce ḡnis que qm̄ admonitus
p̄spicē pōt mitto. Vocabula que a noīb; oriūt. si a si-
milib; noīb; syllabis eē debēt dicem;. Quoniā gemia
sūt p̄ma alba roma p̄niēses. aut qm̄ filis ē roma hola
p̄ma dicem;. ut romāi holani: sic p̄mani: & a p̄gamo
ab ilio filr p̄gamen; ilienus. & ilius unus. & alia mas
& foēia: sic p̄gam; & p̄gama uir & mulier. & quoniā
filia noīa sūt asia libya dicemus asiatices & libyaticos
hoīes que uocabulo dicūt a uerbis fiūt: ut a scribendo
scriptor a legēdo lector. hęc quoq; nō suare similitudīez
licet uidē: ex his o simit̄ dicat̄ ut ab amādo amator: a sa-
lutādo salutator: a cātādo cātator. & cū dicat̄ lassus sū
metēdo ferēdo. ex his uocabula nō reddūt p̄portionē:
quo nō sit: ut messor fessor. m̄pta sūt itē ī hac spē: in
q̄bus poti; cōsuetudinē sequimur q̄ rōez uerboꝝ. Prete-
rea cū sint ab eadē origīe ūboꝝ uocabula dissilia supi-
oꝝ: q̄ simul hēant casus & tēpora quo uocāt̄ p̄ticipia
& m̄ta sit contraria: ut amor amo sero seror: ab amo et
eiusmōi oīb; uerbis oriūt p̄ns & futurum & amās &
amaturus. & ab eis uerbis terti; qd' d; figi p̄teriti. In lī-
gua latīa repiri nō pōt: n̄ ergo ē analogia: lic amabor
legor & eiusmōi uerbi ē uocabulū eius ḡnis p̄teriti

tēporis sit: ut amat⁹ erā: sū: ero: neq; pntis & futuri ab
his fit. nō ē analogia: p̄sertī cū tātus numer⁹ uocabu
loy ī co gñe iterierit: qđ dicim⁹ in his uerbis que con
traria nō hñt: loquor & uenor: tñ dicimus loquens &
uenās locuturus & uenaturus qđ secūdū analogias n̄
ē qm̄ dicim⁹ loquor & uenor: uñ illa que erāt supiora
emimus seruāt qđ cū ex his que cōtraria uerba hñt
alia efficiūt terna: ut ea: q̄ dixi: alia bina: ut ea q̄ dica:
currēs ābulans: cursurus ābulaturus: tertia enī p̄teriti
nō sūt: ut cursus sū ābulatus sū. ne ī his qđē q̄ sepius
pudet fieri ostēdūt suant analogiā: nā ut ē a cātando cā
titans: ab amādo amāans nō ē: & sic multa ī his sigli
bus. sic ī multitudis. Sicut enī cantitantes seditātes n̄
dicūt: qm̄ ē uocabuloy genus qđ appellāt cōpositū &
negant cōferri id optē cū simplicibus: de quibus adhuc
dixi de cōpositis sepatī dicā: cū a tibiis & canēdo tibici
nes dicūt: querūt si analogias sequi opteat: cur non a
cythara & psalterio & pādura dicam⁹. cytharicē & sic
alia. si ab ede & tuēdo edituus ē: cur ab atroī & tuēdo
poti⁹ atritum⁹ sit q̄ atriēsis. si ab auib⁹ capiendis au
ceps dicat⁹. debuisse aiūt ex piscibus capiēdis pisciceps
ut aucupe. sic piscipe dici ubi lauet⁹ es ferarias n̄ ēre la
uīas noiari: & ubi fodiat⁹ argētū argētifodias dici: ne
q; ubi fodiat⁹ ferrū ferifodias: q̄ lapides cedunt lapici
das: q̄ ligna lignicidas n̄ dici: neq; ut aurificē sic argētū
ficē: nō doctū dici idoctū: nō fallū isulsū. sic ab hō q̄q;
fōte q̄ pfluāt aiadūtē ē facile. Reliq̄ de casib⁹ ī q̄ ar
starchei sūt ostēdūt neruos primū si ī his eēt analogia
dicāt dixisse oēs noiaturus & articulos habere tonidē

casus nūc alios habere nō solū. ut lrās singulas oēs ali
os trīs. ut prēdiū prēdii prēdio . Alios quatuor: ut mel
mellis mellī melle Alios. v. ut quāt⁹ quātī quātō quātū
quāte. Alios sex: ut un⁹ unius unī: unū une uno: nō esse
ergo ī casibus analogias: Secūdo qd Crates dicebat:
cur quē singulos habēt casus: ut litterē grecē nō dicā
tur alpha & alphi alphas: si idē mihi respōdebit
qd Crateti nō essēt uocabula nostra. sed penit⁹ barba
ra querā cur idē nostra noīa & psarū & ceterorū quos
uocāt barbaros cū casib⁹ dicāt: qre si esset in analogia
aut ut poenicoꝝ & egyptioꝝ uocabula singul casibus
dicēt aut plurib⁹. ut galloꝝ ac ceterorū. Nā dicūt ab
alauc alauc⁹ & sic alias: In qd scribēt dicēs: qd poeni
cū sit singul casib⁹ ideo eas litteras grecas noīari: sic
greci nostra senis casib⁹. nō quis dicere debebāt: qd cū
nō faciūt nō ē analogia quē si eēt negāt illū casū duo
b⁹ moīs debuisse dici qd sit oīra. Nā sine rephēsiōne
uulgo alii dicūt ī singulari. hac ouī & aui alii hac oue
& aue. In multitudinis hē puppes restes. Itē qd ī pa
tricio casu hoc gen⁹ dispariliter ciuitatū parētū & ci
uitatū parētū. In accusādi hos mōtes fōtes & hos mō
tis fōtis. Itē cū si sit analogia dicūt a similibus uerbis
si piter declinatis si fia fieri & id nō fieri ostēdi possit de
spiciēdā eā eē rōnē atq ostēdit. Nā qd pōt si iu⁹ eē q
mens dens gens. cum horum casus patricius & accu
satiuus in multitudine sint dispariles. Nam de primo
sit gētū & gētis. ut rubiq; ut sit: a secūda mētū & mē
tes: ut ī pōre solo sit id ē a tertio dētū & dentes ut ī
neutro sit sic itē quā si pē ē recto casu Sur⁹: lup⁹ lep⁹

rogāt nō dicant pportionē: itē furo lupo lepo. Si nō re
spōdeat siſia nō eē q̄ ea uocem⁹ diſſimilr fure lupe le
pus. Sic enī reſpondē uoluit Ariſtarcus Crateti. Nā ut
ſcripſiſſet ſiſia eſſe phylomedes heraclides melicer
tes dixit nō eſſe ſimilia. In uocando enī cū e breui dici
philomede: cū e longo heraclide: cum breui melicerte
in hoc dicūt Ariſtarchū nō itellexiſſe qđ quereretur.
ſi nō ſolueret. Sic enī ut quicqđ i obliquis caſib⁹ diſcre
pauit dicē potuit ppter ea rectos caſus uoci eſſe ſiſis:
cū querat̄. duo iter ſe ſiſia ſint necne nō debē extrinſe
cus aſſumi: cur ſimilia ſunt. Itē ſi eēt analogia ſiſr ut
dicūt aues oues ſues dicerent. itē ut ouīū auiū ſuiū: ſi
analogia ē iquit. Cur populus dicit dei penates. dei cō
ſentes: cū ſit ut hic reus: ferus deus: ſic hi feri dei. Item
querunt ſi ſit analogia cū appellāt oēs eſdes deū cōſē
tū & non deorūꝝ conſentiū: item cur dicatur mille de
narium: nō mille denariorum. eſt enim hoc uocabulū
figura: ut Vatinus Manilius. denarius debet igit̄ di
ci: ut uatiniorum maniliorum denariorūꝝ: & nō equū
publium mille aſſarium eſſe ſed mille aſſariorum.
ab uno enī aſſario multi aſſarii: ab eo aſſariorū. itē ſe
cūdū illoꝝ rationē debemus ſecūdis ſyllabis longi⁹ he
ctorē. Hectorē eſt enī ut queſtor pretor neſtor queſto
rē pretoꝝrem neſtorē: queſtoris pretoꝝris hectoris: & nō
debut dici quibusdas quifdas. eſt enī ut ei his q̄s: at ſi
cut: quibus ibus. cū dicat̄ da patrifamiliai: ſi analogi
as ſe q̄ uellēt nō debuerūt dicere. da patrifamilias: qđ
eſt: ut attinie cattinię familię. ſic una attinia cattinia fa
milia. Item plures patresfamilias dicere nō debuerūt

Sed ut Sisenna scribit patres familiarū neq; oportebat
consuetudinē notare alios dicere boum greges: alios bo
uerū: & similia: alios Ioum: alios Iouerum cum esset
ut Iouis bouis stui: & Iouē bouē strue; Ioui boui strui
nec cum hęc conuenirent in obliquis casibus dubitare
debuerint in rectis propinquis: nūc in cōsuetudinē alr
dicere pro Iouis Iupiter pro bus bos. pro strues struis
Deiceps dicā de altero gñe uocabuloꝝ in quo cōtētēs
sunt: ut albus albius albissimus. In quo id analogia
non seruari appet: nā cū sit simile falsum calidū: & di
catur ab his falsius calidius falsissimus calidissimus
debit dici. Quoniam simile est bonum malum ab
his bonus & malus bonissimum & malissimū: nō
ne dicitur bonum melius optimum: in aliis uerbis ni
hil est: ut dulcis dulcior dulcissimus: in aliis primū;
ut peius pessimum. in aliis medium celsius celsius celsis
simus. in aliis bina sūt quę sint ab eadē uoce decliata
& ea ita ut alias desit secūdū & tertiū: ut in hoc. Mane
mani? manissime. Alias ut duo prima absit: ut ab opti
mū optius optimi. Alias ut primū & tertiū desit: ut a
melius: melius melissim? preterea si diceret si pr cū si
milia eēt. Macer: sacer: tener. & macerimus sacerim?
tenerimus nō discreparēt in his macrior & magis sa
cer tenerim?: neq; alia trisyllaba fierēt. & si in his domi
naretur similitudo dicerem? ut candidissim? candidissima
paupimus paupima: si candidus cādida paup paupa:
& ut dicimus doctus docta doctissim?: doctissima. Sic
dicerem? frugalissim? frugalissima: frugus & fruga
ea si proportiōe essent uerba & uno uocabulo dicim?

uirū & mulierē sapientē & diligentē: & sapientiorē &
diligētiorē sic diceremus: Itē cū puenerimus ad sum
mū. qd' facim⁹ aliter nā uiuē dicim⁹ sapiētissimuz &
diligētissimū. feminā sapiētissimā & diligētissimā:
quod ad uocabuloy huius generis exēpla ptinet mul
ta sūt reliqua sed eadē quę dicta ad iudicādū satis sūt
qd' analogias ī collatōe uerboy seq. nō debemus: Ma
gnitudinis uocabula cū possit eē terna ut cista cistula
cistella in mediis nō sūt: ut in his macer macriol⁹: ma
cellus niger nigricul⁹ nigell⁹. Itē minima ī qbusdam
nō sūt. ut auis auicula auicella. caput capitulū capitellū
In hoc genere uocabuloy: qd' multa desūt dominādū
est nō eē ī eo: sed potius sequēdā cōsuetudinē q̄ rōnē: qd'
ad uocabuloy genera quatuor ptinet: ut in hoc poti⁹
cōsuetudinē q̄ analogiā dominari facile aiaduerti pos
sit dictū ē. Sequitur de noībus quę differūt a uocabulis
idō qd' sūt finita ac significāt res ppas ut paris: belēa
cū uocabla sūt īfinita ac res coīs designēt: ut uir mu
lier: e qbus alia noīa a noīb⁹ ut illū ab illo: & illa ab
illo. alia a uocabulo: ut ab albo albius: & ab atro atr⁹
ī neutris fuata ē analogia. Nā & cum sit a Romulo
Roma pportione nō ē: qd' debuit eē pperni filiā non
pperne: pperna mulieris nomē eē debuit & nata esse
a pperno qd' ē ut arbern⁹ ppernus ppern⁹ Arberna &
pperna pperna qd' si marcus pperna uirile est nomē &
analogia sequēda. Lutius elia & qntus mutia uirilia
noīa esse debebūt. Item quę habēt ab rhodo: andro ci
zico Rhodius cizicen⁹ similiter cizius diceret cuius
unusq̄sq̄ Nam ut ab athenis athenicus dicit rhetor

noīe & si nō sit atheniēsis ī hoc ipso analogia non est
qd' alii noīa hñt ab oppidis alii aut nō hñt aut nō ut
debēt hñt: hñt pleriq; libertini a mūicipio manumif
si ī quo nō societātū & fanoy serui nō fuerūt pportō
nē & rationē: & romanoꝝ libertati debuerūt dici: ut a
fauētia fauētinus: a reate reatin⁹: sic a Roma roman⁹
ut noīant' a libertis orti publicis suis rōani q; manu
missi añq; s' m'grat⁹ noīa q; eos liberaret succedē ce
pit. hīc q; illa noīa lesis. Vfenas Carinas Mecoenas
que cū eēt a loco ut Vrbinas & tñ urbinus ab his de
buerūt dici ad nostroy nominum similitudinem.

.M.T.VARRONIS ANALOGIE LIB.V.

n Elciūt docē q; discē que ignorāt: in: quo fu
Crates nobilis grāmatic⁹ qui' fret⁹ Crispo
hoīe acutissio qui reliquit pianomalias hi
libri cōtra analogiā atq; Aristarciū ē nix⁹
si ita ut scripta idicāt ei⁹ ut neutri⁹ uideat' puidisse uo
lūtātē qd' & chrisippus de icqlitate cū scribit smones
ppositū hēt ostēdē si pes res dissilib⁹ uerbis & si libus
cōdissiles eē uocabul' notatas id qd' ē uerbū. & cū ari
starchus de equalitate cōscribit & de uerboꝝ si libudie
quarūdā iclinatōes sequi iubet: quoad patiat' cōsuetu
do. Sed hi qui ī loquēdo ptī sequi iubet nos cōsuetudi
nē ptī rationē. Nā tā discrepāt q; cōsuetudo & analo
gia & ex hac cōsuetudo ex dissilibus & si libibus uerbis
eoy q; declinatōibus cōstat neq; anomalia neq; analo
gia ē repudiāda: nisi si nō ē hō ex aīa: qd' ē bō ex anīa:
qd' ē ex corpore & aīa. Sed ea que dicā quo facili⁹ pui
deri possūt pri⁹ de trinīs copul' discernendū. Nā cum

cōfusi ex utraq; pte pleraq; dicūt: quaz alia ad aliā re
ferri debēt sūmā primū de copul nature & suis. Hęc
enī duo sūt que exigūt diūsa qd' aliud ē dicē uerborū
analogias: aliud dicē uti optē analogiis. Secūdū de co
pul multitudis ac finis utrūq; oīum uerboꝝ dicāt eē
analogia: an usus an maioris ptis. Tertiū de copulis
psonaz qui eis debēt uti q̄ sunt plures alia enī popu
li uniuersi: alia siguloꝝ: de his nō eadē oratores & poe
te: q̄ eoz nō idē ius. Itaq; populus uniuersus debet in oī
bus uerbis uti analogia & si pperā ē cōsecutus corrigē
se ipsū. Cū orator nō debeat ī oībus uti: qd' sine offē
siōe nō pōt facē cū poetę trāsilire lineas ipone possint:
populus enī ī sua potestate singuli ī illi. Itaq; ut suā
quisq; cōsuetudinē si mala ē corrigē debeat: sic popu
suā. Ego populi cōsuetudis nō sū: ut dñs at ille me ē:
ut rōi obtēpare d; gubernator: gubernatori unusq; q;
innui: sic populus rōi: nos siguli populo. quare ad quē
cūq; sūmā ī dicēdo referā. si aiaduertes & itelliges: ut
dicat analogia eē: an uti opteret redigēt: dici id in po
pulū a p: ac īde oībus dici ī eū q̄ sit ī populo. Nūc iā
primū dicā p uniuersa analogia: cur nō mō uideat eē
rephēdēda si etiā cur ī usu quodāmō sequēda. Secūdo
de singlis crmibus: quib; rebus possit que dicta sūt
cōtra solui dicā ita ut gnati cōphēdāt: & ea que ī pōi
libro sūt dicta: & ea q̄ possūt dici atq; illic pterii

p Rimū qd' aiūt qui bñ loqui uelit cōsuetudi
nē nō rōnū similitudinē: qd' alteꝝ si negligat sñ
offēsiōe facē nō possit. alteꝝ si sequat: qd' sine
iprehēsiōe nō sit futurum erat: qd' qui in loquendo

consuetudinē q̄ oportet vti sequit̄: nō sine rōne. Nam vocabula ac v̄ba quę declinam⁹: similiter ea in consuetudinē esse videm⁹: & ad ea referrim⁹. Et si qd̄ est erratū: non sine ea corrigim⁹. Nā ut qui tricliniū cōstrarūt si quē lectū de trib⁹ vnū iparē posuerūt: aut de parib⁹ min⁹ aut parū p̄duxerūt vna corrigim⁹: & ad consuetudinē cōem: & ad alioꝝ triclinioꝝ analogias. Sic si qs orōne in p̄nūciādo ita declinat v̄ba ut dicat disparia: qd̄ peccat redigē debem⁹ ad ceteroꝝ similiū verboꝝ rōem: cū duo peccati genera sint declinationū. vnū qd̄ in consuetudinē p̄perā receptū est. Alterū qd̄ nōdū est: & p̄perā dicat̄ vnū dant nō oportē dici qd̄ sit in consuetudinē. Alterū nō cōcedit̄: quin ita dicat̄: ut sit simile cū id faciat ac si qs puerorū p̄ delicias pedes male ponē atq; imitāi vacias cepit: hos corrigi oportē si cōcidat. Cōn si qs in consuetudinē ābulādi iam fact⁹ sit vocia aut cōpnis: si eū corrigi nō cōcedat: n̄ sequit̄: ut stulte faciāt: qui pueris in geniculis: alligāt serperastra ut eoꝝ deprauata n̄ corrigāt crura: cū deculpādus nō sit: medic⁹ qui e longinq̄ mala consuetudinē egrū in meliorē traducit. quare reprehēdendus sit qui orōem min⁹ valentē p̄ter malā consuetudinē traducit ī meliorē pictores appelles p̄togenes sic alij artifices egregij nō rephēndi: qd̄ consuetudinē mī cōnos: & alioꝝ Dyrosarim me etiā superiorū nō sunt secuti. Aristophones iprobādus qui potius in qbusdā veritatē q̄ consuetudinē secut⁹: qd̄ si viri sapiētissimi & in re militari: & in aliis rebus multa cōtra veterē consuetudinē cū essēt vsi laudatides piciedī qui potiorē dicūt oportē esse consuetudinē rōne. An cum quis p̄peram

cōsueuerit qd facē in ciuitate nō mō patiemur: s; etiam
pēna affinē: id est si qs pperā cōsuerit dicē verbū nō cor
rigem⁹: tū id fiat sine pēna. & hi qui pueros in ludum
mittūt ut discāt: quę nesciūt vba: quēadmodū sitibāt.
Idē barbaros q ignorabūt vba. quēadmodū oportuit
dici. nō docebim⁹ ut sciāt: qua rōne cōueniat dici: sed ut
nutrix pueros a lacte n̄ subito euellit a cōsuetudīe cū a
cibo pristino ī meliorē traducit: sic ī maioris loquēdo
annis cōmodiis vbis ad ea: quę sūt cū rōne modice tra
ducere oportet: cū sit cōsuetudīe cōtra rōne. Alia uerba
ita ut ea facile tolli possint: Alia ut uideat⁹ eē fixa quę
leuiter haberēt ac sine offensiōe cōmutari possint. Si
enī ad rōem corrigi oportet quę tū ad rōem sūt ita ut
in p̄sentia corrigē nequeas: quin ita dicas. hic oportet
si possis nō uti. Sic enī absculescēt ac postea iam ob lit
terata facilius corrigi poterūt: quas nouas vbi declina
tiones rōne itroductas respuit forum. his boni poetę
maxie sceneci cōsuetudīe subigē auris populi debent:
qđ poetę multū possint in hoc ppter eos quēdā vba ī
declinatiōe meli⁹: quēdā deterius dicitur. Cōsuetudo lo
quēdi est in motu. Itaq; solet fieri & meliore deteriora
meliora vba pperā dictū apud antiquos aliquos ppt
poetas nō modo nunc dicant⁹ recte: s; etiā quę rōne dca
sunt tū num pperaz dicunt⁹. Quare qui ad cōsuetudinē
nos uocāt. si ad rectā seqmur. In eo qđ enī ē analogia
si ad ea iuocent: quę est deprauata nihilomagis seque
mur. nisi cum erit necesse sequar ī ceteris rebus. mala
exēpla: nam ea quoq; cū aliq; uis urget iuiti sequamur.
Neq; enī Lysippus artificum priorū potius est uitiosa

secut⁹ qui artē. Sic populus facē debet: etiā singuli sine
offensioe qd' fiat populi qui admissa modo querāt. sed
etiā qd' iudiciū det idē ex sermone. si qd' deperit nō mō
nihil īpendūt ut regrant: s; etiā cōtra iudices repugnāt:
ne restituūt verbū nouū & rōne ītroducūt q̄ min⁹: ut
recipiam⁹ iuuare nos debem⁹. Nam ad usum in vesti
mentis ēdificiis suppellectilis nouitati non impediāt
vetus cōsuetudo. quē enim amor assuetudis potius in
pānis possessorē retinet quem ad noua vestimēta tra
ducit. An nō sepe veteres leges abrogare nouis cedūt:
nōne in utilitatis formis vasoz recētib⁹ a grēcia allatis
oblitterate antique cōsuetudis synoz. & capullaz spes
His formis uocabuloz in contamiati uti nollent que
docuerit oratio ppter cōsuetudinē ueterē. Et tātū inter
duos sensus īteresse uolunt. ut oculis semper aliquas
figuras supellectilis nouas cōquirāt cōtra auris exptes
uelint esse. Quotus quisq; iam seruus habet prisca no
minib⁹: que mulier suum instrumētū uelas atq; auri
ueterib⁹ uocabulis appellat si īductis. nō tam irascēdū
q̄ huiusce prauitatis patronis. Si enī usq; quaq; nomē
esset analogia tū sequebat̄: ut in uerbis quoq; nō esset
nō cū esset usq; quaq; cū est. nō esse in uerbis q̄ enī est
pars mūdi que nō est īnumerabiles habeat analogias.
cēlum an mare an terra q̄ in his nōne in cēlo: ut ab eq̄
noctiali circulo ad solsticialē. & huic ad septentrionalē
diuisū. sic contra a parib⁹ partib⁹. Idē a bruma uersū
cōtraria parte nō quantū polo superior abest & abest
et a septētrionali circuit cū his ad solsticiū tantūdem
abest īferior ab eo quem arti articon uocant astrologi

et is ad ad brumalē: nō quēadmodū quodq; signū ex
torū. hoc anno qd̄ quotquot annis eodē mō exoritur
Num aliter sola bruma venit ad equinoctiū. An cōn
cū ad solstitiū venit ad equinoctialē circulū. & inde ad
brumā. Nōne luna: ut a sole discedit ad aquilonē & ide
redit in eandē viā: sic inde fertur ad austrū & regredit̄
inde: Sed qd̄ plura de astris ubi difficili⁹ repetit̄ quid
sit aut fiat ī motib⁹ dissimiliter. At ī mari credo mot⁹
nō habēt dissimilitudīes gemīas q̄ ī xxij. horis lunarib⁹
quottidie quater se mutāt. At cū sex horis estus circu
erūt totidē decreuerūt rursus idē. Itēq; ab his ante hanc
analogiā ad diē seruāt: ad mensē nō itē alios mot⁹. Sic
itē cū habeāt alios inter se cōueniētes: de quib⁹ ī libro
quē de escuatiis feci: scripsi. Non in terra in sectiōibus
seruata analogia. Nec cuiusmodi in p̄terito tēpore fru
ctuū genera reddidit. sicut ī p̄fēti reddat: et cuiusmodi
arritico iacto reddit segetes: sic ordeo fato p̄portione
reddidit parilis. Nam ut europa habet flumīa: lacus
mōtes cāpos: sic habet asia. Nā in volucrib⁹ generatī
seruat̄ analogia nō ex aquilis aquilē: atq; ex turdis qui
p̄creant̄ turdi: sic ex reliquis suis cuiuscūq; generis.
An aliter hoc fit q̄ in acre in aqua nō hic Conchē int̄
se generatī īnumerabili numero sicut. Non pisces sane
murena fit lupus: aut merula. Nō bos ad bouē collat⁹
sicut. Et qui ex his p̄generant̄ inter se vituli etiam: ubi
dissimilis vetus: ut ex equa mulus: tñ ibi analogia qd̄ ex
quocūq; asino & equo nascitur id est mulus aut mula
ut ex equo & asina hinnuli. Non sic ex virō & muliere
oīs filis partus: qd̄ pueri & puellę nō hoꝝ ita inter se

nō oīa sīlia mēbra ut sepati ī suo utroq; genē silitudīes
intra parit. Non oīs cū sint ex aīa & corpe ptes quoq;
hoꝝ pportioē siles. qd ergo cū oēs aīe hominū sint di
uerse in octonas ptes inter se nō pportioē siles. quinq;
quibꝫ sētīmꝫ. sexta q̄ cogitamꝫ. septīa qua pgeneramꝫ
octaua qua voces mittimꝫ. Igitꝫ quoniā qua loqmur
uoce orationē hāc qꝫ necesse est natura hīe analogias
Itaq; habet an nō vidēs ut grēci habeāt eā q̄dripliatā:
vnā in qua sit casus. alterā in qua tēpora. tertiā in qua
neutrū. quartū in qua utrūq; sic nos habē & qd verba
nescis ut apud illos sint alia finita: alia ne sic utra esse
apud nos equidē nō dubito: qui aīaduertūt. Itē in eam
īnumerabilē silitudinē numerū ut triū tēporū vba. ut
triū psonaz. q̄s enī pōt noīa aīadūtisse in omni orōne
esse: ut legebā lego legā. si lego legis legit. Cū hęc eadē
dicantꝫ alias: ut singula alias ut plura significēt. Quis
enī tā tardus qui illas qꝫ nō aīaduertit silitudīes quibꝫ
utimur impando: quibꝫ in optando: quibꝫ īterrogādo:
quibꝫ in īfectis rebus: quibꝫ in pfectis: sic aliis disci
minibꝫ. Quare qui negat eē rationē analogiē nō videt
naturā nō solū orōnis. s; etiā mūdi qui cū vident & seq
negāt oportē pugnāt cōtra naturā: nō cōtra analogiam
et pugnāt uolsillis nō gladio: Cū pauca excepta vba ex
pelago fīmōis puluīnis trita efferāt. cū dicāt pptēa ana
logias n̄ etiā sīlꝫ ut si q̄s viderit mutilū bouē aut luscū
hoīem claudicantē equū neget ī cornibꝫ bouū hominū
et equoz naturā silitudīes pportioē constare. Qui cum
duo genera eē dicūt analogiē vnū nāle. qd ut ex natis
nascūtꝫ lētis: sic & lupinū. Altez uolūtariū ut ī fabrica

cū vidēt scenā ut deteriore pte sint hostia sic esse in sinī
steriore sibi ratiōe factā: de his duobus generib⁹ nālem
esse analogicē. ut sit in motib⁹ celi volūtariā non esse
qd' ut q̄q; fabro lubitū sit possit facē partē scene: sic ī
hominū partib⁹ esse analogias qd' eas natura facit in
v̄bis n̄ eē qd' et hoīes ad suā q̄sq; uolūtātē fingūt. Itaq;
de eisdē reb⁹ alia v̄ba habē gr̄cos. alia syros alia latios
Ego declinat⁹ v̄boꝝ & uoluntarios & nālis eē puto. uo
lūtarios quib⁹ hoīes uocabula īposuerit reb⁹ quandā:
ut a Romulo Roma a Tyburē Tyburtes. Nāles ut
ab īpositis uocabulis quę īclinant in tēpore aut ī casus
ut a romuli romulo romulū. & a dico dicebā dixeram
Itaq; in uolūtariis declinationib⁹ incōstātia est. In nālib⁹
cōstātia quas utraq; quoniā id nō debeāt negare esse ī
orōne q̄ in mundi ptib⁹ oībus sit. Et declinōes v̄boꝝ
in vniūsales dicendū est eē in his analogias. Neq; statī
ideo ea ī oībus v̄bis est sequēda. Nā si qua pperā decli
nauit v̄ba cōsuetudo: ut ea aliter sine offēsiōe multoꝝ
hinc orationē v̄boꝝ p̄termittēdū ostēdit loquēdi ratio.
Quod ad vniūsalē ptinet causam. Cur similitudo & sit in
orōne & deat obfuarī & quā ad finē quoq; satis dictū
quare qd' sequit̄ de ptib⁹ singulis deiceps expediem⁹
ad singula crimīa q̄ dicunt analogias soluem⁹. In quo
aiaduertito naturę q̄ druplicē eē formā. ad quā in decli
nādo accomodari debeāt v̄ba. qd' debeat subesse neq;
designet̄. & ut sit ea res in usu: et ut uocis natura ea sit
quę significauit ut declinari possit & similitudo figura
v̄bi ut sit ea: q̄ ex se declinata genus prodere certū pos
sunt: quo neq; a terra terrus ut diceret̄ postulandū est.

quod natura enim subest ut in hoc alterum maris alterum foc
minque debeat esse. Sic neque propter usum ut Terentius signi
ficat unum plures terentij postulandum est: ut sic dicam? faba
et fabe non enim in sibus utrumque. Neque ut dicim? terentius
terentiū sic postulandum: ut inclinem? ab a & b quod non omnis
natura habet declinat?. Neque in forma collata querendum
solum quod habeat in figura sipe: si etiam non nunquam in eo que habeat
effectum. Sic enim lana gallicana & apula videtur impito
sibus propter speciem: cum peritus apulam emat pluris: quod in
usu firmior sit: hęc nunc strictum dicta aptiora fiet infra
Incipiam hinc. quod rogat ex qua parte oporteat sipe esse verbum
ab uoce an significatiōe respondem? a uoce. si tamen non nunquam
querim? genere sipe ne sint: que significant ac nomen vi
rile: cum virili conferim? foemine cum muliebri non quod id quod
significat uocem commoueat. Sed quod enim nunquam in re dissi
milis figure formas idiffiles imponunt. Dispariles ut cal
cei mulieres sint. an viriles ad similitudinē figure cum tamen
sciam? non nunquam & mulierē habent calceos viriles & virum
muliebris. Sic dici uirum pro pennā aut plenā muliebri
formā. Et contra parietem ut obiectā esse formā similem
quo alterum uocabulum dicat? uirile alterum muliebre et
utrumque natura neutrum. Sic itaque ea uirilia dicim?. non que
utrumque significant: si quibus proponim? hic & hi. Et sic muli
ebri: in quibus dicere possum? hi aut hęc quare nihil est
quod dicunt theona & diona non esse simile. si alter est ethi
ops alter gallus si analogia rerum dissimilitudines assumat
ad discernendum uocis uerbis figuras quod dicunt simile sit
nec ne nomen nomini impudenter Aristarchum precipe.
oportet spectare non solum ex recto: si etiam ex eorum uocandi

casu. Effet enī deridiculū si filēs iter se parētes sint de filiis iudicare. qui errant qđ nō ab eo obliqs casib⁹ sit ut recti simili facie ostendāt ut sed ppter eos facilius prospici similitudo pōt eoȳ q̄uis vim hēat. ut lucerna in tenebris allata nō facit: quę ibi sūt posita similia sūt si ut videant̄ q̄ sūt cui⁹ desint qđ filis videt̄ q̄ ī his est extrema littera. crux frux quas qui audit voces auribus discernē pōt nemo cum eadē nō esse filēs ex aliis v̄bis itelligam⁹ qđ cū sic cruces & fruges & de his extrēis syllabis exēplis sit. c. ex altero sit ut ex. c. & .s. crux ex altero. c. & .s. frux frux qđ itē apparet: cū est dēptū s. Nā sit vnū cruci alterū frugi qđ aiunt: cū in maiore parte orōnis nō sit similitudo nō esse analogiā dupliciter stulte dicūt: qđ et ī maiore pte ē et ī mīore pte ē et si ī mīore sit: tñ sit ī maiore: nisi etiā nos calceos negabūt h̄re. qđ ī maiore pte corporis calceos nō habeam⁹: qđ dicūt nos dissimilitudinē. Itaque in vestitu. in supellectile: delectari varietate nō parib⁹ sub oculis uxoris respōdeo: si varietas iocūditas: magis variū eē in quo alia sūt si p̄ia alia nō sūt. Itaq; sicut abacum argēto ornari: ut alia dispersaria: si orōne rogāt si similitudo sit sequēda cur malim⁹ habē lectos alios ex ebore: alios ex testudie. sic itē genere aliq̄ alio: ad que dico nō dissimilitudines quoq; seq̄. Sepe itaq; ex eadē supellectili licet videre. Nam nemo facit triclinij lectos nisi paris & materia & a latitudine et figura qui facit mappas triclinarias nō similis inter se. quis puluinos. quis deniq; cętera. q̄ vni⁹ generis sint plura. Cū inquit vtilitatis causa introducta sit oratio: sequēdū nō quę habebit similitudinē. sed quę vtilitatē

Ego quidē vtilitatē cā orationē factā cōcedo: si ut vesti-
mentū: q̄re ut hic similitudines sequemur: ut virilis tunica
sit virili similis. Itē toga togę: sic mulierū stola p̄portioe
et palliū pallio simile. Sic cū sint noīa vtilitatis cā: tñ
virilia inter se similia. Itē muliebra inter se sequi debem⁹
qd̄ aiūt: ut p̄cedit & p̄stitit sic p̄cubuit quoniā nō sit. n̄
esse analogiā ut in hoc errāt qd̄ duo posteriora ex prio-
rib⁹ declinata nō sūt: cū analogia polliceat̄ ex duob⁹
silib⁹ sibi declinatis similia fore: qui dicūt: qd̄ sit a Ro-
mulo Roma: & non Romula: neq; ut ab oue ouilla:
sic a boue bouilla analogias errāt: qd̄ nemo polliceat̄ e
vocabulo vocabulum declinari recto casu singulari in
rectū singularē: s; ex duob⁹ vocabulis silib⁹ casus sibi
declinatos: siles fieri dicūt qd̄ vocabula litterarū latinarū
non declinant̄ in casus nō esse analogias. hi ea quę nā
declinari nō possūt eorū declinat⁹ sequūt̄ p̄inde ut nō
ea dicat̄ esse analogia: quę a silib⁹ & bis sibi esset decli-
nata: quare nō solū in vocabulis litterarū: hęc nō regrenda
analogia: s; i syllaba quidē ulla: qd̄ dicim⁹ hoc ba hui⁹
ba: sic alia qd̄ si quis in hoc quoq; velit dicē esse analo-
gias rerū tenere pōt: ut enim dicūt ipsi alia nomīa. qd̄
quinq; habent figuras habere quinq; casus. alia q̄tuor.
sic minus alia dicere poterit esse litteras ac syllabas in
vōce: quę singulos habēt casus in rebus plurimis quę
admodū inter se conferrēt ea: q̄ q̄ternos habebūt voca-
bulis casus. Item ea inter se q̄ternos sicq; singulos ha-
bebūt: ut cōferūt iter se dicētes ut sit hoc. A. huic. a. eē:
hoc est huic. e. huic. e. qd̄ dicunt esse quędā verba: q̄
hēant declinat⁹: ut caput hoꝝ par repiri qd̄ non possit

non esse analogias respōdendū: sine dubio si qđ est sin-
gulare verbū id non habē analogias minimū duo esse
debēt & ba in quib⁹ sit similitudo quaz ī hoc tollūt eē
analogias si initiū vocabulū recto casu apparet in hoc
quę dedit ira caput: nec dispendi facit hilum: qđ valet
neq; dispēdi facit qcq; idē. hoc obliq; apud Plautū. Vi-
deo enī te nihili pendere: p̄hiloiacho oēs hoīes qđ ex
ne & hili quaz dicit⁹ ē nihili: qui nō hili erat. Casus tū
cū cōmutat̄ de q; dicit: de hoīe dicim⁹ enī hic homo
nihili est: & hui⁹ hoīs nihili: & hunc hoīem nihili: si in
illo cōmutarem⁹: diceremus ut hoc linū & limum sic
nihilū: nō hic nihili: & huic lino & limo: sic nihilo nō
huic nihili pōt dici patriti⁹ casus: ut ei p̄ponūt̄ p̄no-
mina plura: ut hic casus Terētij: hūc casū Terentij: hic
miles legiōis: hui⁹ militis legiōis: hūc militem legiōis.
Negāt cū oīs natura sit aut mas: aut foēia: aut neutrū.
debuisse ex singulis vocib⁹ ternas figuras vocabuloꝝ
fieri: ut albus alba albū: nūc fieri in multis reb⁹ binas
ut metellus metella: ennius ennia: nō nulla singula: ut
tragoedia comoedia: sic esse Marcū numeriū: at mar-
cam numeriā nō esse dici: corbū turdū: nō dici corbam
turdā. Contra dici pātherā menilā: nō dici pantberum
menilū: nulli⁹ neutros. filiū & filiam: nō acta discerni
marem ac foemiā: ut Terentiū & terentiam: contra
deoz liberos & seruoꝝ nō id idē: ut iouis filium & filiā
iouem: iouem & iouam. Item magnū numerū voca-
buloz ī hoc genere ñ fuare analogias. Ad hęc dicim⁹
oīs orōnis: quāuis res natura sub sit: tamen si ea in vsu
nō puenerit eo nō puenire verba. Ideo equus dicitur et

equa. In usu enī horū discrimīe coruus & corua non q̄
sine usu id qd̄ dissilpis nā. Itaq; quēdā alr̄ olī nā & tū
oēs mares & foēie dicerēt colūbe q̄ nō erāt ī eo usu do
mestico quo nūc cōtra p̄pter dōesticos us⁹: qd̄ īterno
uimus appellat̄ mas colūb⁹ foēia colūba. Nā cū tria
ḡna trāsit. & id ē ī usu discrīa totū dēiq; app̄ ut ē ī do
cto & docta & doctū. doct̄ia enī p̄ tria hęc trāsire po
test & usus docuit discrīare doctas res ab hōib⁹ & in
his marē & foeminā ī mare & foēia & neutro neq; nā
mares trāsit neq; foēie neq; neutra. & iō nō dī foemin⁹
foēia foeminū sic reliq;. Itaq; singl̄ib⁹ & secretis uoca
bul⁹ appellati sūt: quare ī quib⁹ rebus nō subē silis nā
aut usus ī his uocabul⁹ hui⁹ cōmemoratio queri nō d̄.
Ergo igit̄ ut surd⁹ uir surda mulier. sic surdū theatrū
q̄ oēs tres ad auditū sūt cōpatē. Cōtra nemo dicit cu
biculū surdū ad liletiū nō ad auditū. ac si fenestrā non
hēt dī cecū: ut cec⁹ & ceca qd̄ oīa hēt lumē h̄re debe
ret: mas & foēia hēt īter se nā quādā societate neutra
cū his q̄ sūt diuisa īterest quoq; de his ppauca sūt q̄
hēant quādā cōitatē dei & sui noīa qd̄ non itē ut li
bera nā trāsūt eadē & cā q̄ ad usū attiet īstitui. Op⁹
fuit de liberis: de reliquis nihil attinuit. qd̄ ī suis gēti
litiā nā nō subē ī usu. In nris noīb⁹ q̄ sum⁹ ī latio & li
beri necessaria. itaq; ibi appet analogia ac dī terētius
uir: terētia foēia terētū ḡns ī p̄noībus iō nō fit. itē q̄
ad hęc īstituta ad usū singlaria quib⁹ discernerēt no
mīa gētilitiā: ut a nūo secūda tertia quarta. In uiris ut
quītus sex⁹ decim⁹: sic ab aliis rebus. cum essent duo
Terentiū aut plures discernendi cā ut aliquid singlarē

hēret natabāt forsitā ab eo q̄ mare natus diceret̄ ut is
mani⁹ eēt qui luci Lucili⁹ q̄ post p̄ris mortē postum⁹
Ei quib⁹ que cū itē accidisset foeis p̄portōe appellata
declinarāt p̄noīa muliez̄ antiqua mania lucia postu
ma. uidemus enī maniā matrē larū dici. luciā uolami
niā salioz̄ carmīb⁹ appellari postumā a multis post
p̄ris mortē etiā nūc appellari. quare quocūq; p̄gressa
ē natura cū usu uocabula s̄p̄is p̄portōe p̄pagata ē ana
logia. Cū in quib⁹ decliatōib⁹ uolūtariis maris & foe
mine & neutri que uolūtaria nō debeāt s̄p̄r declinari
Sed ī quib⁹ naturales sint decliatas hi q̄ eē repiuntur
Quo circa in trib⁹ ḡnibus nominū ī que tollūt analo
gias: qui tū eas reprehēdūt qd̄ alia uocabula singula
ria sint solū ut cicer. alia multitudis solū: ut scilicet cum
debuerit eē oīa duplicia: ut equus equi. Analogie fun
damētū eē obliuiscūt̄ naturā: & usu s̄gulare ē: qd̄ nā
unū significat ut equ⁹: aut q̄ cōiūcta qdāmō ad unū
usū ut abige⁹. Itaq; dicim⁹ una musa sic dicim⁹ unę bi
ge. Multitudis uocabula sūt unū īfinitū ut musę: alte
rū finitū ut due tres quatuor. Dicimus enī ut hę mu
sę: sic unę bigę & binę & trinę bigę sic deiceps. Quare
tā unę & uni & una quodāmō singularia sūt: q̄ unus
& una & unū. hoc mō mutat: q̄ altera ī singularibus
altera ī cōiūctis rebus & ut duo tria sūt multitudis: sic
bina trina. Est tertiū quoq; ḡns s̄gulare: ut ī multi
tudie uter ī quo multitudis ut utre id ē uter poeta siḡi
utri poetę multitudis ē. Qua explicata nā appet non
debē oīa uocabula multitudis hēre par s̄gulare. Oēs
enim numeri a duobus sensū uersus multitudis sunt

neq; eorū q̄s̄q̄ habere potest singulare compar Iniuria
igit̄ postulant : si qua sint singularia oportere habere
multitudines. Item qui reprehendūt : qđ nō dicat̄ ut
ūguētum ūguēta. uinū uina. sic acetū aceta. garū gara
faciūt imperite: qui ibi desiderāt multitudinis uocabu
lū. quę sub mēsurā ac pondera potius q̄ sub numerū
succedāt Nā in plumbo. oleo: aceto: cū incrementū ac
cessit dicimus enim multū oleū: sic multū plumbum
argētū nō multa olea plumba argēta Cūq; ex hisce
fiant dicam⁹: plūbea & argētea. Aliud enī cū argētū
Nā id tum cū iā uas. Argētum enim sipocillū aut qđ
item: quod pocilla argentea multa nō : qđ argentum
multū Ea natura: in quib⁹ ē mēsurā non numerus
si genera in se habēt plura: & i usū uenerūt & genere
multo. sic Vina & Vnguēta dicta Alii generis enim
unū: qđ ebio aliud quod lesbio. Sic ex regionib⁹ quę
ipsa dicūt̄ nunc melius unguēta cui nūc genera aliqđ
Si itē discrimina magna essent: olei & aceti & sic cete
raz rerū huiuscemodi i usū cōmuni dicerēt̄ : sic Olea
& Vina Quare in utraq; deniq; rescindere conat̄ ana
logiā: Sed cū in dissimili usū similia uocabula quęrūt
Et cum itē ea quę metimur. atq; ea: quę numeramus
dici putēt oportere. Itē reprehendūt analogias: quod
dicāt̄ multitudinis nomine publice balneę nō balnea
contra quod p̄uati dicūt unum balneum quod plura
balnea dicāt : quibus respondere potest non esse repre
hendendum quod scalę & aquę caldę pleraque quę cū
multitudinis uocabulis sint appellata . neque eorum
singularia in usum uenerint idemque : Item & contra

primū balneū nomē & grecū introijt in urbē publice
ibi cōcedit: ubi bina essent cōiuncta edificia lauandi cā
unū ubi uiri. alteꝝ ubi mulieres lauarent ab eadē rōe
domi suę quisq; ubi lauat balneū dixerit: & quod non
erāt duo balnea dicere cōsueuerūt. Cū hoc antiqui nō
balneū. s; lauiatrinā appellare cōsuecēt. Sic aquę calidę
a loco & aquę quę ibi staret: cū ut colerēt uenisset i usū
nostris. Cum alię ad alium morbum idoneę essent.
hę: cum plures essent: ut puteolis & in tuscis qbus ute
bant multitudinis potiꝝ. q̄ singulari uocabulo appel
larūt. Sic scalas a scādendo dicat. & singulos gradus
scāderent: magis erat querendū si appellassent singu
lari uocabulo scalas: cum origo noīatus ostenderet cō
Itē reprehendūt de casib; qđ quidā nomīat; habēt re
ctos: quidā obliquos: qđ dicūt utrosq; in uocibus oportere:
quib; idē respōderi pōt: in quib; usus & natura
nō subsit ibi non esse analogiam. Sed ne i his uocabu
lis: quę declinant: sic trāseunt e recto casu in rectum
casū. Quę tamē fere nō discedūt a ratiōe sine iusta cā:
ut hi qui gladiatores faustinos. Nā quod pleriq; dicūt
ut tris extremas syllabas habeāt: easdē castelliani aqui
liani aiaduertunt: unde oriunt nomīa dissimilia Cale
lius: Cecilius: Aquili; faustius recte dicerēt Fastinos.
sic Scipione. quidē male dicūt scipioninos. Nā contra
scipionarios: sed ut dixi. q; ab huiuscemōi cognomībo
raro declinant cognomina: neq; in usū etiā perducta
natāt quędā. Item dicunt cū sit simile stultus lusc; &
dicat stultus stultior stultissimus nō dici Lust;: luscior
luscissimus. Sic in hoc genere multa ad quę dico ideo

fieri: qd' natura nemo Lusco magis sit Luscus cū stul-
tior fieri uideat' . qd' rogat cur dicamus mane mani⁹
manissime. Itē d' uespertino tēpore uere magis & min⁹
eo nō pōt: añ & post pōt. Itaq; prius est hora prima q̄
secūda nō magis hora S; magis mane surgere tamē
dī q̄ primo mane surgit q̄ qui nō pōr. Vt .n. dies non
pōt esse magis q̄ mane. Itaq; ipsū hoc. quod dī magi
sibi nō cōstat. qd' magis mane significat pmū mane:
magis uespe nouissimū uesp. Itē huiuscemōi simili-
tudinib; rephendit' analogia. quod sūp sit anus cadus
simile & sit ab anu anicula anicilla. a cado duo r̄liqua
q̄ nō sint ppagata: sic nō dicat' a piscina piscinula pi-
scinulla a huiuscemōi uocabula analogias esse: ut dixi
ubi magnitudo aīaduertenda sit in unoquoq; gradu
En quē sit in usu cōi ut est cista cistula cistella: & Cāis
catulus catellus. qd' in pecoris usu nō est. Itaq; cōsuetu-
do frequētius res ī binas diuidi ptes & mai⁹ & min⁹:
ut lectus & lectul⁹: arca & arcula. sic alia: quod dicunt
casus alia nō habē rectos: alia obliq; & iō nō esse ana-
logias falsū est Negāt hēre rectos: ut in h' frugis frugi
fruge. Itē roli rolis role obliq; nō hēre. ut ī h' diespiter
diespiteri diespiterē Maspiter maspitri maspitrē. ad
hoc r̄ndeō & pōra hēre noīandi & posteriora obliq;
Nā & frugi rectus ē nā frux. Ac scd'm cōsuetudinē di-
cimus: ut hęc auis. hęc ouis. hęc frugis. Si secundū nām
noīandi est casus rois scd' cōsuetudinē rolis. Cū utrūq;
conueniat ad analogiā: q̄ & id quod in cōsuetudinē nō est
cuiusmōi deat esse apparet & qd' est in cōsuetudīe nouū
ī rectu cāu Eadē ē analogia ad pleraq; q̄ ex multitudīe

cū transeūt in singulare difficulter efferūt ore. sic cū
transiret ex eo qđ dicebat hęc oues una nō est dicta
ouis sine una. s; additū. i. ac factū ābiguū uerbū nomi
nādi an patrici esse casus: ut ouis & auis. sic in obliq; s
casib; cur negāt esse diespatri diespitrem nō uideo nisi
qđ minus est tritū in cōsuetudine q̄ diespiter: quod ī
nihil argumētū est nā tā casus qui nō trit⁹ ē q̄ qui est.
S; in casuū serię alia uocabula nō hēre noīandi. alia de
obliq; s aliquē nihil. n. iō quo minus fit rō pcellere po
terat hoc crimē. Nā ut signa: quę nō hnt caput: aut ali
quā aliā partē nibiloīnus in reliq; s mēbris eoz esse pos
sūt analogię: sic in uocabulis casuū. pnt itē fieri ac re
poni: qđ aborit ubi patiet natura & cōsuetudo qđ nō
nunq; apud poetas iuenimus factū. ut in hoc apud ne
uiū ī clastidio uita insepulta lect⁹ in patriā redux. Itē
repbendūt qđ dicat hęc strues: hic hercules. hic hō. debu
issent enim dici si esset analogia: hic hercul. hęc strux.
hic hōn hęc ostendūt noua nō analogiā esse s; obliquos
casus nō hēre caput ex sua analogia: nō ut sit in Alexā
dri statua īposueris caput Philippi mēbra conueniūt
ad tationē sit ad Alexādri mēbroz simulachra caput
qđ respōdeat ita sit. Nā si quis tunicā in usu ita cōsue
ut altera placula sit angustis clauis; alterā latis: utraq;
pars in suo genere caret analogia. Itē negāt esse analo
gias quod alij dicūt cupressus alij cupressi. Itē de ficis
platanis & plerisq; arborib; de q; b; alij extremū. us.
alij ei faciūt. Id est falsū Nā debēt dici. e. & i. fici: & nū
mi qđ est ut nūmi fici ut nūmoz ficoz: si essent plures
ficus essent; ut manus dicerem⁹: ut manib; & ficib; &

ut manuū & ficuū neq; has ficos dicerem⁹: sed fic⁹ ut
nō manos appellamus. Sed cōsuetudo dicēt singulatis
obliquos casus hui⁹ feci neq; hac fico: ut nō dici huius
mani. s; hui⁹ manus & hac mano: s; hac manu. Et illud
putāt esse causę. cur nō sit in analogia: quod Lucilius
scribit. decui⁹ siue decusibo est qui errāt qđ Lucilius
nō debuit dubitare qđ utrūq;. Nā i ere usq; ab asse ad
cētussis numerus es assignificat. & eius numero finiti
casus oēs a dupōdio sūt qđ dicit̃ a multis duob; mo-
dis hic dupōdius & hoc dupōdium ut hoc gladiū &
hic gladius a terribus uirilia multitudinis hi tressis &
bis tressibus. cōfido singulare hoc tressis hēo & hoc tre-
sis. Cōfido sic deinceps a cētussis. Deinde numerus es
nō significās numeri qui es nō significāt usq; a quattuor
ad centū triplicis habēt formas qđ dicūt̃ in quattuor
hęc quattuor hęc quattuor cū puentū ē ad mille. quartus
assumit singulare neutre quod dicit̃ h; mille denariū
a quo multitudinis fit milia denaria qre cū ad analo-
gias qđ ptineat nō est: ut oīa similia dicāt̃ s; ut in suo
quoq; genere similiter declinēt̃ stulte querūt curas &
dupōdi⁹ & tressis nō dicant̃ pportioe cū adsit sim-
plex dupōdius fict⁹ qđ duo asses pende bāt. Tressis ex
teribus eris qđ sit p assibus. Nōnūq; es dicebāt antiqui
a quo dicim⁹ assem tenentes h; ab greca gneaq; libra &
mille eris legasse qre qđ a tressis usq; ad ducentussis
numeri ex eiusmōi sūt cōpositi eiusmōi hnt similitu-
dinē dupōdi⁹ qđ dissimilis est ut debuit dissimilem
hēre rationē. Sic as quoniā simplex est ac principium
& unū significat & multitudinis habet suū infinitus;

dicimus enī asses. quos cū finimus dicim⁹ dupondi⁹
& tressis. Et sic porro sic uidet⁹ mihi quoniā finitum
& infinitū habeat dissimilitudinē nō debere utrunq;
Item dici eo magis. qd̄ in ipsis uocabulis. ubi additur
certus numerus in militaris aliter atq; in reliquis d̄r.
Nā sic loquūt⁹ hoc mille denariū. nō hoc mille denarij
& hęc duo milia denaria nō duo milia denarij. Si esset
denarij in recto casu atq; infinitū multitudinē signifi-
caret tūc in patrico denarioꝝ dici oportebat & non so-
lum in denarijs uictoriatis & richimis nūmis: si etiā
in uitrīs idē seruari oportere. Cū dicimus iudiciū fuis-
se triū uiꝝ. decem uiꝝ nō trium uiꝝ. Numeri atiq;
habēt analogias: quod oīb⁹ est una nō nouētria regu-
la ductus tres gradus sex decurię q̄ oīa similiter iter
se respōdent regulę est numer⁹ nouētrius qd̄ ab uno
nouē cum puenimus. rursus redimus ad unā &.v. hīc
&.lx. ab una sūt natura nouenaria. sic ab octouaria &
deorsū uersus ad singularia pueniunt Actus primus
est ab uno. dcccc. Secūd⁹ a mille ad nūgenta milia: qd̄
idē ualebat unum & mille utrunq; singulari numero
appellat⁹. Nā ut dicit⁹ hoc unū. hęc duo milia & sic de
inceps multitudinis in duob⁹ actib⁹ reliqui oēs Item
numeri gradus singularis ē in utroq; actu ab uno ad
nouē denarios gradus decē ad .lx. cētenarib⁹ a centum
dcccc. Itaq; trib⁹ gradib⁹ sex decurię fiūt tres miliaria
& res minores. antiq; his numeris fuerūt cōtenti. Ad
alios tertiū & quartū actura a decies minores iposue-
rūt uocabula. neq; ratione: sed tamē nō cōtra est eā. de
qua scribimus analogiā. Nā ut deciēnis cū dicat⁹ hoc

decies: ut mille h̄ mille: ut sit utrūq; sine casib; uocis
dicemus: ut hoc mille: hui; mille: si hoc deciens hui; de
ciēs: nec eo minus in altero qd̄ est mille præponim; hi
mille hō; mille: quoniā in eo est nomē cōmune quaz
uocāt emonimia obliqui casus. ab eodē capite ubi erit
emonimia obliqui casus quo minus dissimiles fiant
analogia nō p̄hibet. Itaq; dicimus hic argus cum hō
minē dicim;. Cū oppidū grēcācerie hos argos cū itaq;
q; argi itē faciemus. Si eadē uox nominet uerbū signi
ficauit: ut & in casus & in tēpora dispariliter declinet̄
ut faciamus A meto qd̄ nomē est motonis metone;
quod uerbū est metā metebā. Reprehendūt cū ab eadē
uoce plura sunt uocabula declinata quas synonymas
appellāt: ut sappho & alceus & alceo sic gerion genio
nes gerion; In hoc genere qd̄ casus p̄parā p̄mutant.
quidā nō reprehendunt analogiā. sed qui eis utit̄ ip̄erite
qd̄ quisq; caput præderit seq̄ debet ei; cōsequētī casus
in declinādo ac nō facere cū dixerit recto casu alce;. in
obliquis dicere alceon & alceonē qd̄ si īstituerit & nō
secutus erit analogias reprehendendū Aristarchum
qd̄ hęc noīa melicertes & philomedes similia neget
esse quod uocādi casus hēt alter melicerta alter philo
mede Sic qui dicat lepus & lopus nō esse simile quod
alterius uocādi casus sit lupe alteri; lep; Sic focer ma
cer qd̄ in transitu fiat ab altero trisyllabū foceri ab al
tero bisyllabū macri de hoc. & si supra responsū est cū
dixi de lana hic quoq; āpli; additiā. similia nō solum a
facie dici. sed etiā ab aliqua diuncta ui & potestate quę
& oculis & aurib; latere soleāt. Itaq; sepe gemīa facie

mala negamus esse similia si sapore sunt alio. Sic eqs
eadē facie nō nullos negamus esse similis in nationes
ex procreāte dissimilis. Itaq; in hoībo emēdis si natiōe
alter ē melior: emīn⁹ pluris atq; ī bisce oībus similitu
dinis nō suminus tm̄ a figura: s; etiā aliunde ut ī eqs
etas. ut ī bis cuiusmōi faciant pullos. ut in pomis quo
sūt sucosi Igit̄ idē sequit̄ in similitudinē uerboꝝ. quis
reprehendendus nō est q̄re similitudines discernēdarum
cānōnūq; ut p̄nomē assuūt sic casū aliquē assumi: ut ī
bis nemus. lep⁹. hic lepus hoc nem⁹. Itaq; discedunt ac
dicūt̄ hi lepores: hęc nemora sic: aliud si qd̄ assūptuz
erit extrinsic⁹ quo similitudo penit⁹ p̄spici possit: non
enī erit remotū a natura. Neq; enī magnetes lapides
duo inter se: similes sint. nec ne p̄spicere possis nisi mi
nutū extrinsicus p̄pe apposueris ferrū qd̄ similes la
pides similiter dicūt dissimiliter dissimiles: qd̄ ad no
minatiuū analogia ptinet. ita declinatū arbitror: ut
oīa quę dicūt̄ cōtra ad respōdendū ab his fōtibo sumi
possit qd̄ ad uerboꝝ tēporaliū rationē attinet: cū ptes
sint. iiii. tēporū p̄sonaz: genēz diuisionū Ex omni pte
qm̄ reprehendūt ad singula r̄ndebo p̄mū qd̄ aiunt ana
logias nō seruari. in tēporibo cū dicat legi lego legā: &
sic simile alia. Nā quę sint. ut legerī perfectū significa
re duo reliqua lego & legā & lego īchoatā īiuriā rep̄
hendūt. Nā ex eodē genere & ex diuisionē idē uerbum
qd̄ sūptum ē per tēpora traduci pōt. ut discedā disco
discā & eadē p̄fecti sic didicerā didici didicero. ex q̄ licet
scire uerboꝝ rōne cōstare. S; eos per triū tēporū uerba p̄
nūciare uelint sciēter id facere. Idē illos q̄ reprehendunt

quod dicimus amor amabor amatus sum: non enim
debuisset in una serie unum uerbum esse duplex cum duo
simplicia essent. Neque ex diuisione si uniusmodi ponas
uerba discrepant inter se. Nam infecta omnia simplicia siue sunt
& perfecta duplicia inter se paria in omnibus uerbis: ut hic ama
bor amor amabor: amat⁹ ero quare inter male dicunt ferio
feriam percussisti quod est ordo feriam feriebam percussisti percutio percuti
am. Sic deinceps in reliquis temporibus respondenti responderi potest
Similiter errant: qui dicunt ex utraque parte uerba omnia commuta
re syllabas oportere: aut nullum in his pugno pungam pupu
gi. Tundo tundam tutudi: dissimilia enim conferunt uerba infe
cti cum imperfectis: quod si infecta modo conferent omnia uerbi princi
pia incommutabilia uiderentur ut in his pugebam pugno
pungam. Et contra ex utraque parte commutabilia si perfecta pone
rentur ut pupugeram pupugi pupugero. Inter male conferunt:
fui sum ero: quod fui est perfectum cuius series sibi ut dicitur in omnibus
personis constat quod est fueram fui fuero de infectis sum: quod
autem dicitur: olim dicebatur esum. Et in omnibus personis constabat:
quod dicebatur esum es est eram eras erat: ero eris erit. Sic huius
modi cetera seruare analogiam uidebis. Etiam in hoc responde
dunt quod quedam uerba neque personas habent ternas: neque tem
pora terna id ipse reprehendunt. ut si quis reprehendat na
turam. quod non uniusmodi finxerit animalis omnis. Sic enim natura
non omnes forme uerborum terna habeant tempora: ternas personas
non habeant totidem uerborum diuisiones: quare cum ipamus natu
ra: quod infectabat solum habet: cum & presentis aut absentis ipa
mus sunt terna: ut lege legito legat. perfectum. n. imparat
nemo Contra que sunt ipandi ut lego legis legit. noue
na sunt uerba infecti: nouena perfecti quo circa non si genus cum

genere discrepat sed in suo quisque genere si quod est de e
requirendum ad haec addita si erunt ea. quae de nominati
uis supra sunt dicta. facilius omnia soluentur. Nam ut illic
externi caput rectos casus sic hic in forma est persona eius
qui loquitur. & tempus praesens. ut scribo lego. quare ut
illic fit: sic hic. Item acciderit in formula. ut aut caput non
sit: aut ex alieno genere non sit proportione eadem: quae illic
dicimus. Cur nihilominus seruetur analogia. Item sicut illic
caput suum habet & in obliquis casibus transitio erit in aliquam
formulam: qua assumpta reliqua facilius possunt uideri uerba:
unde sunt declinata. Fit. n. ut rectus casus non nunquam sit am
biguus: ut in hoc uerbo uolo: quod id duo significat unum a uo
luntate alterum a uolendo. Itaque a uolo intelligam & uolare
& uelle quaedam reprehendunt: quod pluit & luit dicam in praeter
terito & praesenti tempore cuius analogiae sui cuiusque tempo
ris uerba debeant discriminare fallunt. Nam est ac putant ali
ter quod in praeteritis ut dicimus longum pluit in praesenti
breue luit pluit. Item in uerborum uerborum lege fundi rura cesa ita
dicimus: ut u producamus. Item reprehendunt quidam
quod putant idem esse sacrificio & sacrificio relauat
& lauatur: quod sit an non nihil commouet analogiam:
dum sacrifici qui dicat. seruet sacrificabo. Et sic per totam
tam formam ne dicat sacrificaturus: aut sacrificatus
sum: haec enim inter se conueniunt apud Plautum cum
dicit piscis ego credo qui usque dum uiuunt. lauante
diu minus lauari quam haec lauante pronesium ad lauante
lauari non conuenit ut sit postremum sed e ad lauante
analogia ad lauari reddit: quod Plautius: aut librarii
mendiant. si est non ideo analogia. sed qui scripsit: est

rephēdend⁹ oīno & lauant & lauat^r dī sepatī recte in
rebus certis qđ puer⁹ nutrix lauat. puer a nutrice lauat^r
nos ī balneis & lauam⁹ & lauamur. S³ cōsuetudo alte
rū ut⁹ cū satis hēret ī toto corpore poti⁹ utimur laua
mur. In ptib⁹ lauam⁹. qđ dicim⁹ lauo man⁹ sic pedes
& cetera. q̄re & ut ī eis n̄ recte dicūt laui laui man⁹ re
cte. S³ qm̄ ī balneis lauo lauat⁹ sū sequit^r. ut cōn qm̄
ē soleo oportet dici solui: ut Cato & Enni⁹ scribit: nō
ut dicit Vulgus solit⁹ sū dēre dici. Neq⁹ ppter hęc qđ
hęc discrepāt in sermone pauca min⁹ ē analogia: ut su
pra dictū est. Itē cur nō sit analogia effierūt: qđ a simi
lib⁹ similia nō declinēt: ut ab dolo & colo: ab altero. n.
dicit^r dolauī: ab altero colui. In qbus assumi sol³ aliqđ
quo facili⁹ reliq⁹ dicāt. uti in unecidis opib⁹ minutis so
let fieri: igit^r in v⁹bis tēporalib⁹: quo similitudo sepe sit
confusa ut discerni neq̄at nisi trāseris in aliā psonā aut ī
tēpus que preposita sūt nosse. similia itelligit^r cū trāsi
tū ē in secūda psonā qđ altey ē dolas. altey colis. Itaq⁹
in reliq⁹ forma uerboz suā uterq⁹ sequit^r formā ut⁹ in
secūda forma v⁹boz tēporale hēat in extrema syllaba
as ae si ad discernēdas dissimilitudīes iterē q̄ circa q̄re
ibi poti⁹ Index analogiē q̄ ī pma qđ ibi abstrusa ē dis
similitudo: ut apparet ī his meo neo ruo Ab his. n. dis
syllaba sūt trāsitū qđ sic dicūt meo as neo nes ruo
ruis: q̄z unūqđq⁹ suas cōuat similitudīs foris analogiā
itē d^r his que appellāt^r pticipia rephēdūt multa iūria
Nā n̄ d³ dici terna a sigul⁹ v⁹bis amatur⁹ amās amat⁹
Illud analogia qđ p̄stare dēt: in suo quoq⁹ genere hēt
ca⁹ ut amatus: amato amati: amatie & sic ī mulierib⁹

amata amate: Item amaturus eiusdem habet declina-
tiones amās paulo aliter q̄ hoc genus oīa sunt in suo
genere similia. p̄portione sic uirilia & muliebria sunt
eadem. de eo qđ in p̄ore libro extremū est: iō nō ē ana-
logia. qđ qui de ea scripserint: aut iter se nō ueniant
aut in q̄bus ueniat ea cū cōsuetudinis discrepāt & bis.
utrūq; sic. n. oīs repudiādū est artis qđ in medicina &
in musica & in alijs multis discrepāt. scriptores: Itē in
quibus ueniūt ut scriptis si etiā repudiāt natura qđ
ita dicit nō sit ars: sed artifex reprehendend⁹ q̄ dēt in
scribēdo nō uidisse uerū non iō nō posse scribi uerū qui
dicit hoc monti & hoc fōti: cū alia dicāt hoc mōte & hō
fōte. Sic alia: quę duob⁹ modis dicunt̄ cū alterū sit uerū:
alterū falsū nō uter peccat tollit analogias. si uter recte
dicit cōfirmat & quēadmodū is qui cū peccat ī bis uer-
bis: ubi duob⁹ modis dicunt̄: nō tollit rationē cū seq̄-
tur falsū Sic etiā in his nō in duobus dicunt̄. si q̄s aliter
putat dici oportere atq; oportet: nō scientiā tollit orati-
onis si suā inscientiā denudat q̄bus rebus solui arbitra-
remur posse quę dicta sūt p̄ori libro cōtra analogiā ut
potui breui p̄curri. ex q̄bus si id cōfecissent qđ uol-
lūt ut ī līgua latina esset anomalia tñ nihil legisset. iō
quod in omnibus partibus mundi utraq; natura inest.
qđ alia iter se alia sūt. Sicut in animalibus dissimilia
sūt: ut equ⁹ bos. cuius homo itē alia ī unoquoq; horū
genere inter se similia innumerabilia. Item ī piscibus
dissimilē mureā lupo bis solee hęc nerene & mustele
sic alijs ut maior ille numerus sit similitudinū earū;
quę sunt separatim in murenis. separatim ī afellis:

Sic i generibus alijs quare cum i declinationibus uerborum numerus sit magnus a dissimilibus uerbis ortus quod etiam uel maior est in quibus similitudines reperiuntur conferendum est esse analogias: Item que cura ea non multo minus quam in omnibus uerbis patiatur uti consuetudo communis fatendum illud. quod quam analogiam sequi nos debere uniuersos singulos: tunc preterquam in quibus uerbis offensura sit consuetudo communis. Quod ut dixi aliud debet prestare populus aliud e populo singuli homines: neque id minus est cum singuli quoque non sint eodem iure. Nam liberius potest poeta quam orator sequi analogias quare cum hic liber id quod pollicitus est demonstratur absolueri faciam finem proximo Deinceps declinationum uerborum firma scribam.

N uerborum declinationibus disciplina loquendi dissimilitudinem: an similitudinem sequi deberet multi querunt. Cum ab his non que a similitudine oriretur uocaretur analogia: reliqua pars appellaretur anomalia De qua re per libro: que diceretur cur dissimilitudinem ducere haberi oportere dixi. Secundo contra que diceretur cur potius dissimilitudinem uerborum prepositi quam reum quod nec fundamenta ut debita posita ab ullo neque ordo ac natura. ut res postulat explicata: ipse eius rei formam exponam Dicam de quattuor rebus que continent declinationibus uerborum: quid simile ac dissimile quid ratio: quam appellant logon qui proportione quid dicunt analogon quod consuetudo: que explicate declarabunt Analogiam & anomalia. unde sit quod sit: cuius modi sit. de similitudine & dissimilitudine: Ideo primum dicendum quod ea res

est fundamentum omnium declinationum : ac cōtinet
rationes uerborū. Simile est: quod res plerasq; uidetur
habere easdem quas illud cuiusq; simile. Dissimile ē:
quod uidetur huius minimum ex duobus constat oē
simile. Item dissimile: qđ nihil potest esse simile: qñ
alicuius sit simile: Item nihil dicitur dissimile quī ad
dat quod id sit dissimile. Sic dicitur similis hō homini:
equus equo. Et dissimilis homo equo. Nā simile ē homo
homini ideo qđ easdē figuras mēbroꝝ hēnt: quę eos
diuidūt ab aliquoꝝ animalium specie. ī ipsis hominibus
simili de causa uir uiro similior. q̄ uir mulieri qđ plu-
res habēt easdē ptis & sic senior seni similior q̄ puero.
Et porro similiores sūt: qui facie quoque pene eadeꝝ
habitu corporis filio: Itaque qui plura habēt eadē di-
cuntur similiores qui proxime accedūt ad id ut oīa ha-
beāt: eadē uocātur: gemini similimi sūt qui tris naturas
rerū putēt esse. Simile dissimile: Neutrū qđ aliis uo-
cent nō simile: aliis nō dissimile. Sed quanuis tria sit
simile: dissimile. Neutrū tamē pōt diuidi etiā in duas
partes sic quodcūq; cōferas aut simile esse: aut nō esse
simile esse & dissimile si uideat esse: ut dixi neutrum
si ī neutrā partē prepōderet: ut si quę res duę cōferūt
uicinas habēt ptes. & ī his denis habeāt easdem denas
alias ad similitudinē & dissimilitudinē quę aīaduertē
das banc naturā pleriq; subiiciunt sub dissimilitudinis
nomē quare qm̄ fuit ut potius de uocabulo q̄ de recō-
trouersia esse uideat: illud est poti⁹ aduertēdū cum si-
mile quid esse dicitur: quin cui parti simile dicatur
esse. In hoc enim solet esse error: quod potest fieri: ut

homo homini simile sit nō sit: ut multas ptes habeat
similis & iō dici possit similis hēre oculos. mapedes: &
sic alias res sepatim & una plures. Itaq; qđ diligenter
uidendū est in v̄bis. quas ptes & q̄t modis oporteat si
milis hēre dicūt ut infra apparebit. Is loc⁹ maxie lubri
cus est. qđ. n. similius pōt uideri in diligenti q̄ duo v̄ba
hęc: suis & suis: quę nō sūt q̄ alterꝝ nō significat suere.
alterꝝ suē. Itaq; similia esse uocib⁹ ac syllabis cōfitemur
Dissimilia esse ptibus orationis uidem⁹: q̄ alterꝝ hēt
tēpora alterꝝ casus. quę duę res uel maxie discernunt
analogias Itē pp̄inquiōra genere iter se v̄ba simile se
pe pariūt errorem: ut in h̄ q̄ numerus & lep⁹ uidet̄
esse simile. qđ cū trūq; habuerit eūdem casū rectū: si
nō est simile: quod eas certe similitudines opus sūt: in
quo ē: ut in genere nomine sint eodē: qđ in his nō est
Nā in uirili genere nominū sint eodē est lep⁹ ex neu
tro nemus Dicit̄. n. hic lepus & hoc nem⁹ si eiusdem
generis esset utriq; preponeret̄ idem ac diceret̄: aut
hic lepus & hic nemus: aut hoc lepus & h̄ nemus q̄re
quę & cuiusmodi sūt genera similitudinū ad hāc rem
p̄spiciendū ei: qui declinationes v̄boꝝ p̄portione sint:
ne queret qđ locū quod ē difficilis: q̄ de his rebo scri
pserūt. aut uitauerūt aut iceperūt. neq; adseq̄ potue
rūt. Itaq; in q̄ dissensio neq; ea uniuersū apparet. Nā
alij de oib⁹ uniuersis discrimib⁹ posuerūt numeroꝝ: ut
Dyonisi⁹ Sidoni⁹ q̄ scripsit eas eē septuagīta unā. alij
ptes ei⁹ quę hēt casus. cui⁹ eidē hic cū dicta esse discrimi
nia q̄dragīta septē. Aristotiles rettulit ī litteras. xiiij.
Parmenisius. viij. Sic alij pauciora aut plura quarum

similitudinū si esset origo recte capta & ide a rōne min⁹
erraret in declinatioib⁹ uerboꝝ quaz ego pticipia pri
ma duoz geneꝝ sola arbitror esse similitudines exigi
oporteat. Et quis unū positū in uerboꝝ materia alteruꝝ
ut in materie figura que ex declinatōe fit. Nā dēt esse
unū ut uerbū uerbo: unde declinet sit simile. Alterum
ut est uerbo in uerbū declinatio: ad quē cōferat⁹ eiusdē
modi sit. alias. n. a similibus uerbis similiter declinātur
ut ab berus fer⁹. bero fero. Alias dissimiliter ber⁹ fer⁹
beri fer⁹ cū utrūq; & uerbū uerbo. erit simile & declinatio
Tū deniq; dicā esse similē ac duplicē & pfectā similitu
dinē hēre id quod postulat analogia: si ne astutius ui
dear posuisse duo genera esse similitudinū sola: cū utri
usq; inferiores species sint plures: si de his retinero ut
mibi relinquā latebras repetā ab origine similitudis
que in cōferendis uerbis & inclinādis sequēde aut uitāde
sint: pma diuisio in orōne qd alia uerba nusq; declinant⁹
ut hęc uix: mox alia declināt⁹ ut a lima limabo a fero
ferebā: Et cū nisi in his uerbis: que declināt⁹: nō possit eē
analogia: q dicit simile esse, mox & nox errat qd nō ē
eiusdē generis utrūq; uerbū cū nox succedere dēat sub
casu rōne mox neq; dēat: neq; possit. Scda diuisio est
de his uerbis que declinari possūt: qd alia sūt a uolūta
te alia a natura. Voluntatē appello cū unusquis a no
mie alie ipōnit nomē: ut Romul⁹ Romę Naturam
dico cū uniuersi acceptū nomē ab eo q ipōnit nō req
rim⁹: quēadmodū id uelit declinari Sipi declinam⁹:
ut h⁹ Romę: hęc romā. De his duab⁹ ptib⁹ uolūtaria
declinatio referē ad cōsuetudinē naturalis ad orationē

Quare p̄inde ac simile cōferri nō oportet ac dicere. ut
sit e Roma Romanus: Sic ex Capua dici. Capuanus
qđ in cōsuetudīe uehemēter natat: qđ declinātes im
perite reb̄ nomina iponunt. A quibus cū accepit con
suetudo turbulēta necesse est dicere. Itaq; neq; Aristar
chij: neq; alij in analogijs defendā eius susceperūt cām
S; ut dixi hoc genere declinatio in cōmuni cōsuetudīe
x̄boꝝ egrotat & languescit Quod orit̄ e populo mul
tiplici Impio: Itaq; in hoc genē in loquēdo magis ano
malia q̄ analogia. Tertio diuisio ē quę x̄ba declinata
natura. Ea diuidit̄ ī ptis q̄ttuor In Vnā primā uidelic; 3
quę hēt casus neq; tpa hēt. ut docilis. Facilis & Ama
bilis In alterā quę tēpora hēt neq; casus ut docet facit
amat In tertiā quę utraq; hēt ut docēs faciēs. In q̄rtā
quę neutra ut docte & facete. Ex hac diuisione singu
lis ptib; tres relinquere dissimiles Quare nisi in sua
pte iter se collata erūt uerba: si nō cōueniunt non erit
ita simile: ut debeat facē idē in articulis. Vix ad ūbrata
ē analogia & magis reꝝ q̄ uocū in nomib; magis ex
pressa: ac plus etiā in uocib; ac similitudinib; q̄ ī reb;
suā optinet rōez. Etiā illud accedit ī articulis hēre ana
logias ostēdere sit difficile: qđ singula sint x̄ba hic cō
facile q̄ magna sit copia silij; noīatiuū. Quare nō tā
hāc ptē ab illa ob diuidendū q̄ illud uidēdū: ut satis sit
uerecūdi etiā illā in eādē barenā uocare pugnatū: ut ī
articulis duę ptes finite & ifinite. sic ī uocabul; duę uo
cabulū & nomē. Nō. n. idē oppidū & Romā. Cū op
pidū sit uocabulū: Roma nomē: q̄z discrimen in his
reddendis rationibus alij discrimie alij nō. Hos sicubi

opus fuerit qd sit & cur ascribimus uniuscuiusq; ptes
qm species plures de singulis dicā. Prima pars causal
diuidit̄ ī partes duas: ī nominatiuū scilicet quod neq;
finitū est: ut hic & quis de his generibus duobus ut
sūpseris cum reliquo nō conferēdū: quod iter se dissi-
miles habent analogias nominatus: ut simul sit nomi-
natus hēre debz: ut sit eodē genere: specie eadē sic cāu.
Exitu eius genere ut si nomē ē: quod cōferas sit nomē
spē simile: ut nō solū utrūq; sit uirile casu simile ut si
altery sit dandi itē altery sit dandi cū quo cōferas Exitu
ut quas unū hēat extremas litteras. easdē altery hēat:
ad hūc quadruplicē fontē ordies dirigūt̄ bini: uni trāf-
uersi: alteri directi ut in tabula solet in qua latuncul⁹
ludūt. Transuersi sūt: qui a recto casu obliqui declinā-
tur: ut albus albi albo Directi sūt: qui a recto casu in
rectos declinant̄: ut albus alba albū. utriq; sūt partib;
senis. Transuersoy ordinū ptes expellant̄ casus dire-
ctoy genere utrisq; iter se īplicatis formā dicā. Pri⁹ de
trāsuersis casuū uocabula alius alio modo appellauit
Nos dicemus qui nominādi cā dicūt̄ nominandi uel
nominatiuū.

Et scope dicit̄ una scopa
aliter. n. natura qd̄ priora simplicib; posteriora in cō-
iunctis rebus uocabula ponūt̄ sic bige sic quadrigē a
cōiunctu dicte. Itaq; nō dicit̄: ut hęc una lata & alba.
sic una biga. sed unę bigę. neq; ut dicit̄. ut hęc duę latae
albę. sic hęc duę bigę & quadrigę. Itē figura xbi qualis
sit refert: qd̄ in figura uocis alias cōmutatio fit. in uno
uerbo sint. modo sint. alias in medio: ut cursu culesito.

alias in extremo. ut doceo docti. alias cōmunis: ut lego
lege. Refert igit̃ ex quibꝫ litteris quodq; uerbū cōstet
maxie extrema: quod ea in plerisq; cōmutant̃. Quare
in his quoq; ptibꝫ similitudines ab alijs male. ab alijs
bene: qđ solēt sūmi in casibꝫ cōferendis recte an ppe
ram uidendū. S; ubiq; cōmouēt litterę nō solū hę sūt
aīaduertendę: sed etiā quę pxię sunt neq; mouēt̃: hęc
enī uicinitas aliquātū potēs in uerboꝝ declinationibꝫ
In q; figuris nō ea similia dicemus: quę similis res si
gnificat. sed quę ea forma sint. ut eiusmōi res similia
ex īstituto significare plerūq; soleat: ut tunicā uirilem
& muliebrē dicimus: nō eā quā hēt uir aut mulier sed
quā habere ex īstituto dēt: pōt enī muliebrē uir. uirileꝝ
mulier hēre. ut in scena: ab auctoribꝫ habere uidemꝫ:
sed eā dicimus muliebrē: quę de eo genere est: quo in
duti mulieres: ut uterent̃ est īstitutū. ut actor stolaꝝ
muliebrē sic ppēna & cecina & purpurina figura mu
liebria dicūt̃ habē nomīa nō mulieꝝ Flexure quoq;
similitudo uidēda iō qđ alia uerba quā uim habeāt ex
his v̄bis unde declināt̃: appellāt: ut quēadmodū oportet
ut a p̄tor cōsul p̄tori cōsuli. Alia extrāitu in
telligūt̃. ut focer macer quod alterꝝ fit focerꝝ: alterꝝ
īnacꝝ. quoz utrūq; in reliquis a trāitu. suā uīā sequit̃
& in singularibꝫ & in multitudinis declinationibꝫ. h̄
fit iō quod naturaz genera sūt duo. quę iter se cōferri
possūt. unū quod uideri pōt: ut homo & equꝫ: Alterꝝ
sine assūpta aliqua re extrinsecus p̄spici nō possit ut
eques & equiso. utrūq; enī dicit̃ ab equo. q̄re hominē
homī simile esse. aut non esse sicut tuleris ex ipsis boī

aīaduērsis scies. Ac duo iter se similiter: ne sint lōgio-
res q̄ sint leorū fratres dicē nō possis: si illos breuiore
cū quibō cōferūt: q̄ longi sint ignorent si latiorū atq;
altiorū. Itē cetera eiusdē generis sine assūpto extrīsecō
aliquo p̄spici similitudīes nō p̄nt. Sic igit̄ quidā casus
qd̄ ex hoc genē sūt. nō facile est dicē similis esse. si eorū
singulorū solū aīaduertas uoces nisi assūpseris. alteruz
quo flectit̄ ī trāsuendū uox: q̄ ad nominatiuū simili-
tudines aīaduertēdas arbitratus sū: satis est augē hęc
sūt. Relinquit̄ de articulis. In q̄bus quēdā eadē. quēdā
alia. De quinq; n. generibō duo p̄ma habēt eandē: qd̄
sūt & uirilia & muliebria & neutra. & qd̄ alia sūt. ut
significēt unū: ut plura & de casibus q̄bus h̄nt q̄nos.
Nā uocādi uoce notat̄ nō ē p̄priū. illud h̄nt qd̄ partī
sūt finita ut hic & hęc p̄tim īfinita. ut qs quę & quorū
qd̄ adūbrata & tenuis analogia. in hō libro plura dicē
necesse ē secūdū genus: quę ōba tēpora h̄nt: neq; casus
nisi h̄nt p̄sonas eorū declinatōnū species sūt sex. Vna
quę dicit̄ tēporalis: ut legebā gemebā. lego gemo. Al-
tera p̄sonarū: ut fero: meto: feris: metis. Tertia rogādi
ut scribone legone: scribisne legisne. Quarta respōdē-
di ut fingo p̄igo: fingis p̄gis. Quīta optādi: ut dicerē
facerē: dicā: faciā: Sexta īpandi: ut cape rape: capito ra-
pito. Itē sūt declinatū species quattuor: quę tēpora ha-
bēt sine p̄sonis in rogādo ut foditur ne: ferit̄ ne: & fo-
dit̄ ne: feret̄ ne: a respōdendi specie eedē figurę fiunt
extremis syllabis dēptis. Optādi species: ut uiuatur:
amet̄ uiueret̄ amaret̄. Impandi declinat̄ sū ne h̄nt
dubitationē. & eorū sint. ne hęc rati parēt̄ p̄uget̄ parari

pugnari. Accedunt ad has species a copulis diuisionu;
quadrinis ab imperfecti & perfecti como edo emi edi a semel
& sepius ut scribo lego scriptitau lectitau faciendi &
patiendi ut uro ungo uror ungor. A singulari & mul-
titudinis: ut laudo culpo laudamus culpam: bui? ge-
neris & uerborum: cui? species exposui quae late quicquid pateat &
cuiusmodi efficiat figuras in libris quae de formulis uerborum
erunt diligentius expedietur. Tertij generis quae declinantur
cum temporibus ac casibus. Ac uocantur a multis. Iam principalia
sunt haec genera

quoadmodum declinantur quoniam. Casus eius etiam
si is qui finxit poeta aliquid uocabulum ut ab eo casu ipse
aliquem propter. declinauit potius cum reprehendimus quam seque-
mur. Igitur ratio quam dico utrobique & in his uerbis: quae imponuntur
et in his quae declinantur. neque non etiam tertia illa quae ex
utroque miscetur genere quae unaquaeque ratio collata cum al-
tera: aut similis: aut dissimilis: aut sepe uerba alia ratio
eadem. Et non nunquam ratio alia uerba eadem. Quae ratio in amor
amori: eadem in dolor dolori: neque eadem in dolor dolor est.
& cum eadem ratio. quae est in amor & amoris sit in amores
& amor: tamen ea quod non in ea quae oportet conferretur a maiore per se
solum efficere non potest analogias propter disparilitatem uo-
cis figurarum: quod uerbum copulatum singulariter cum multitudie
Ita cum est proportione: ut eandem habeat rationem: tamen denique ea
ratio conficit id quod postulat analogia. de qua deinceps dicam.
Sequitur tertius locus: quae sit ratio proportione a graeco uocantur
ab analogo dicta analogia. Ex
eodem genere quae res inter se aliquo parte dissimiles ratione habent
aliquam. Si ad eas duas altere res duae collectae sunt. quae

rationē habeāt eandē: qđ ea v̄ba bina hñt eūdē logon
dicit̄ utrūq; sepatī analogon simp̄ collata q̄ttuor ana
loga: Nā ut ī geminis. cū simile dicim⁹ esse menechi
nū menechino de uno dicim⁹ cū similitudinē esse ī bis
de utroq; sic cū dicimus eandē rationē hēre affē ad se
nissē. quā hēt in argumēto libella ad singulā. Quid sit
analogon ostendimus: cū utrobq; dicim⁹ & ī cre & in
argēto esse eandē rōnē tū dicimus de analogia: ut so
dalis & sodalitas. Ciuis & ciuitas: nō ē idē si utrūq; ab
eodē ac coniunctū sic analogon & analogia idē nō ē. sed
itē est cōgeneratū. Quare si homines substuleris sodalis
substuleris: si sodalis sodalitatē. Sic itē si substuleris

substuleris analogon: si id analogian. q̄
cū iter se tanta sint cognatione dēbit subtili⁹ audire q̄
dici. Expectare. i. cū dixerō quid de utroq; & erit com
mune expectes. Dū ego in scribēdo trāferā ī reliquū
S; ut potius tu psequare aīo hęc fiūt in dissimilibus
rebo: ut in numeris. si cōtuleris cū uno duo: sic cū decē
uiginti. Nā rationē duo ad unū hñt: eandē habēt uigi
ti ad decē. In nūmis in similibo. si ē ad unū uictoriat⁹
denari⁹: si ad alteꝝ uictoriatū ad alteꝝ denari⁹. Sic itē
in alijs rebo oībo pportioē dicūt̄ ea: ī q̄ est. sic quadru
plex natura ut in pgenie cū ē filius ad patrē sic si ē filia
ad matrē: & ut est in tēporib; meridies ad diē: sic me
dia nox ad noctē. hoc poete genera in similitudinibus
utūt̄: multū hoc acutissime Geometre. h̄ in oratiōe
diligentius q̄ alij Aristarcho grāmatici ut cū dicunt̄
proportione similia esse amorē amori: dolorē dolori.
Cū ita dissimile esse uideāt: amorē & dolorē: quod ē

alio casu: Itē dolorē dolori. S₃ dicūt q̄ a similibo non
nunq̄ rōnes hēt īplicatas duas. ut si una directa altera
trāsuerſa qđ dico aptius sic fiet. Esto sic expositos esse
numeros ut ī p̄mo vsu sit unū duo q̄ttuor. In secūdo
decē uigīti q̄dragīta. In tertō cētū ducēti quadrigīti. In
bac formula numeroꝝ duo inerūt: q̄s dixi logos: q̄ di
uerſas facit analogias: un⁹ duplex: q̄ ē in obliq̄s vsibus
qđ ē ut unus ad duo: sic duo ad q̄ttuor. Alter decēplex
īdirectis ordinib⁹: qđ ē ut un⁹ ad decē: sic decē ad cētū
Similiter ī vboꝝ declinatioib⁹ ē Biniū qđ & ab recto
casu in recto: ita ut formulā similiter efficiāt qđ sit p̄
uersū. hic Albo: huic albo: bui⁹ albi. Scđo hęc alba: huic
albe: bui⁹ albe. Tertio h̄ albū: huic albo: bui⁹ albi: Itaq̄
fiūt per obliq̄s declinatioēs: ex his Analogiē hoc gen⁹
Albius atri⁹: albio atrio p̄ directas declinatioēs: albi⁹
atrius: albia atria: que scilicet erit pticula ex illa ducen
naria atria que scilicet Cētennaria formula analogiaz.
de qua supra dixi: analogia que dicit̄. Ei⁹ genera sunt
duo. Vnū deiunctū sic ē. ut unū ad duo: sic decē ad ui
gīti. alter coniuētū sicut ē unū ad duo: sic duo ad quat
tuor in hoc qđ duo bis dicūt̄. Et tū cōserimus ad unū
Et tūc cū quattuor: Hoc quoq̄ natura dicit̄ q̄druplex
li a septē cordis Cithare. Tamē duo dicūt̄ hēre cetera
corda qđ quēadmodū crepta. Prima ad quartā cordā
Sic quarta ad septimā respōdent. Media ē alteri⁹ pri
ma. Alteri⁹ extrema Medici in egrotos septimos di
es. q̄ obseruant q̄rto die. Iō diligentius signa morbi ad
uertūt: qđ quā rationē habuit primus dies ad quartū
eadē presagit habituz: qui est futur⁹ ab eo Quartus

q est septimus a primo. Quadruplices de iuncte i casi
 b9 sūt uocabuloꝝ: ut Rex regi Cōiuncte sūt triplices
 in vboꝝ: trib9 tēporib9: ut legebā lego legā. qd̄ quam
 rationē hēt legebā a lego: hāc hēt lego a lega in h̄ fere
 oēs homīes peccāt qd̄ pperā trib9 tēporib9 hęc uerba
 adijciūt cū pportione uolunt pronūciare. Nā cuz sint
 uerba. alia infecta: ut lego & legis: alia pfecta: ut legi
 & legisti. & debeāt sui cuiusq; generis in coniungendo
 copulari: & cū recte sit iō lego & legebā nō recte est le
 go adlegi. qd̄ legi significat. quod pfectuz ut h̄ tutudi:
 pupugi: tūdo pungo: tūdam pungā. Itē beccatus su3
 vberatus sū: uerberabor. Iniuria reprehēdūt: qd̄ & ife
 eti iter se similia sūt: & pfecti iter se: ut tundebā: tūdo
 tūndā & tutuderā tutudi tutudero: Sic amabar amor
 amabor: & amatus erā amatus sū amat9 ero. Itaq; re
 p̄hendūt q cōtra analogias dicūt. cur dispariliter in tri
 bus tēporib9 dicant̄ quedā vba natura cū quadriplex
 sit analogia: id nō nūq̄ ut dixi pauciores uidetur hēre
 ptes. sic etiā als pluris: ut cū ē quēadmodū a tria unū
 & duo: sic ad sex duo & q̄ttuor. que tñ quadriprita cō
 prehendit̄ forma: qd̄ bina ad singula cōferūt̄ quod i
 oratiōe quoq; nō nūq̄ reperiet̄. Sic ut Diomedes con
 fert̄ Diomedib9 sic dicit̄ ab Hercules herculi: & Her
 culib9: & ut hęc hic ab uno capite a recto casu in duos
 obliquos discedūt casus. Sic cōtra multa a duobus ca
 pitibus recti casū cōfluunt in obliquū unū. Nā ut ab
 his rectis hi bibiei be tibię fit bis bibieis Sic est ab his
 hi cęli. be cęlie bis celis a duobus similib9 similit̄ de
 clinātur ut fit in bis Nemus Olus. Nemora Olera

Alia a dissimilibus similiter declinantur: ut in articulis ab
hic iste hunc istum. Analogia fundamenta habet: aut a vo-
luntate hominum: aut a natura rerum: aut re utraque volun-
tate dici impositione vocabulorum naturam declinationem
vocabulorum quo decurrit sine doctrina quae impositione se-
quetur dicitur. Si simile in recto casu dolus & Malum fore
in obliquo dolo & malo si naturam sequetur si sit simile in
obliquis Marco Quinto fore ut sit marcum quintum qui
utrumque sequetur dicitur ab hoc simile transitus. ut est in seruum
serue. fore. ut sit item in ceruus cerue. Comune omnium
est. ut quattuor figura uocis beatus proportione declinat
primum genus est ortum ab similitudine in rectis casibus Se-
cundum a similitudine quae est in obliquis. Tertium a similitu-
dine quae est in transitibus de casu in casum. Primo genere
ab impositione ad naturam perficitur. In secundo contra. In ter-
tio ab utroque. Quo circa etiam hoc tertium potest bifariam diui-
sim tertium & quartum dici. Quod in eo non per se & rosas
potest dici quae initia faciet analogiae. Impositio ab his obliquis
figuras declinare debet qui naturam contra. Qui ab utraque
reliquis declinationes ab eiusmodi transitibus. Impositio
est in nostro dominatu. Nos in natura quemadmodum
uult natura. Sed quoniam duobus modis imponitur uocabulum
aut re singulari: aut multitudinis. Singulari ut Cicer:
multitudinis ut Scale. Nec dubium est quoniam ordo declina-
tionum in quo res singulares declinantur sole ab singulari
aliquo casu perficitur: ut Cicer ciceri ciceris. Item contra in
eo ordine: quoniam multitudinis erit solum quoniam a multitudinis
aliquo casu ordini conueniat: ut Scale scalis scalas. Aliud
uidendum est cum duplex natura copulata. ac declinationum bini fiat

ordines: ut ē Mars martis. Vnde tū ratio analogiē de
buit ordiri utrū ab singulari re in multitudinē: an cōtra
Neq; n. si natura ab uno ad duo puenit idcirco nō pōt
āplius esse in docēdo posterio: ut idē incipias. ut qd sit
p̄us ostendas itaq; illi q de oī natura disputāt: atq; iō
uocāt̄ p̄fici: tñ ex his ab uniuersa natura profecti re-
tro: quę esse p̄cipia mūdi ostendūt. Oratio cū ex lit-
teris cōstat tñ ea grāmatici de litteris ostēderūt. Qua-
re in demōstrādo qm̄ potius proficisse de litteris ostē-
dūt oportet ab eo qd aptius est: q̄ ab eo qd p̄us ē. Et
poti⁹ q̄ ī corrupto p̄cipio ab nā reꝝ q̄ ab libidie ho-
minū. Et hęc tria quę sequēda magis sūt min⁹ sunt in
singularib⁹ q̄ ī multitudie Cōmodi⁹ pōt ordiri qd in
his p̄cipib⁹ min⁹ oratiois v̄bis fingēdis v̄boꝝ forma
facili⁹ singularia uideri posse q̄ ex singularibus multi-
tudinis. hęc ostendūt trabes trabs duces dux. Videm⁹
enī ex his v̄bis trabes duces de extrema syllaba e l̄ram
exclusā: & iō ī singulari factū esse trabs dux: Cōtra ex
singularib⁹ nō tā uidemus quēadmodū facta sint ex
b. & s. trabes ex. e. & s. duces. Similitudinis rect⁹ cas⁹
forte figura corrupta erit id qd accedit raro. p̄ id cor-
rigem⁹ q̄ idē ordiemur obliquis assumē oportere fi-
guras eas quę nō crūt ābigue siue singulares siue mul-
titudies ex qb⁹ id cuiusmōi debēt esse p̄spici p̄nt. Nā
nūq̄ alterꝝ ex altero uideť: ut Crisp⁹ scribit quēadmo-
dū pater ex filio & fili⁹ ex patre neq; min⁹ ī formicib⁹
p̄pter sinistra dextē stat. q̄ p̄pter dextra sinistra: q̄ pro-
pter ut ex rectis casib⁹ obliqui & ex obliq; recti. & ex
singularib⁹ multitudies. & multitudis singulares nō nūq̄

quod recuperari possunt principium id potissimum sequi debemus ut
in eo fundamentum sit in natura quod in declinationibus ibi facili-
or ratio. facile enim est advertere peccatum magis eadem pos-
se in impositiones eas quae sunt plerumque in rectis casibus sin-
gularibus quod homines imperiti & dispersi uocabula rebus im-
ponunt: quocumque eos libido iuuit. Natura incorrupta est
plerumque suapte sponte nisi quae eam usu inscio deprauabit.
Quare si quis principium analogiae potius posuerit in naturali-
bus casibus: quam in positicijs non multae in consuetudine occur-
rent: & natura libido humana corrigi non ab libidine
natura: quod qui impositionem sequi uoluerint facient contra-
ria sine singulari quis potius proficisci uolet. in illud facere
oportebit ab sexto casu. qui est proprius latini: Nam eius ca-
sus. his litterarum discriminibus facilius reliquorum uarie-
tate discernere poterit. quod eius habent exitus. aut in .a. ut
hac terra: aut in .e. ut hac laece: aut in .i. ut hac leui. aut in
o. ut hoc celo: aut in .u. ut hoc uisu. Igitur ad demonstrandas
declinationes biceps una haec. Sed quoniam ubi analogia
tria unum quod in rebus alterum. alterum quod in uocibus: tertium quod in
utroque duo propria simplicia. Tertium duplex. adverten-
dum haec quae inter se habeant rationem. Primum ea quae sunt
discrimina in rebus propria sunt quae ad rationem non attineant
propria quae pertinent. Non pertineant ut ea quae obseruantur in edifi-
cijs & signis faciendis. ceteris quae rebus artifices equi-
us uocantur aliae armonice sic. Item aliae nominibus alijs
Sed nulla harum fit loquendo pars ad orationem. quae per-
tinet res esse. sunt quae uerbis dicuntur proportionem neque
a similitudine quoque uocum declinatus habent: ut Iupiter
Marspiter. Ioui. Marti haec enim genera nominum

& numero & casib⁹ similia sūt pportione similes iter
se qd' utraq; noīa sūt & uirilia sūt & singularia & cāu
nominādi & dādi. altey genus uocale est in quo uoces
mō sūt pportioe similes: nō res: ut Biga bige. Nuptia
nuptie: neq; n. i. bis res singularis subest una cū dicit̃
biga q̄driga: neq; ab his uocibus quę declinata sūt mul
titudinis significāt quicq;. Iō qd' oīs multitudinis quę
declināt̃ ab uno. ut a merula merule sunt eiusmōi ut
singulari subiūgant̃ sic Merule duę: Catule tres: Fa
cule q̄ttuor. Quare cū idē n̄ possit subiūgi cū dicim⁹
bigene quadrigę: duę nuptie tres. S; p eo unę bige bi
ne q̄drige trine nuptie: apparet nō eē a biga & quadri
ga & bige & quadrigę. S; ut ē hui⁹ ordinis. unę duae
tres. principiū una. sic in h̄ ordine altero: unę binę tri
ne: principiū est unę. Tertiū genus est illud duplex qd'
dixi. in quo & res & uoces similiter pportione dicunt̃:
ut bonus malus. boni mali: de quoz analogia & aristo
phanes & alij scripserūt. Etenī hęc deniq; pfecta ut in
orōne illic duc simplices ichoata analogie de qbus tñ
sepatī dicā qd' bis quoq; utimur in loquēdo. S; p̄us de
pfecta i qua & res & uoces quadā similitudie cōtinēt̃
Cui⁹ ḡna sūt tria unū uernaculū ac dominatū. altey
aduētitiū. tertiū notū. Ex pegrino hic natū & naculū ē
ut sutor & pistor: sutori & pistori. aduenticiū ē: ut He
ctores Nestores bectoras nestoras. Tertium illud no
tū ut achilles & Pele⁹. De genere multi utunt̃ non
modo poete sed etiā pleriq; hęc. Primo ōnes q soluta
orōe loquūt̃ dicebāt ut quęstorē p̄torē sic bectore ne
storē. Itaq; Enni⁹ ait. Hectoris natū de troiano muro

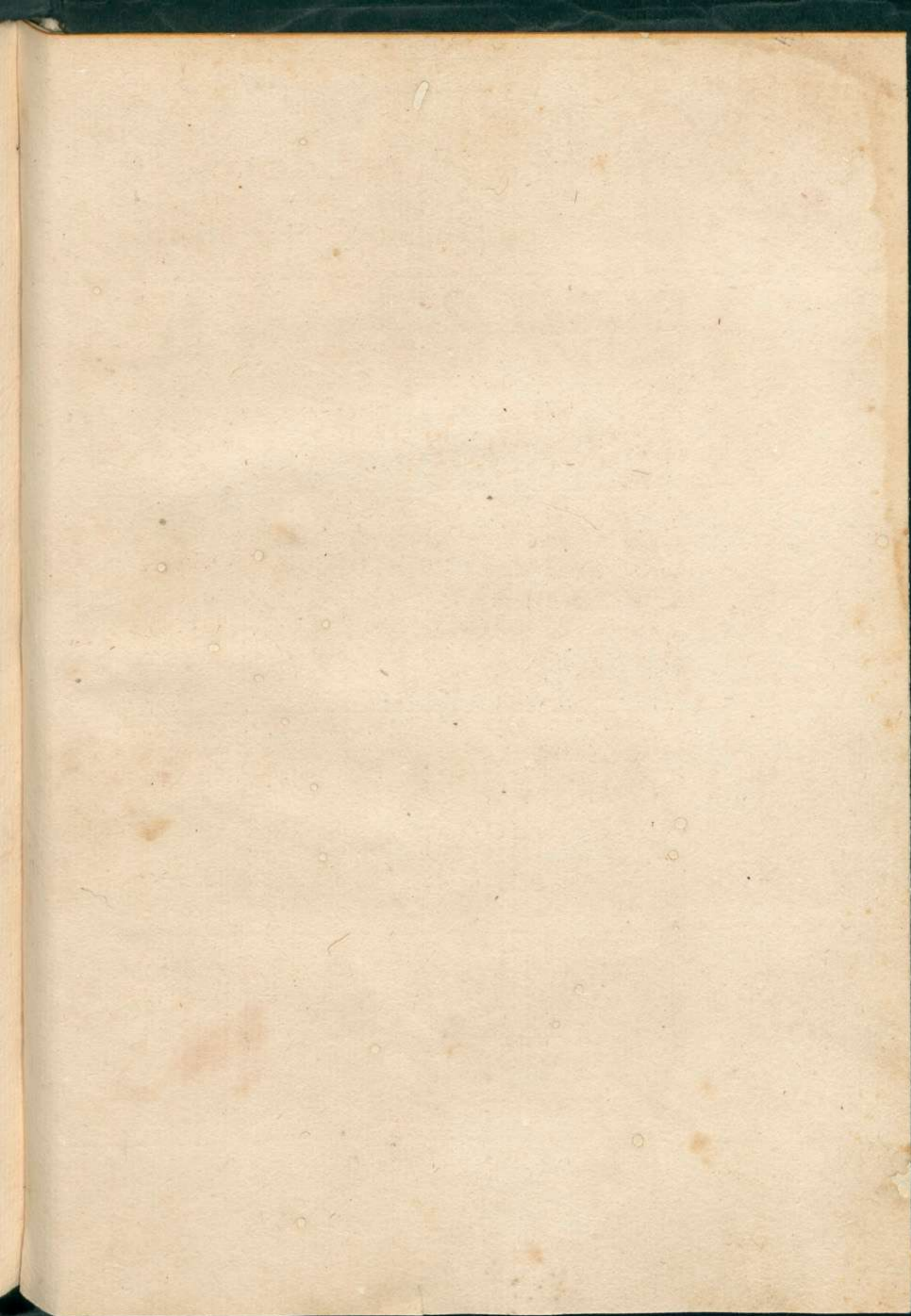
iactari. Acci⁹ h⁹ in tgedijs. Largius a prisca cōsuetudie mouere cepit & ad formas gręcas v⁹boꝝ magis reuocare & a quo Valeri⁹ ait. Accius Hectorē nollet facē. Hectoria mall³. Quod aduētia pleraq; habem⁹ gręca secutū. ut de nothis gręcaicos quoq; noīatos plurimū haberem⁹. Itaq; ut hic alia gręca. alia gręcanica sic analogie Et quis que sic nocte fuit declinatioēs de his alie prisca ut bachides & chryfides & bachidas. cū his oīb; trib; utāē nostri maxie q; sequūt media ī loquēdo offendūt minimū. Quod p⁹ma p⁹z similia vidēt esse gręcis unde sicut trāllata. Tertiā p⁹z similia nris oīs analogie fūdamētū similitudo quēdā ut dixi que solet esse ī rebus ī uocib; & utroq; in qua h⁹z pte cūq; sit ī ferēdo & cuiusmōi uidendū. Nā ut dixi neq; rōū neq; uocis similitudo ad has duplicis que ī loquēdo q; rim⁹ sepatī satis ē qd' utra pte opus ē simili analogie v⁹boꝝ expmēdas q; ad loquēdū ut pducas accedē dēt usus. Alia. n. rō q; facias uestimētū: alia quēadmodum utare uestimēto. V⁹ sui species vidēt esse tres una cōsuetudis ueteris: altera cōsuetudis h⁹ Tertia aut neutra. Vetera ut Casc⁹ cascī: Fur⁹ furi h⁹ cōsuetudis: ut albus cald⁹ albo caldo: Neut⁹ ut scala scalā. falera falerā. Ad q; accedē pōt q⁹rta mixta ut amicitia Inimicitia: amicitia īimicitia Prima ē qua usi ātiq; & nos relinqmus Sec⁹da q; nūc utimur. Tertia q; utūt poete. analogie n itē ea diffiniēdoq; dirigīt ad nām v⁹boꝝ atq; illa q; ad usū loquēdi. Nā p⁹or diffiniēda sic. analogia ē v⁹boꝝ similiū declatio silis posterior sic. analogia ē v⁹boꝝ similiū declatio silis n r⁹pugnāte cōsuetudie cōi ad quā h⁹z

1
duarum ad extremum additum erit hoc ex quadam parte poetice
analogia erit definita harum prima: sequi debet populus: Se-
cunda omnem singuli e populo: Tertia poete: hęc diligenti9
q̄ aptius dicta esse arbitror. Sed non obscurius q̄ de re sibi
definitiones gramaticorum sunt. ut Aristotele aristodomi:
aristodi. Item aliarum quorum obscuritates eo minus reprobentur
deinde quod plerumque definitiones re incognita propter summam
breuitatem non facile perspicuntur nisi articulatim sunt explica-
ta. Quare magis apparebit si erit apte de singulis par-
tibus quod dicatur uerbum. Quid similitudo uerbi. Quid decli-
natio. Quid similitudo declinationis non repugnante con-
suetudine communi. quod ex quadam parte uerbum dico orationis
uocabulis preter. que sit indiuisa. Eo minima si declinati-
one naturalē habeat simile uerbum uerbo. Tunc quoniam & res quae
significat: & uocem que significat Est in figura transitum de-
clinationis parile: Declinatio est cum ex uerbo in uerbum. aut ex
uerbi discrimine ut transeat mens uocis commutatio fit aliqua
similitudo declinationis cum item ex aliqua figura in figuram
transit: ut id transit cum que offert. adiectum est non repugnante con-
suetudine communi: quod quedam uerba conon usum ueterem decli-
nata patiuntur ut possit hortensium dicere per hac si ceruices
ceruix: quedam non ut si dicas per fauces faux: ubi additur ex
quadam parte significat non esse in consuetudine. In his uerbis
omnis partis ut declinatum amo iuuo: amor iuuor. quod uidetur
analogia in oratione & que haberet species: & que de his se-
quenda uidetur ut breui potui informari. Nunc in quibus non
debet esse ac proinde ac debeat soleat queri dicant: Haec fere sunt
quattuor genera. Primum in id genus uerbis quae non
declinant analogia non debet queri: ut in his neque mox uix.

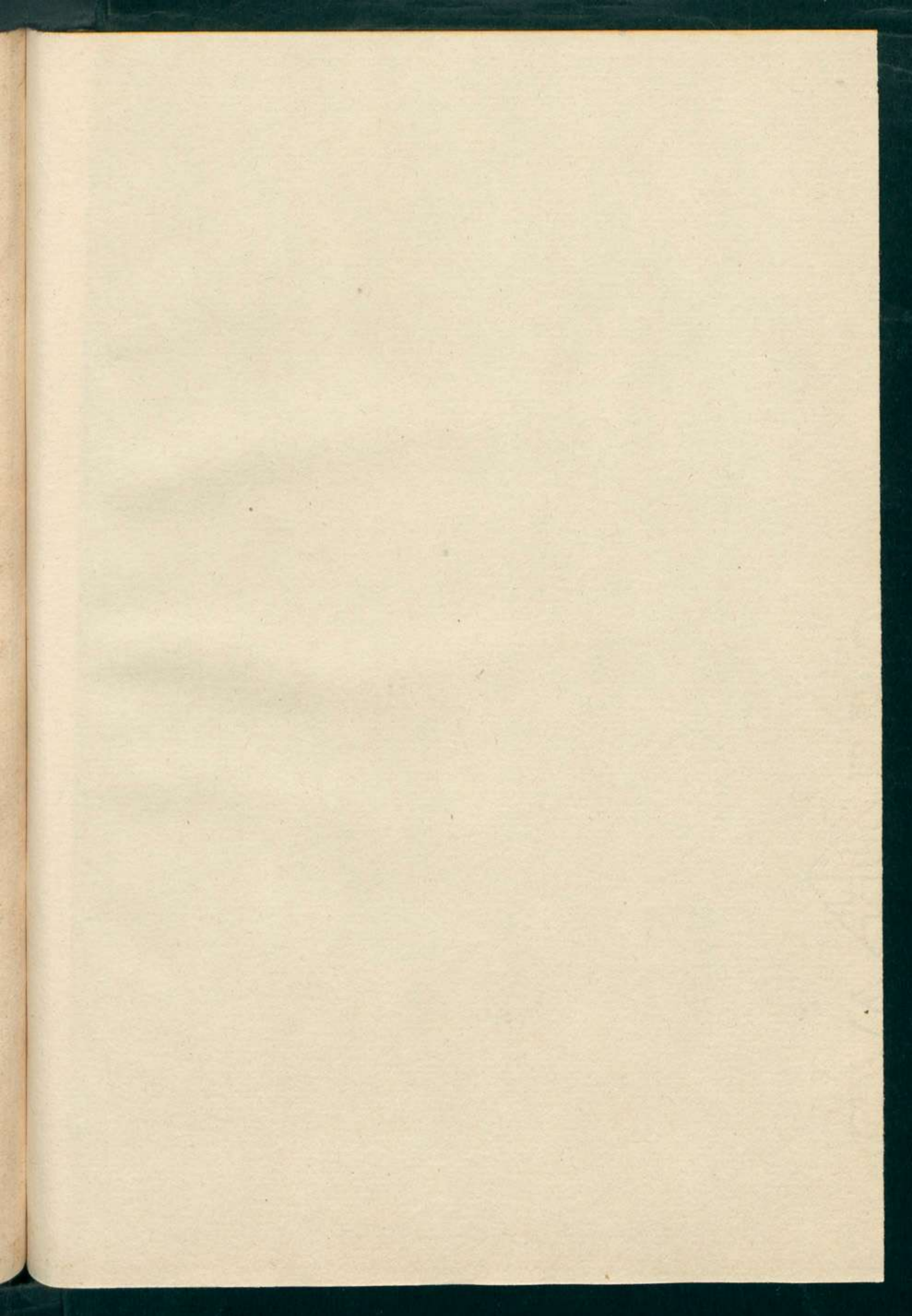
De his magis in alio q̄ in alio errat̄ uerbo dicūt. n. nō
habere casus. mox & uix. nequā habere. qđ dicam⁹ hic
nequā: bui⁹ nequā: buic nequā: cū itelligim⁹ aut hoīs
eius quē uolum⁹ ostendē esse nequā dicim⁹ casus & ei
proponim⁹ nō cui⁹ putamus nequitia. Quod uocabu
lum factū ut ex nō & uolo Nolo sic ex Ne & Quiq̄
Nequā: Secūdo si unū solū hñt casū in uoce qđ non
declinēť ut litterę oēs. Tertio si singularis ē uocabuli
series: neq; hēt cū q̄ cōpari possit. ut eē putāt Caput ca
piti capitis capite. Quartū si ea uocabula q̄ttuor que
cōferūt̄ iter se rationē hñt quā oportet. ut Socer focr⁹
focros focer⁹: Cōtra in quib⁹ deat queri analogia fore
totide grad⁹ deñt esse iuncti: Primū ut sint tres: Se
cundū ut eay sit usus. Tertiū uti heres uocabula hēat.
Quartū ut hēat declinat⁹ naturalis: De p̄mo gradu
qđ natura subest & multitudinis & singularis dicim⁹
Hi asses: bosce asses. hic as hūc assē. cōtra qđ i nume
ris finitis multitudinis natura singularis nō ē. dicim⁹
bi duo & bi tres his duob⁹ & his tribus. Sec̄do gradu si
est natura neq; est usus id gen⁹ ut sit discriminandum
ut sit i faba & id gen⁹: itē ex pte & uniuersa noīam⁹.

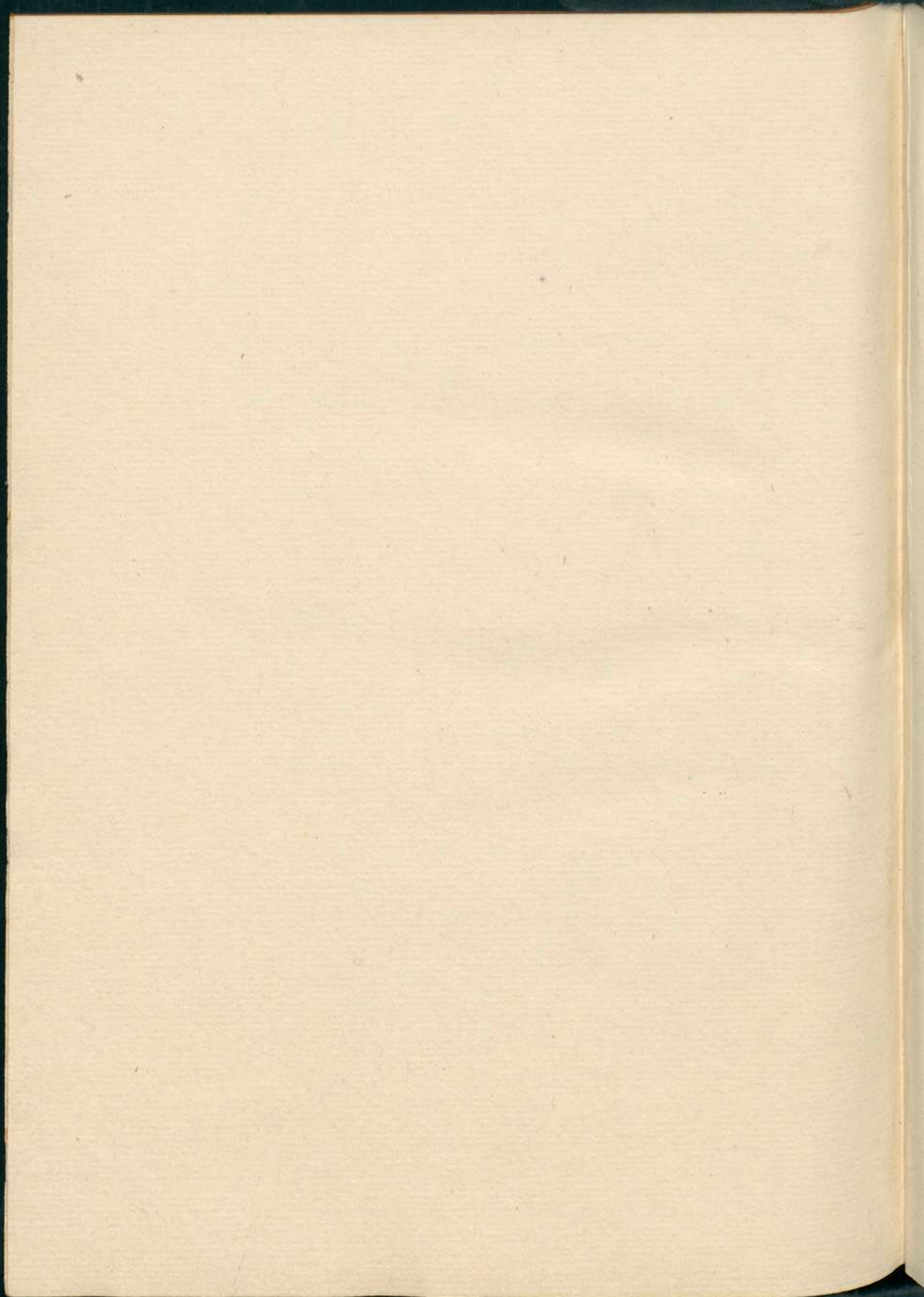
Finis eius quod inuenit̄ Marci Varronis. Parce q
legeris: si aliqua min⁹ polita iueneri. Nā ita ex omni
pte: siue seculū fecerit siue librarij Volumen quod uis
corruptū erat ut necesse fuerit aucupari hinc inde sen
tentias: iō iue robore ueniam dabis & errori manum
imponas. Vale.

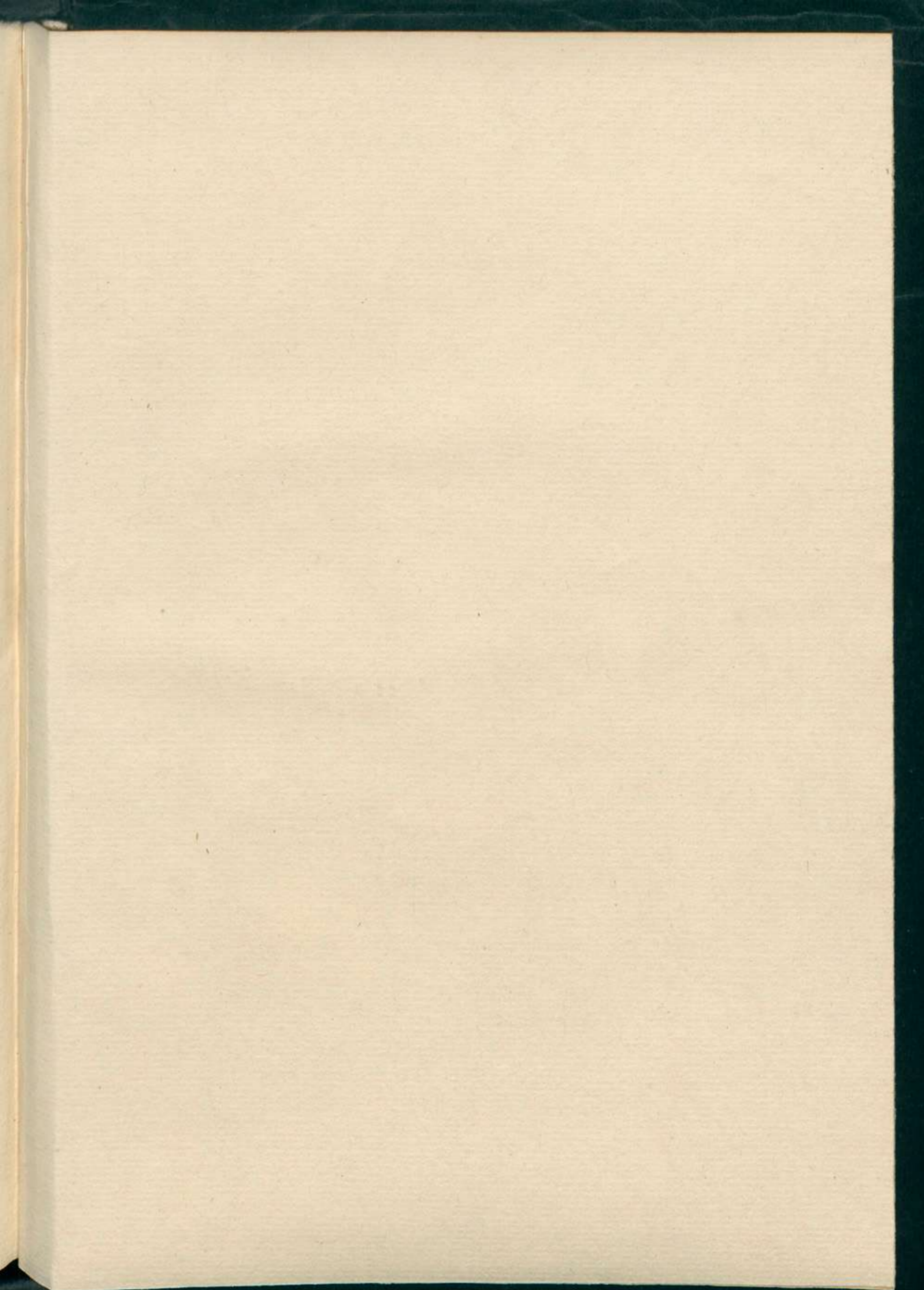

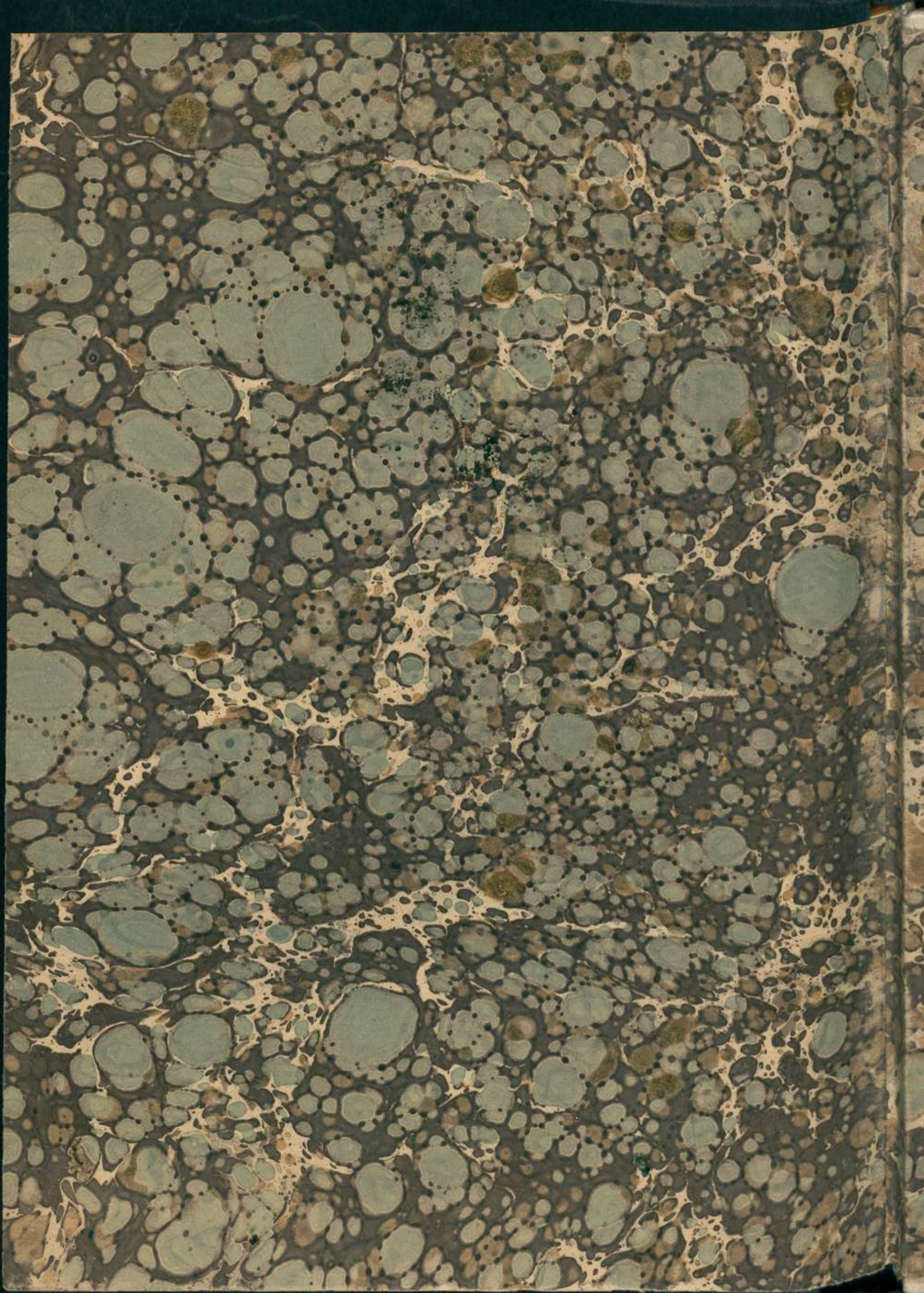

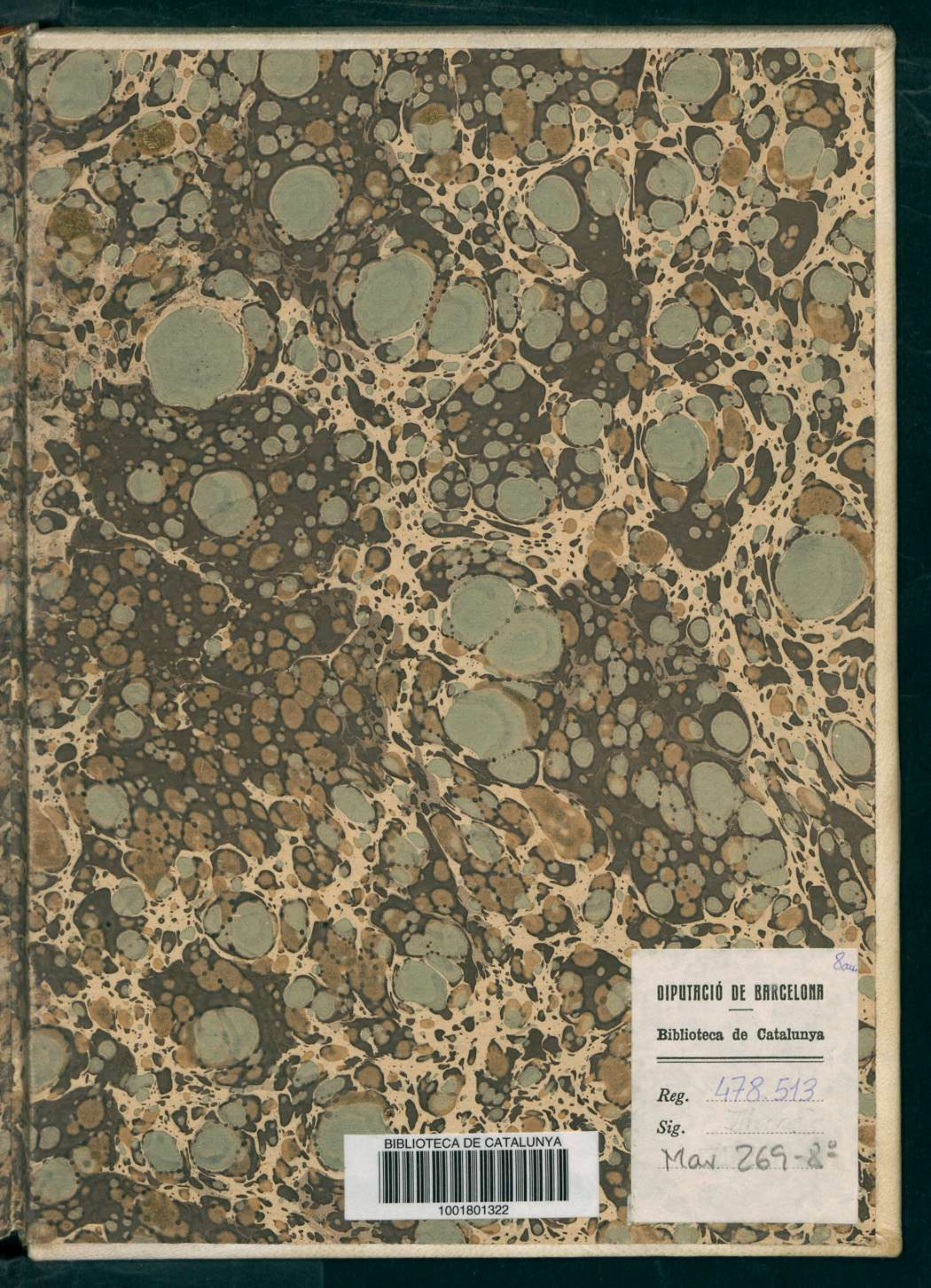
podius altus hunc emit

8au

DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Biblioteca de Catalunya

Reg. *478.513*

Sig. *1111*

Man 269-2°

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1001801322

